

Omslagfoto: Jan Boeve/Hollandse Hoogte

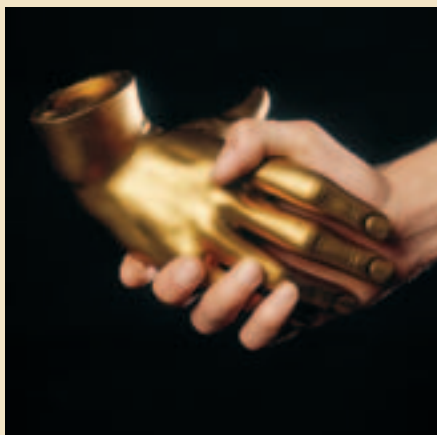
634 Honden worden vaak ingezet in de strijd tegen de misdaad – niettemin staat de betrouwbaarheid van de **geuridentificatieproef** ter discussie. Hoe zit het met het juridische kader van dit opsporingsinstrument, en welke kritische vragen kunnen advocaten stellen?

644 Ook de lasten voor de voormalige gezamenlijke eigen woning die werden betaald voor de onderhoudsge-rechtigde, zijn een vorm van **alimentatie**. Dat is de conclusie uit een analyse van een praktijkcasus.

624 De regeringspartijen verzetten zich tegen het voornemen om de **ontslagvergoeding** af te trekken van de WW-uitkering. Arbeidsrechtadvocaten voorzien meer werk als de gouden hand-druk zou verdwijnen, maar ze zouden het wegvallen van deze 'smeerolie' uit het ont-slagrecht betreuren.

In de volgende nummers:

- ▶ Echtscheiding en pensioenverweer
- ▶ Kroniek bestuursprocesrecht
- ▶ Kroniek arbeidsrecht
- ▶ 'Eis in hoofdzaak' bij beslag
- ▶ Regels voor persoonsgericht onderzoek

ARTIKELEN

- 634** De geuridentificatieproef als gebrekkig bewijsmiddel in strafzaken: Cave canem
J. Boksem
- 640** De wijzigingen van de Mededingingswet
Michiel Barth
- 644** Wonen is alimentatie genieten
H. Recker

VASTE RUBRIEKEN

624 ACTUALITEITEN

- ▶ Debat over ontslagvergoeding: Gemengde gevoelens onder advocaten
- ▶ Column, *Joost Beversluis*
- ▶ Donner dendert door: de Miljoenennota
- ▶ Dokken voor collega's
- ▶ Verbod op afluisteren woningen Duitse advocaten
- ▶ 'Rechter moet geen morele knopen doorhakken'

647 RECHTER SCHIJFT TERUG

Jan van der Does

648 DE CULTUUR VAN

Klaas Aantjes
Jan Pieter Nepveu

650 REACTIES EN BRIEVEN

- ▶ Proces-Milosevic
- ▶ RiKken in Rotterdam

665 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 623** ▶ Van de deken: Vruchtbaar
- 654** ▶ Permanente opleiding
- 657** ▶ Personalia
- 660** ▶ Literatuur
- 661** ▶ Uitspraken Geschillencommissie

HET VERSCHIL TUSSEN HOREN EN LUISTEREN

U heeft een leuke baan, maar zoekt een nieuwe uitdaging. Werk dat aansluit bij uw ervaring en ambitie. Er is keuze genoeg, maar u wilt zich eerst goed oriënteren. Bij Brunel Legal kan dat. Want bij ons werkt u als interim jurist -in dienst bij Brunel Legal- bij steeds andere opdrachtgevers. In het Knowledge Centre van Brunel Legal wordt u hiervoor getraind en opgeleid. We horen niet alleen uw drijfveren, we luisteren er ook naar. Voor meer informatie: 020- 312 5000 of resourcecentre@brunel.nl. U kunt ook kijken op www.brunel-legal.nl.

brunellegal

Waar treffen advocaten elkaar ?

JBB.nl

Juridische Banenbank
dé juridische vacaturesite van Nederland.

ELSEVIER Juridisch

www.jbb.nl is een activiteit van Elsevier Juridisch.
Elsevier Juridisch is een onderdeel van Reed Business Information bv.

Vruchtbaar

Jeroen Brouwer

Pas aan de vrucht kent men de boom. Burgers willen resultaten zien, alleen zo wordt vertrouwen gewekt. Dat hield minister Donner van Justitie zijn gehoor onlangs voor bij een conferentie over het thema Europese strafrechtelijke ruimte. Er werd daar onder andere gesproken over gevolgen van 'Tampere'.

De Europese Raad van Tampere uit 1999 vormde een eerste aanzet voor verdere en betere strafrechtelijke samenwerking in de Unie. Het ging om wederzijdse erkenning van beslissingen, het vereenvoudigen van procedures en meer samenwerkende politie. De invoering van het Europese aanhoudingsbevel is een van de eerste concrete vruchten. De komende jaren zal het Tampere-programma vooral nut moeten bewijzen in het bestrijden van criminaliteit en terrorisme.

De samenwerking is gericht op het beschermen van de rechten van burgers tegen misdaden van de medeburgers. Eerst praktisch samenwerken voordat zinvol over nieuwe rechtsbescherming kan worden gesproken, zo werd ferm geformuleerd. De vraag is echter of we zo lang kunnen wachten.

'De verdachte wordt op dit moment harder behandeld dan vijftien jaar geleden, dat geeft ook minister Donner toe. Ik ben bang dat het Nederlands strafrecht langzaam afglijdt naar een onaanvaardbaar peil. Sommige maatregelen zijn niet verkeerd en de maatregelen die worden genomen, gaan vaak geleidelijk. Maar dat is tegelijkertijd het gevaar: het wordt op die manier moeilijk om ertegen te vechten,' aldus oud-advocaat en oud-rechter mr. Jan Leijten in een recent interview in de *Staatscourant*. Ik neem aan dat verdachten van terrorisme niet zijn uitgesloten van zijn zorg.

In een lange brief aan de Tweede Kamer van 10 september jongstleden geeft de minister aan dat de weerbaarheid van het volk en het vermogen van de overheid moeten worden versterkt. Een aantal voorstellen wordt voorbereid tot verdere verruiming van bevoegdheden, bijvoorbeeld het instellen van een zogenaamd verkennend onderzoek. Ook bij particuliere instanties als verenigingen en stichtingen moeten gegevens kunnen worden opgevraagd.

Een tweede verruiming ziet op het preventief fouilleren. Bij een dreigende aanslag zal een officier van Justitie bijvoorbeeld de A4 kunnen aanwijzen, en iedere passant laten fouilleren. Gaat het om een telefoontap, infiltratie of stelselmatige observatie, dan is uitoefening van die bevoegdheden niet langer beperkt tot verdenking van een concreet strafbaar feit. Ook buiten het geval van ernstige bezwaren zou bewaring mogelijk moeten worden gemaakt bij terroristische misdrijven.

Als advocaat weet u nu dat u in ieder geval na 106 dagen de processtukken volledig te zien kunt krijgen. Gaat het om terrorisme, dan moet het langer onvolledig houden van het dossier mogelijk worden. In *de Volkskrant* erkent de minister dat de ingrepen fors zijn, maar stelt hij tevens dat hij zich geen relativisering kan permitteren.

Advocaat mr. Böhler schetst in een interview in het *NRC Handelsblad* het hellende vlak van vaag bewijs, ruime opsporingsbevoegdheden en gebrekkige proceswaarborgen. In haar boek *Crisis in de rechtsstaat*, aanleiding voor dat interview, stelt zij volkomen terecht dat de controle over het handelen van de staat wordt uitgeoefend door onderwerping van de staat aan de rechtsorde. Het recht fungeert als primaire ordeningsfactor, aldus Böhler.

Columnist en jurist Afshim Ellian bekritiseert haar heftig. De rechtsstaat is bedoeld voor het handhaven van de democratische politieke ordening. Met andere woorden: in een democratie ligt het primaat bij het volk, bij de politiek, en niet bij de rechter of het juridische establishment. De rechtsstaat is niet in de eerste plaats bedoeld voor de verdachte, en ten onrechte zou Böhler zich tegen elke vernieuwing van het strafrecht verzetten.

Ellian doet Böhler tekort. Ook bij haar is te lezen dat de bescherming van het individu tegen de geweldpleging door medeburgers tot de kerntaken van de overheid behoort.

Het gaat om effectiviteit, maar vooral ook om proportionaliteit. De voorgestane verruiming van bevoegdheden wordt door de minister zeer uitvoerig beschreven. Waar het mijns inziens vooral aan ontbreekt is een minstens even uitvoerige (en natuurlijk overtuigende) motivering dat al die nieuwe maatregelen effectief en proportioneel zijn. Waarom en op welke punten schieten de vele al bestaande – soms vergaande – bevoegdheden en mogelijkheden voor strafrechtelijke interventie tekort? Welke argumenten zijn er om aannemelijk te maken dat verdere verruiming van bevoegdheden de samenleving beter zal beschermen?

Dat de politiek verantwoordelijken voor geweldige dilemma's staan, laat zich raden. Zij moeten zichzelf echter wel dwingen de opgeworpen vragen grondig te beantwoorden.

Ik hoop op een vruchtbaar en voortdurend debat tussen politici, wetenschappers en advocaten. Want één rotte appel tast al gauw een mand van burgerlijke vrijheden en daarmee ook de rechtstaat aan.

84e jaargang – 1 oktober 2004 – nr. 15
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv.

De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie
mr. drs. G.C. van Daal
mr. Y. van Gernerden
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.F. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
mr. E. Unger
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever
drs. J.W. van der Weele

Eindredactie
Linus Hesselink

Bureau redactie
Charlotte Helmer

Redactionele bijdragen
t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Vormgeving
VILLA Y, Andre Kljnsen
Unit-1, Dimitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties
Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: dbmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,97 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 16: 8 oktober 2004
afl. 17: 29 oktober 2004

Abonnementen
Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 150 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.
Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

**Nederlands
uitgeversverbond**
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

Debat over ontslagvergoeding

Gemengde gevoelens onder advocaten

Lex van Almelo, *journalist*

Als het parlement akkoord gaat met het voorstel van minister De Geus om de ontslagvergoeding af te trekken van de WW-uitkering, zal dat advocaten meer werk bezorgen. Aan de andere kant zijn arbeidsrechtadvocaten bezorgd dat de 'smeerolie' uit het ontslagrecht verdwijnt.

De uitkeringsregeling wordt ook minder aantrekkelijk gemaakt als afvloeiingsregeling door de gouden handdrukken (WW-aanvullingen) op de uitkering te korten.' Dat kondigde de regering op Prinsjesdag 2003 al aan. Echte oppositie tegen het voornemen kwam er echter pas nadat minister De Geus van Sociale Zaken begin september een wetsvoorstel naar de Raad van State had gestuurd. Daags na Prinsjesdag 2004 lieten de coalitiepartijen weten tegen het wetsvoorstel en voor een compromis te zijn. De bedoeling van De Geus is dat de kortingsregeling op 1 april 2005 ingaat. Hoe de voorgestelde regeling er precies uitziet, is nog geheim.

GESLEPEN SPEL

Wat betekenen de plannen voor de ontslagpraktijk van advocaten? Levert het meer werk op? Of zullen werknemers minder snel naar een advocaat stappen omdat zij deze niet zonder handdruk meer kunnen betalen? Acht advocaten en twee arbeidsrechtjuristen spreken zich erover uit, vlak voordat de coalitiepartijen hun weerstand kenbaar maakten. Maar dankzij een voorzienige blik leefden toen al hevige twijfels of het wetsvoorstel wel zou worden ingediend of aangenomen. Overigens is De Geus ook nog steeds van plan de kantonrechtformule te halveren (1/2AxBxC). Bovendien wijst Jan Trap erop dat de fiscus de gouden handdruk voortaan wil gaan belasten wanneer deze wordt uitgekeerd in de vorm van een stamrecht. Gijs Scholtens vermoedt dat het wetsvoorstel slechts de inzet is c.q. was van een 'geslepen spel' om de buit op andere fronten binnen te halen. Volgens Loe Sprengers en Rogier Duk is de kans groot dat De Geus bij de uitwerking van de plannen nog concessies doet. Maar aan de andere kant, zo zegt onder anderen Riël Hamelynck, heeft De Geus tot nu toe wel al zijn voorstellen door het parlement gekregen.

NIET VROLIJK

'Nee, zorgen maak ik me niet,' zegt Loe Sprengers over zijn praktijk, waarin hij zowel werknemers als ondernemingsraden bedient. Maar gelukkig is hij niet met de korting, in welke vorm dan ook. En dat geldt voor de meeste advocaten. Riël Hamelynck: 'Het levert ons meer werk op, maar het stemt mij niet vrolijk. Wij raken de smeerolie kwijt en de werknemers gaan erop achteruit.'

Karina Lemmens: 'Ik hoop niet dat wij meer moeten gaan procederen.'

Daar bent u toch advocaat voor?

Lemmens: 'Nee, je probeert de zaken in eerste instantie in onderling overleg op te lossen. En dat wordt nu moeilijker.'

De advocaten en arbeidsrechtjuristen die het *Advocatenblad* belden zijn het er allemaal over eens: het doorzetten van de korting levert hun meer werk op. Om te beginnen roept het wetsvoorstel nu al vragen op, die werkgevers en werknemers door een juridisch adviseur beantwoord willen zien. Op korte termijn zullen werknemers, maar ook werkgevers, nog willen profiteren van de bestaande situatie. 'Nu is er nog die beroemde smeerolie, dus zullen werknemers en werkgevers die een regeling willen treffen, dat proberen te doen voor 1 april 2005,' zegt Jan Trap.

'Ik merk nu al dat werknemers haast maken en snel akkoord gaan met de voorstellen van de werkgever,' zegt Riël Hamelynck. Op het eerste gezicht lijkt die haast wellicht wat overdreven. Maar het is niet uitgesloten dat De Geus de kortingsmaatregel eerder laat ingaan en met terugwerkende kracht. Dat heeft hij eerder immers ook gedaan met de ingrepen in de WW-ervolguitkering.

MEER VERZET

Na de invoering van de regeling is het gedaan met de harmonie. De meeste werknemers hebben dan immers veel meer te verliezen bij ontslag en zullen daarmee dan ook minder vaak en minder snel instemmen. Minder pro forma-procedures bij de kantonrechter en meer inhoudelijk verweer dus. Al was het maar om het ontslag langer uit te stellen en nog een paar maanden loon te ontvangen. Alleen de managers met topsalarissen zullen er volgens Rogier Duk en Hans Schra-

venmade weinig van merken. De maximale WW-uitkering bedraagt € 30.000 per jaar, de maximale korting dus ook. 'Op een ontslagvergoeding van € 100.000 is dat een derde, op een vergoeding van € 200.000 een zesde en op een ontslagvergoeding van 3 euroton 10%,' zegt Schravenmade. 'Het is nog de vraag of de werkgever dat bedrag erbij wil leggen.'

'In mijn praktijk tref ik nogal eens een afvloeiingsregeling van € 500.000 voor een directeur. Die wil vaak niet eens WW,' zegt Duk. Volgens hem zal er na invoering van de kortingsmaatregel een spelregel bij komen. 'Maar het spel blijft hetzelfde.'

Bij collectieve ontslagen verandert het spel echter volledig. In sociale plannen wordt immers vaak een suppletie op de werkloosheidsuitkering overeengekomen. 'En hoe kun je een suppletie geven op iets wat iemand niet krijgt,' vraagt Schravenmade zich af. 'Ik weet niet wat ik mij daarbij moet voorstellen.'

Loe Sprengers voorziet verharding van de onderhandelingen over sociale plannen. 'De laatste jaren speelden de vakbonden en ondernemingsraden de inzet van 'geen gedwongen ontslagen' minder hard, omdat zij er toch wel uitkwamen met een goede regeling. Maar als die niet meer te treffen is, moet er langer worden onderhandeld over sociale plannen. De kans bestaat dat het reorganisatiebesluit vaker wordt aangevochten door ondernemingsraden in een procedure bij de ondernemingskamer.'

Mirjam de Blécourt: 'Nu kan ik nog in een dag met de vakbonden een sociaal plan in elkaar timmeren en zijn wij het snel eens over de bedrijfseconomische noodzaak van het ontslag. Het is ook in het belang van de werkgevers om er iets anders op te vinden. Je mag volgens De Geus een bedrag voor scholing of outplacement afspreken. De outplacementbureaus schieten dan ook als paddestoelen uit de grond. Zij benaderen mij ook voor acquisitie.'

ADVOCAATKOSTEN

Het blijft de vraag in hoeverre advocaten zullen profiteren van het extra werk dat de langere onderhandelingen en inhoudelijke procedures zullen opleveren. Want de kosten gaan oplopen. Kunnen werknemers dan nog wel een advocaat betalen?

Foto: Harry Meijer/Hollandse Hoogte

Jan Trap: 'Bij negen van de tien deals betaalt de werkgever de advocaatkosten of draagt daaraan bij. Als een werknemer en werkgever geen regeling treffen moet de werknemer dus meer zelf betalen.'

De werknemer zal zijn gouden handdruk daarvoor niet kunnen gebruiken. Zo is het ook de vraag in hoeverre juridisch adviseurs nog kunnen werken op basis van *no cure no pay*. Er is immers geen financiële *cure* meer.

Adviesjurist Roger Canisius vindt de gevolgen 'moeilijk te voorspellen'.

Jurist Klaas Jan Breedijk, die een deel van zijn omzet binnenhaalt op basis van *no cure no pay*: 'Dan zullen wij moeten kiezen voor een andere marktbenadering. Misschien worden wij wel advocaat.'

Maar bij Canisius overheerst optimisme: 'Ik zie wel weer mooie uitdagingen en ruimte voor oplossingen om de kortingsregeling te omzeilen. Zo kun je bijvoorbeeld afspreken dat het salaris voor het ontslag wordt verhoogd, waardoor de WW-uitkering hoger uitvalt.'

Breedijk heeft al enkele vluchtwegen in gedachten. Behalve een 'rugzakje' met opleidingsgeld denkt hij aan de mogelijkheid de vergoeding minimaal zes maanden voor de officiële beëindiging uit te keren als bonus. 'Daarbij worden de laatste zes maanden eventueel via een uitzendorganisatie verloond. Of dit kan werken moet natuurlijk nog nader onderzocht worden. Het zal in ieder geval alleen interessant zijn voor werknemers met een zeer hoge handdruk.'

Mirjam de Blécourt ziet ook nog wel gaatjes waarin de smeerolie kan worden gedruppeld. 'Als je het geld voor de outplacement niet opmaakt, is er misschien toch nog een manier om het resterende bedrag mee te krijgen. En je kunt als werknemer een eigen bedrijf beginnen waarbij de ex-werkgever een opdracht verstrekt.'

ALLES WORDT DUURDER

Als het aan Gijs Scholtens ligt, vegen de politieke partijen het wetsvoorstel compleet van tafel. Ook al is dat voor hem zelf niet gunstig: 'Het voorstel levert advocaten veel meer werk op. Daar zijn wij voor, dat doen wij graag. Maar de besparingen op de WW-uitkeringen zullen veel minder zijn dan € 150 miljoen. En het levert niet alleen ons meer werk op, maar ook de kantonrechters, het CWI, rechtsbijstandverzekeraars en rechtshulpverleners. Daardoor wordt het ontslag dus in alle opzichten duurder.'

column

JOOST BEVERSLUIS

Postume EFFIE

"Hebbes!", mompelde ik laatst weer na een queeste door boeken en bundels, met niet meer dan een herinneringsbeeld als zoekterm voor de grijze machine. Ouderwets, omslachtig speurwerk met hulp van faculteiten en methoden met een minimale restwaarde. Misschien liggen er al IT wegen open en spelen alleen budget en achterstand op de state of the art mij parten.

Dat zij dan zo. In elk geval trof mij vervolgens in een flits het delicate van de opgave, zeg 20 jaar terug, om het elektronisch opslaan en beschikbaar maken van juridische informatie binnen de balie aan de man te brengen. Aan meer dan een handje vol mannen te brengen, bedoel ik. En ik vloiede met terugwerkende kracht over van bewondering voor een reclame campagne destijds voor – ik meen – de Kluwer databanken en cd-roms.

Die campagne, "Mr X wist het wel ..!" ..!", liet een foto zien. Een foto van een mannelijke advocaat op leeftijd en good looking - zoals alle succesvolle advocaten toen - gevuld maar niet fluffy gezeten voor een beeldscherm; in zijn houding precies de mixt van onwennigheid, afkeer en intelligente belangstelling voor de veranderende omgeving, die (de mixt, voor wie het niet meer volgt) het entvlak markeert van het volkomen vertrouwen dat de reeds beschikbare vaardigheden altijd zullen volstaan om voortreffelijk te zijn en de bereidheid nieuwe kunstjes te leren (als een soort vervolg op het leren fietsen als kleuter die al kon lopen, terwijl zijn zelfvertrouwen toen al geen nader bewijs van ander kunnen behoefde); met een glimlachje op de fraaie mannelijke mond boven de wilskrachtige kin, een glimlachje dat het instabiele midden houdt - maar neigt naar de goede kant te vallen - tussen verachting voor wat in essentie toch een domme machine is en een begin van bewondering voor het glorende gemak waardoor hij de oude 5 uur kan schrijven voor een vondst die nu in 10 minuten wordt opgedolven en hij dus de rest van de middag lekker kan gaan golven of met z'n secretaresse flirten en ..ahum ..nou ja, misschien was het wel alleen die bewondering voor de tijdwinst.

In alle gevallen een waar evenwichtskunststuk. Want stel er was een lefgo-zertje op de kiek gegaan of een "verdomd aantrekkelijk wijf" – in het vocabulaire van de balie anno 1980. Dan waren de plannen voor aanschaf van de betreffende speeltjes nog zeker vijf jaar door die zelfde good looking et cetera mannelijk beslissers afgehouden. Omdat advocaten tussen 9.30 en 20.30 geacht worden te *werken*, werken hoor je! en niet een beetje te flipperen voor een TV toestel. Omdat tikken iets is voor *tikmiepen*, tikmiepen hoor je!, en hij zelfs in een volgend leven geen tikmiep wil worden, begrijp je! Maar eigenlijk omdat, en discours intérieur, twijfel zou opkomen of zo'n verzameling draden en stekkers, althans in combinatie met tikvaardigheid en jeugd mogelijk echt meer vermag dan zijn getrainde masculiene hersens; waar heeft hij dan g.v.d. voor gestudeerd en al die jurisprudentie voor gelezen? Begrijpen jullie het, lezers?.

En nu werd het geautomatiseerde spul onmiddellijk en massaal gekocht. En dat de good looking et cetera beslissers in meerderheid na één sessie - met een schuin oog op de spiegelende deur om te zien of het een beetje leek op het plaatje in de tijdschriften - niet verder kwamen dan de erkenning van Kluwers algemene voorwaarden, hopeloos vastliepen en de rest van hun dagen bleven bladeren in bundels en boeken, dat is leuk voor de anekdote, maar deed en doet niet af aan het resultaat van de campagne.

Hulde!!

Donnerdendert door

De Miljoenennota

Veel meer van hetzelfde. Zo kan de begroting van het ministerie van Justitie wellicht het best gekarakteriseerd worden: meer geld om criminaliteit en overlast in het publieke domein te bestrijden, meer inkomsten uit boeten en transacties (van € 548,2 naar 652 miljoen per jaar) en meer cellen. Hier aandacht voor een aantal wat minder in het oog lopende thema's uit de begroting.

RECHTSBIJSTAND

Steeds meer mensen doen een beroep op de gefinancierde rechtsbijstand. 'De ramingen van vorig jaar moeten dan ook flink worden bijgesteld: civiele toevoegingen laten een stijging zien van bijna 19.000 zaken, het aantal reguliere straf toevoegingen wordt geschat op ruim 5000 meer dan vorig jaar,' zo staat te lezen in de begroting. Het totaal aantal afgegeven toevoegingen rechtsbijstand in 2004 komt daarmee op ruim 370.000. Justitie verwacht dat dit in 2005 zal doorgroeien tot ruim 375.000. In 2009 voorziet het ministerie een verdere groei tot bijna 395.000 toevoegingen.

Het basisuurtarief voor advocaten wordt in fasen verhoogd tot 98,87 euro, een toename van 3,66 euro. 'Om deze verhoging te financieren, gaat (onder andere) de eigen bijdrage van rechtzoekenden omhoog en komt er een inkomensafhankelijke eigen bijdrage bij ambtsshalve straf toevoegingen,' aldus de begroting.

BESTUURSRECHT

Op het gebied van het bestuursrecht staat voor het komend jaar de verdere aanpassing van de Algemene wet bestuursrecht op het programma. 'Belangrijkste doelen zijn verbetering van de slagkracht van het bestuur en vereenvoudiging van procedures. In bepaalde gevallen zal de bestuursrechter de mogelijkheid krijgen om vormfouten te passeren.'

Verder staat de inwerkingtreding van de nieuwe openbare voorbereidingsprocedure (bij bijvoorbeeld milieuvergunningen en bestemmingsplannen) in de planning voor begin volgend jaar. Ook wordt het met ingang van 1

Koningin Beatrix tijdens Prinsjesdag 2004

Foto: Ed Oudenaarden

januari mogelijk om in belastingzaken in hoger beroep te gaan.

STRAFPROCEDURE

Ook op dit terrein wordt het wederom druk. Dit jaar werden al diverse wetsvoorstellen ingediend bij de Tweede Kamer, in belangrijke mate gebaseerd op het onderzoeksproject Strafvordering 2001. 'Het streven is om deze verbeter voorstellen – het gaat onder meer om de regels omtrent het horen van getuigen en de verkorte bewijsvoering bij bekende verdachten – met ingang van 1 januari in werking te laten treden.'

Daarnaast staat er voor volgend jaar het nodige in de steigers. Zo komt een wetsvoorstel waarin het Openbaar Ministerie ruimere mogelijkheden krijgt om zelf zaken af te doen. Verder zijn voorstellen voorbereid over 'de versterking van de positie van het slachtoffer, de stroomlijning van het hoger beroep en de verbetering van de betekening voorschriften'. Laatstgenoemd voorstel gaat nog dit jaar naar de Tweede Kamer, de twee eerstgenoemde volgen in 2005.

NIEUWE BEKOSTIGINGSSYSTEMATIEK RECHTSpraak

De rechtspraak wordt met ingang van 1 januari afgerekend op productie. Er zijn met de Raad voor de rechtspraak afspraken gemaakt over

het aantal zaken dat de rechtbanken, gerechtshoven en bijzondere colleges (Centrale Raad van Beroep, College van Beroep voor het Bedrijfsleven) moeten behandelen. Halen ze dat niet, dan zullen ze achteraf geld moeten terugbetalen. De Raad vertaalt de afspraken door naar de gerechten.

De Gerechtshoven zullen in 2005 bijna 64.000 zaken moeten behandelen. De rechtbanken moeten komend jaar ruim anderhalf miljoen zaken (1.537.569) behandelen (was dit jaar 1.484.687). Vooral het aantal kantonzaken laat een forse stijging zien: van 875.522 naar 905.630. Vergeleken met dit jaar zullen de gerechten tezamen bijna vijftigduizend zaken meer afhandelen.

JURIDISCH LOKET

Begin 2005 start de landelijke invoering van het juridisch loket, de nieuwe eerstelijnsvoorziening voor rechtshulp. Die loketten zijn een gevolg van de herinrichting van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand. 'Die is onder meer nodig om de eerstelijns rechtshulp beter te stroomlijnen en voldoende aanbod in de rechtshulp te bevorderen. Belangrijk aandachtspunt hierbij is dat ook mensen met een laag inkomen in de toekomst goede toegang tot het recht en de rechter blijven hebben.'

(LW)

Dokken voor collega's

Het aantal claims als gevolg van beroepsfouten en nalatigheden is sinds 1990 met 60% gestegen. Het percentage werd genoemd op een symposium over beroepsaansprakelijkheid van juridische beroepen dat verzekeraar AON 10 september jl. in Amsterdam organiseerde. Als oorzaken kwamen ter sprake: juridisering, claimbereidheid, drukte op kleinere kantoren, toegenomen macht van de Consumentenbond en ook de bewijslast ten nadele van de professional. Hoe dan ook, de verzekeringspremies nemen toe.

Illustratie: Dmitry de Bruin

Uit Engeland wordt nu al bericht dat de gemiddelde *solicitor* 10% van zijn *fees* besteedt aan verzekeringspremies. Grote kantoren betalen minder. De Law Society verplicht de kantoren daar tot een verzekeringsdekking van 1 miljoen pond, een kleine anderhalf miljoen euro – in Nederland eist de Orde een dekking van ongeveer een half miljoen euro. *Legal Week* meldde eind augustus dat de Engelse premies voor de verplichte dekking zouden stijgen, maar kantoren 'with good claims records' gaan wellicht minder betalen.

SCHADEMELDINGEN

Ernst Millaard van AON, de verzekeraar die 500 kantoren bedient, licht toe dat het bij de Nederlandse stijging van 60% (sinds 1990; representatieve cijfers over de laatste jaren zijn er niet) gaat om qua grootte gemiddelde advocatenkantoren. Bij de grote kantoren spelen heel andere cijfers; bij de dekking van die grote kantoren gaat het overigens vaak om honderden miljoenen. De kleinere kantoren willen volgens Millaard nog wel eens vergeten dat ze in geval van groei opnieuw moeten kijken naar de dekking van de verzekering.

Het percentage van 60 betreft het toegenomen aantal schademeldingen; over uitkeringen zegt AON alleen dat het gemiddelde schadebedrag voor de gemiddelde kantoren niet sterk stijgt. Bij de groei van de schademeldingen speelt vaak ontevredenheid over de declaraties: als de cliënt vindt dat hij erg veel moet betalen, heeft hij eerder kritiek op de geleverde prestaties.

Een moeilijkheid bij verzekeringen tegen die aansprakelijkheid is juist die schademelding:

welke lopende claims moet je wanneer precies melden bij de verzekeraar? Frits van der Woude (Boekel De Nerée) besprak op het symposium de no-claimverklaring, die steeds meer verzekeraars eisen bij het afsluiten van een nieuwe of gewijzigde verzekering. Beroepsfouten worden soms (gedurende lange tijd) niet opgemerkt, en een klacht is nog geen bewijs voor een beroepsfout. Wie in de organisatie van het kantoor moet instaan voor de afwezigheid van claims: het bestuur, de advocaten, alle medewerkers? En als het om het bestuur gaat, hoe hard moet het zich inspannen om de inventarisatie waarheidsgetrouw te maken? De conclusie van Van der Woude was dat de exacte formulering van de no-claimverklaring, of de vragenlijst, doorslaggevend is.

DUKE JUDGMENT

Wat voor verzekeringskwesaties gaan er spelen als je een (internationale) fusie of samenwerkingsverband aangaat? Daar houdt Pierre Mijns zich mee bezig voor De Brauw. In hoeverre is het ene kantoor aansprakelijk voor beroepsfouten van het andere? Een Nederlands kantoor werd ooit aansprakelijk geacht voor een verwijzing naar een Canadese notaris. Absurd misschien, maar de marketing van dat kantoor had wel steeds de eenheid van die twee onderdelen onderstreept.

Als het ene kantoor gaat samenwerken met het andere, moet er worden bekeken in hoeverre de verzekeringen van de kantoren overeenkomen: verzekerd tegen dezelfde beroepsfouten en bedragen (anders ontstaat er een 'deepest pocket', die het slachtoffer wordt?); geen claims

tegen elkaar?; wat als een kantoor ophoudt?; verjaringstermijnen?; maken de rechtsvormen van de kantoren verschil?

Eind jaren negentig werden de experts in deze verzekeringswereld opgeschrikt door het 'Duke Judgment'. Een Australische rechter achtte daarin de accountantskantoren van een samenwerkingsverband aansprakelijk voor 94 miljoen dollar vanwege de fout van een van de kantoren. In de samenwerkingsovereenkomst stond weliswaar dat ze geen partnerschap vormden, maar de rechter keek daar doorheen en zag onder meer het optreden onder één naam, een gezamenlijke marketing en gemeenschappelijke kantoren en –computersystemen. Weliswaar werd de uitspraak in hoger beroep vernietigd, omdat uit andere feitelijke omstandigheden de onderlinge afstand van de kantoren bleek, maar de toon was gezet.

Kantoren willen hun aansprakelijkheid vanzelfsprekend graag beperken, zeker voor beroepsfouten van de samenwerkingspartner. Mijns meent dat ze dan met wat andere ogen naar de samenwerking moeten kijken. De marketing werkt immers graag aan het imago dat de kantoren optreden als een geheel, waaruit de rechter de conclusie kan trekken dat ze ook als een geheel behandeld moeten worden. Kantoren die dit willen voorkomen moeten letten op hun briefpapier, website, persberichten, kantoorbrochures, computernetwerken, opmerkingen tijdens *pitches* etcetera, om de kans te verkleinen dat ze moeten dokken voor fouten van hun collega's.

(LH)

Notaris tegen inkoopmacht

Notarissen worden geconfronteerd met inkoopmacht van grote afnemers. De Nederlandse Mededingingsautoriteit NMA houdt een consultatie over problemen rond inkoopmacht; de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie heeft haar standpunt laten weten.

Inkoopmacht is marktmacht aan de inkoopzijde van een markt. Als een afnemer over marktmacht beschikt, zou hij zodanige voorwaarden kunnen afdwingen dat de mededinging en uiteindelijk de consument daarvan schade ondervindt. De leveranciers kunnen daartegen geen vuist maken, omdat zij dan op het kartelverbod en de NMA stuiten. Maar als sprake is van misbruik van inkoopmacht, kan de NMA dat misbruik aanpakken. De NMA heeft echter het idee dat leveranciers te snel klagen over misbruik. Door een consultatie te organiseren, wil ze informatie onderzoeken wat wel en geen misbruik is.

Het misbruik van inkoopmacht bestaat er voor het notariaat in dat grote hypothecaire geldverstrekkers en projectontwikkelaars eenzijdig hun voorwaarden kunnen bepalen. Zij kunnen kiezen uit verschillende notarissen, die niet kunnen weigeren.

De KNB heeft uitgelegd dat de notaris geen gewone ondernemer is, hoezeer ook bij de nieuwe Wet op het notarisambt in 1999 de nadruk is gelegd op meer marktwerking. De notaris moet zelf zijn inkomen verwerven en zijn onderneming drijven, maar hij is een ambtenaar, die bij KB wordt benoemd, een plaats van vestiging krijgt toegewezen en op zijn vijftenzestigste jaar van rechtswege wordt ontslagen.

De notaris heeft de wettelijke verplichting de hem bij of krachtens de wet opgedragen of door een partij verlangde werkzaamheden te verrichten ('ministerieplicht') en hij moet zijn dienst in bepaalde gevallen weigeren ('dienstweigering'). De notaris moet de partijen voorlichting geven over de gevolgen van de akte. Als een van beide partijen zwakker is dan de andere, moet hij de zwakste partij extra voorlichten en adviseren. Hij moet een grote zorgvuldigheid betrachten en strikte onpartijdigheid en onafhankelijkheid. Behalve het toezicht van de tuchtrechter is er financieel toezicht door het Bureau Financieel Toezicht op het kantoorvermogen, maar ook op het eigen vermogen van de notaris. Omdat de notaris als bestuursorgaan moet worden gekenmerkt, is de Wet nationale ombudsman op hem van toepassing.

Welke ondernemer wordt zo gereguleerd? Het ambt van notaris houdt in de bevoegdheid authentieke akten te verlijden. Een dergelijke akte heeft een bijzondere bewijskracht en levert een executoriale titel op. Is het erg dat notarissen hun oren te veel naar de afnemers laten hangen? Ja, zegt de KNB, de rechtszekerheid neemt af en het notariële product wordt slechter. De betrouwbaarheid van de openbare registers bij het Kadaster, het handelsregister, het huwelijksgoederenregister en het Centraal Testamentenregister wordt minder.

Hoe zou tegenwicht kunnen worden geboden? Door meer samenwerking en concentraties toe te staan kan een vuist worden gemaakt tegen de grote afnemers en kan vaker nee worden verkocht.

DE CRITICI (V)

Nu minister Donner van Justitie binnenkort met een notitie komt over de positie van de balie in de rechtsstaat, vragen wij alvast enkele critici wat hun belangrijkste kritiekpunten zijn. Frans Ohm, directeur van de Raad voor de Rechtsbijstand Amsterdam, over de gefinancierde rechtshulp.

Micha Kat

'Uit de *Geschillenbeslechtingdelta 2003* van het WODC blijkt dat burgers niet echt enthousiast zijn over de advocatuur. Op criteria als eerlijkheid en betrouwbaarheid scoren ze een zes min. En men vindt in het algemeen dat ze te veel geld vragen. Over de kwaliteit heerst wel tevredenheid. Wat de gefinancierde rechtshulp betreft blijft het wat ons betreft een pijnpunt dat de grote kantoren nog altijd schitteren door afwezigheid. Het blijven eenpitters en kleine kantoren die de toevoegingen doen. Een gerelateerd probleem is dat kleine kantoren minder oog hebben voor de continuïteit: advocaten die toevoegingen doen vergrijzen en lang niet altijd staan opvolgers klaar. De kleine kantoren leiden onvoldoende op en de grote leiden weer niet op voor de gefinancierde rechtshulp. Het is een bekend gegeven dat de groep die rond de grens

voor de gefinancierde rechtshulp zit (rond € 2.000 netto per maand) het grootste probleem vormt waar het de toegang tot de advocatuur betreft. Dit komt vooral omdat de

kloof tussen het toevoegingstarief van € 97 en de laagste marktтарieven, rond de € 150, te groot is. Die kloof moet kleiner worden: meer advocaten zouden dus bereid moeten zijn te zakken. Rechtsbijstandverzekeraars, waar burgers zich dan ook in toenemende mate toe wenden, hebben via contracten kennelijk meer grip op de tarieven van advocaten, ook al beklagen zij zich er beroepsmatig over. Mijn oproep: kleine kantoren, zorg voor continuïteit en grote, neem je maatschappelijke verantwoordelijkheid.'

Frans Ohm

Verbod op afluisteren woningen Duitse advocaten

Zeger Luijendijk, journalist

Berlijn – De Duitse Bondsregering is verleden week met grote tegenzin akkoord gegaan met een wetsvoorstel dat het afluisteren verbiedt van woningen van 'Berufsgeheimsträger', zoals advocaten, journalisten, geestelijken en artsen. Advocaten mogen alleen nog afgeluisterd worden als de verdenking bestaat dat ze zelf – buiten hun functie om – betrokken zijn bij een strafrechtelijk vergriep.

Het wetsvoorstel regelt het akoestisch afluisteren van woningen, door middel van geplaatste microfoons of microfoons op afstand; voor het afluisteren van telefoons van advocaten regelt de telecommunicatiewet dat dat alleen kan als zij zelf worden verdacht van misdrijven.

Het wetsvoorstel over het afluisteren van woningen kwam tot stand nadat het Duitse constitutionele hof maart jl. een wet uit 1998 vernietigde. Dit laatste geschiedde nadat een argeloze en onschuldige familie in Beieren had ontdekt dat, op grond van verkeerde informatie, gesprekken in de woon- en slaapkamers geruime tijd waren afgeluisterd; de familie werd verdacht van drugshandel. Ze stapte met steun van enkele FDP-politici naar het Duitse constitutionele hof, dat de gang van zaken in strijd achtte met de grondwettelijke bepaling die de woonomgeving beschermt.

In de herschreven wet was tot ieders verwondering de passage opgenomen dat advocaten (uitgezonderd strafpleiters), journalisten en artsen vrijwel onbepaald in hun woningen afgeluisterd zouden kunnen worden indien bij een bijzonder onderzoek 'de omstandigheden dat vereisen', binnen wat 'verhoudingsgewijs' toelaatbaar zou zijn.

Niet alleen deze vage formulering zorgde voor opschudding, vooral het feit dat voor het eerst zo duidelijk in een Duitse wet geschreven stond dat *Berufsgeheimsträger* afgeluis-

terd konden worden, deed de gemoederen hoog opblazen. Minister van Justitie Brigitte Zypries verdedigde de passage met een verwijzing naar mogelijke terroristische activiteiten en zij werd daarin gesteund door minister van Binnenlandse Zaken Otto Schily, die verkondigde dat maar al te vaak criminelen zich onttrekken aan hun straffen 'onder de bescherming van deze beroepen', en dat daarom hun bijzondere positie 'gerelativeerd' zou mogen worden. Overigens was deze Schily vroeger als linkse advocaat een van de verdedigers van de Rote Armee Fraktion – behalve aan Al-Qaida denkt men in Duitsland ook nog altijd aan deze groepering als de term 'terrorisme' valt. Vice-voorzitter Ulrich Scharf van de Bundesrechtsanwaltskammer (BRAK) noemde Schily zonder het woord te gebruiken een zwetser en zei dat de regering toch vooral de uitspraak van het constitutionele hof moest respecteren. 'De rechters in Karlsruhe', zei Ulrich Scharf, 'hebben het onbepaalde afluisteren aan banden willen leggen en niet opgeroepen de mogelijkheden juist uit te breiden'. Het wetsontwerp stuitte ook op tegenstand bij de coalitiepartners SPD en Groenen. Met name de laatste partij ging de mogelijkheden veel te ver en riep het kabinet op de gewraakte passage in te trekken.

Pas nadat begin juli ook de fractie van de SPD in de Bondsdag zich tegen de passage in het

Brigitte Zypries

wetsvoorstel had gekeerd, ging minister Zypries (eveneens van de SPD) overstap en diende een week later een nieuw wetsontwerp in, waarin de mogelijkheid de *Berufsgeheimsträger* af te luisteren alsnog stond, zij het in een versleutelde vorm. Dit leidde tot een grote woede bij de specialisten in de beide fracties; zij eisten dat in de nieuwe wet zou komen te staan dat *Berufsgeheimsträger* simpelweg uitgesloten zouden worden van mogelijke afluisteracties door de politie.

Deze eisen zijn dus nu ingewilligd. Het afluisteren werd verder beperkt tot misdaden met een gevangenisstraf van vijf jaar of meer en mag pas beginnen na een speciale toestemming door een kamer van een Landgericht, die zelf een eventuele bijbehorende rechtzaak niet voorgelegd kan of zal krijgen.

Artsen, journalisten en advocaten zijn zeer tevreden met de uitkomst van hun protesten, maar vrezen dat ze alert moeten blijven op mogelijke verdere beperkingen in de toekomst; de afgelopen tien jaar zijn diverse pogingen ondernomen om de afluistermogelijkheden voor deze beroepsgroepen uit te breiden.

Otto Schily

‘Rechter moet geen morele knopen doorhakken’

‘Het EHRM zal gepolitiseerd raken, zoveel vertrouwen heb ik wel in het politieke instinct van de Europese burgers. Die rechters nemen zoveel morele en politieke beslissingen, dat de mensen zich zullen gaan interesseren voor hun benoemingen.’ Aldus Antonin Scalia, sinds achttien jaar lid van het Amerikaanse Supreme Court. Hij legde donderdagavond 9 september in Amsterdam uit waarom er ook in Europa van die ‘Amerikaanse toestanden’ zullen optreden, zelfs moeten optreden.

Volgens Scalia kunnen experts niet het laatste woord hebben in morele en politieke vragen. Zelfs onafhankelijke, gespecialiseerde toezichthouders, zoals die voor communicatie, transport en mededinging, maken uiteindelijk politieke afwegingen. Die moeten in een democratie niet door vakdeskundigen maar door de burgers worden gemaakt.

Helaas ziet nog niet iedereen het zo. Integendeel, we lijden volgens Scalia de laatste decennia aan toenemende ‘abstract moralizing’, waarin steeds vaker de réchter maar moet beslissen wat wijsheid is, inzake bijvoorbeeld abortus en discriminatie. ‘Helaas doet ook mijn Hof daaraan mee’, zei de man die bekend staat om zijn veelvuldige controversiële *dissenting opinions*.

Zo distantieert hij zich, nog steeds, van de abortusbeslissing in *Roe v. Wade* van ruim dertig jaar geleden. Want die beslissing ‘is nog steeds niet algemeen geaccepteerd’, en bovendien werd er toen besloten dat een staat geen ‘undue burden’ mag leggen op de schouders van een vrouw die abortus wil. ‘Wat moeten rechters met deze woorden? Hoeveel verplichte bedenktijd is bijvoorbeeld toegestaan? Ik zie de collega al kijken naar zijn buurman in het college: ‘Vind jij dit een *undue burden*?’ Dan kijkt hij naar een andere buurman: ‘Vind jij dit een *undue bur-*

den?’ Ten slotte wordt er dan maar gestemd. Maar als rechter zijn we niet toegerust om dat soort beslissingen te nemen. We zijn niet gekozen.’

STILSTAANDE KLOK

Scalia is tegen een moderniserende interpretatie van de grondwet. ‘A *living constitution*, daar gelooft mijn Hof ook in, maar dat is onjuist. Een grondwet is er niet voor om allerlei nieuwe problemen op te lossen, om nieuwe minderheden, zoals homo’s, te beschermen. En onze grondwet zwijgt over abortus. A *constitution is meant to rigidify*. En als mensen vinden dat er iets moet veranderen, dan proberen ze elkaar maar te overtuigen en amenderen vervolgens de grondwet.’ Zo is ook het vrouwenkiesrecht in 1920 niet door een extensieve interpretatie van ‘gelijkheid’, maar door een amendement totstandgekomen.

‘Natuurlijk worden er met verkeerde uitgangspunten, zoals *living constitution*, ook wel goede beslissingen genomen. A *stopped clock is right twice a day*.’ En je kunt de bestaande jurisprudentie beter volgen, zeker als die geaccepteerd is. Maar de toenemende controversen rond rechterlijke benoemingen wijt hij aan het al te gretig ingaan op de behoefte aan het rechterlijk doorhakken van morele knopen.

OP CAMPAGNE

De avond was georganiseerd door het John Adams Institute, samen met de Universiteit van Amsterdam. Bert van Delden (Raad voor de rechtspraak) zat voor. Hij stelde een vraag over de schijn van partijdigheid, die elke rechter moet vermijden. Pregnante vraag, want Scalia was afgelopen jaar geregeld in het nieuws omdat hij op eendenjacht was gegaan met, en deels op kosten van vice-president Dick Cheney. Terwijl hij zich in geen enkele zaak, ook tegen Cheney niet, wenste te verschonen.

Antonin Scalia

‘Ach, de rechterlijke ethiek varieert. In Engeland gaan de rechters wel eens lunchen met advocaten, meteen na een uitspraak waarin die advocaten betrokken zijn. Als er mensen zijn die *kunnen* denken dat je partijdig was, moet je dan meteen van alles en nog wat maar achterwege laten? De norm dat je de schijn van partijdigheid moet vermijden, heeft de neiging zich alsmaar uit te breiden.’

Scalia toonde zich geërgerd door het Europese beeld dat de VS barbaars zijn omdat ze de doodstraf kennen. ‘Dat jullie die hier niet kennen, komt alleen omdat de Europese rechters jullie die onthouden. Kijk maar naar de opiniepeilingen.’

Een van de vragenstellers was Willy Thomasen, scheidend Nederlands lid van het EHRM. ‘U overdrijft de kloof tussen recht en politiek. De rechters in het EHRM worden gekozen door een parlementaire vergadering, voor een termijn van zes jaar. En het Verdrag van Rome, waaraan we toetsen, is niet in een politiek vacuüm ontstaan.’

‘Maar dat bedoelde ik niet met rechters k^íézen. Daarvoor voert een rechter bij ons campagne. Als u denkt dat u bent gekozen, moet u eens in Amerika komen kijken.’

(LH)

Magistrale OVERWEGINGEN

Komt u in uw praktijk uitspraken tegen die u een lach op het gezicht bezorgen? De redactie van het *Advocatenblad* is voor de rubriek *Magistrale Overwegingen* op zoek naar bijzondere uitspraken. Het kunnen uitspraken zijn die bloemrijk, raar, vlammend, belerend, misschien wel tenenkrommend of puntig, maar vooral geestig zijn. In het colofon vindt u het (e-mail)adres waar u uw vondst heen kunt sturen.

BORDEEL

Ktr. te Sittard, 25 februari 2000, *Praktijkgids* (Prg.) 2000, 5465:

De kantonrechter moet antwoord geven op de rechtsvraag of de verhuur van een bordeel al dan niet valt onder de regeling van (toen) artikel 7A:1624 BW:

‘Gelet nu mede op het arrest van de Hoge Raad van 22 juli 1976, NJ 1977, 6 (seksbioscoop), het arrest van het Gerechtshof te Den Haag van 22 juni 1983, Prg. 1983, nr. 2031 (manegebedrijf), de vonnissen van de Arrondissementsrechtbanken te Haarlem van 1 augustus 1989, Prg. 1989, nr. 3150 (Fitnesscentrum) en te Roermond van 18 juni 1987, NJ 1988, 551 (seksclub), komt ook de kantonrechter tot de conclusie dat er in dit geval geen sprake is van een verkooppunt waar

bedrijfsmatig aan particulieren wordt verkocht. Het meest spreekt de kantonrechter de vergelijking aan met een manege waar je, meestal op afspraak, tegen betaling een uur-tje of zo lekker op een paard kunt rijden. Stenzel wordt aldus niet niet-ontvankelijk verklaard nu de kantonrechter van oordeel is dat het gehuurde geen bedrijfsruimte is in de zin van artikel 7A:1624 en volgende van het Burgerlijk Wetboek.’

INCASSERENDE ADVOCaat

Ktr. bij de rechtbank 's-Gravenhage van 26 mei 2004, ingezonden door H.Th.N.J. Vlek.

Eiser in de zaak was incasserende advocaat tegen wanbetalende cliënt, gedaagde. Incasserende advocaat wordt in het gelijk gesteld, let wel nadat tot en met dupliek geprocedeerd is. Uiteindelijk heeft de kantonrechter een comparitie van partijen bepaald.

‘5. Daaraan doet niet af dat binnen de advocatuur het fenomeen “gratis oriënterend eerste gesprek” bestaat. Ten eerste geldt dat – naar [eiser] onweersproken heeft gesteld – advocaten niet verplicht zijn om zich aan dat fenomeen te conformeren en velen dat ook niet doen. Ten tweede geldt dat dan slechts het eerste – betrekkelijk kort durende gesprek – gratis is, maar niet de daaropvol-

gende werkzaamheden.

(...)

7. De stelling van [gedaagde] dat hij [eiser] geen opdracht heeft gegeven om de betreffende stukken te bestuderen, kan hem evenmin baten. Het is immers primair de advocaat zelf – en niet de cliënt – die bepaalt welke werkzaamheden hij dient te verrichten om zijn cliënt naar behoren te kunnen adviseren en bijstaan. Daar komt bij dat [gedaagde], door de betreffende stukken aan eiser te verstrekken, wetende dat deze die stukken vervolgens wilde bestuderen met het oog op zijn advies over de aanpak van de zaak waarvoor [gedaagde] zich tot [eiser] had gewend, geacht moet worden ermee ingestemd te hebben dat [eiser] die werkzaamheden zou gaan verrichten en aldus daartoe (stilzwijgend) opdracht heeft gegeven.’

AGENDA

Symposium over de RiK

De Rotterdamse balie en rechtbank organiseren op maandag 29 november 2004 het symposium ‘Regeling inzake Kantoorverklaringen’ (de RiK-regeling). Het is een regeling op het gebied van het burgerlijk procesrecht. Het symposium is kosteloos en er kunnen 2 opleidingspunten mee behaald worden. Het vindt plaats in het Nieuwe Luxor Theater Rotterdam van 14.30-17.00 uur. Voor meer informatie kunt u terecht bij: Stichting Opleiding Advocaten Rotterdam en Dordrecht, tel.: 010 – 272 53 35

Vanmiddag in Den Haag...

In de reeks ‘Utrecht Lezingen in de regio 2004’ ontmoet het Internationaal Strafhof het Europese Hof Rechten van de Mens.

De hoofdaanklager van het Internationaal Strafhof, *mr. Luis Moreno-Ocampo*, en een rechter in het Europese Hof van de Rechten van de Mens, *prof. mr. Egbert Myjer*, treden met elkaar in het krijt onder de prikkelende titel ‘ICC, a future success? EHRM, een succes met toekomst?’

De sprekers bieden bezoekers de kans vanuit de inner circle kennis te nemen van twee uiterst actuele

instrumenten van het internationaal recht: het door strafrechtelijke gevolgen tegengaan van toekomstige gevallen van genocide (ICC), en het bieden van bescherming aan 800 (!) miljoen inwoners als burger tegen schending van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EHRM).

Deze bijeenkomst vindt vandaag, vrijdag 1 oktober 2004, plaats in Den Haag, vanaf 16:00 (ontvangst 15:30) in de Nieuwe of Littéraire Sociëteit de Witte, Plein 24. Voor meer informatie www.alumni.uu.nl

AGENDA

Indirecte octrooi-inbreuk

Woensdag 8 december 2004 vindt de lezing 'Indirecte octrooi-inbreuk' plaats. De spreker is Gert Jan Kuipers, advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek te Den Haag. De lezing, georganiseerd door CIER, vindt plaats in het Molen-

graaff Instituut voor Privaatrecht. Bezoekadres: Drift 9, Utrecht, aanvang: 16.00 uur - 18.00 uur. Aanmelding kan geschieden door opgave bij mw. J. Borlée, telefoon: 030-253 77 23, of via e-mail: j.borlee@law.uu.nl

10e Europese Mededingingsdag

Op 22 november 2004 organiseren het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Nederlandse Mededingings autoriteit (NMa) samen met de Europese Commissie de 10e editie van de Europese Dag van de Mededinging. Het heeft een Engelstalig programma met de titel: 'Compete!' Onderwerpen die onder andere

behandeld zullen worden zijn:
 – Private enforcement of competition rules
 – Compliance: internal codes of conduct.
 Voor meer informatie (o.a. over de spreker) en de mogelijkheid tot online inschrijving zie: www.consumerandcompetition.nl

Afscheid dr. Ernst Hirsch Ballin

Ter ere van het afscheid van Hirsch Ballin organiseert het Centre For International Legal Cooperation (CILC) een seminar getiteld 'Legal infrastructure as an element of a strategic development approach'. Het seminar vindt plaats op maandag 1 november 2004 van 16:00 tot 18:30 in de Van Hooff-

zaal (H-242) van het ministerie van Justitie, Schedeldoekshaven 100, Den Haag. Sprekers zullen onder andere zijn: *Piet Hein Donner*, Minister van Justitie; *Frank Majoor*, Secretaris Generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken; *Sam Muller*, directeur Communications & External Relations bij het

Internationaal Strafhof in Den Haag en *Jamal Admini*, Advocaat in Sana'a, Jemen tevens directeur van het Forum for Civil Society in Jemen. Meer informatie vindt u op de website: www.cilc.nl/seminar

ORDENIEUWS

Toetsen Beroepsopleiding 12 november 2004

Voorjaarscyclus 2004 (+ inhalers)

10.30 - 12.30 uur Bestuursprocesrecht
 13.30 - 14.30 uur Jaarrekeninglezers
 15.00 - 16.00 uur Belastingrecht
 16.30 - 17.30 uur Gedragsrecht

Alle toetsen worden afgenomen op basis van de meest recente wetteksten.

INSCHRIJVING

Stagiaires die in maart 2004 met de Beroepsopleiding zijn begonnen, hoeven zich niet op te geven. Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór maart 2004 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) dienen zich zo spoedig mogelijk schriftelijk (uiterlijk twee weken vóór de toetsdatum) aan te melden. U ontvangt een schriftelijke bevestiging van inschrijving. Wilt u bij inschrijving duidelijk het volgende vermelden:

- naam, voorletter(s) en geslacht;
- het adres waar de bevestiging naar toegezonden moet worden;
- uw cursuscode.

EXAMENGELD

Het examengeld voor het inhalen/herkansers van toetsen is met ingang van de voorjaarscyclus 2004 (1 maart 2004) door de Algemene Raad vastgesteld op € 65 per toets. Ná de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examengeld ad € 65 per toets kunt overmaken.

GEWIJZIGDE TOETSLOCATIE

De toetsen worden afgenomen in de *Heidehal, Blokhoeve 2 te Nieuwegein*, tel.: 030 - 605 90 59.

Voor informatie kunt u bellen met de Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding (telefoon: 070-335 35 55 tussen 09.00 - 12.00 uur.

(Secretariaat Examencommissie)

Opnieuw cursus klachtenmanagement

Dit najaar wordt opnieuw zes maal de cursus 'Effectief klachten behandelen binnen het advocatenkantoor' georganiseerd. De cursus wordt gegeven op zes verschillende locaties en duurt een dagdeel. Locaties en data:

Haarlem	dinsdag 5 oktober
Zwolle	maandag 11 oktober
Dordrecht	maandag 15 november
Eindhoven	dinsdag 23 november
Amsterdam	dinsdag 14 december
Utrecht	woensdag 15 december.

Kosten € 135 (incl. documentatie). Deelnemers komen in aanmerking voor vier opleidingspunten. U kunt zich aanmelden op de website van Nijhuis & Wibbelink: www.nijhuiswibbelink.nl/klachtenmanagement

De mogelijkheid **creëren** om je
ambitie te **realiseren**

Boekel De Nerée zoekt ambitieuze advocaat-medewerker voor de internationale handelspraktijk

Wij zoeken een enthousiaste en flexibele advocaat-medewerker die helder en direct communiceert. U heeft aantoonbaar relevante ervaring in civiele procedures en (internationale) arbitragezaken en bezit gedegen vakinhoudelijke kennis op het terrein van het burgerlijk recht, met een nadruk op het verbin-tenissen- en aansprakelijkheidsrecht, het burgerlijk procesrecht en het inter-nationale privaatrecht. Procederen beschouwt u als een uitdaging, maar u kunt tevens commerciële handelscontracten van uiteenlopende aard opstellen, evenals algemene voorwaarden. Uitstekende beheersing van de Engelse taal is vereist, beheersing van de Duitse taal is een pre. Kijk voor meer informatie op www.boekeldeneree.nl of bel Lisette Bieleveld (partner) 020 - 431 34 14.

BOEKEL DE NERÉE

ADVOCATEN NOTARISSEN BELASTINGADVISEURS

Foto: Jan Boeve/Hollandse Hoogte

De geuridentificatieproef als gebrekkig bewijsmiddel in strafzaken

Cave canem

J. Boksem

advocaat te Leeuwarden*

Honden worden geregeld ingezet om in de strijd tegen de misdaad geuren te detecteren en met elkaar te vergelijken. De geuridentificatieproef¹ berust echter op een aantal veronderstellingen die niet zijn bewezen. Daarom moeten rechters uiterst terughoudend zijn als zij hun oordeel op dit bewijsmiddel baseren. Hoe zit het met het juridische kader en de betrouwbaarheid van dit opsporingsinstrument, en welke kritische vragen kunnen advocaten daarover stellen?

Forensisch identificatieonderzoek – zoals bijvoorbeeld dactyloscopie, handschriftvergelijking, wapen- en munitieonderzoek en vergelijkend DNA-onderzoek – speelt steeds vaker een belangrijke en soms zelfs een doorslaggevende rol bij de opsporing van strafbare feiten. Rechters worden daardoor regelmatig geconfronteerd met de resultaten van dergelijk onderzoek en zullen zich telkens een oordeel moeten vormen over de waarde daarvan voor het bewijs. Het ligt voor de hand dat zij zich daarbij laten leiden door wat de forensisch deskundigen hebben gerapporteerd over hun bevindingen. Zij dienen zich echter te realiseren dat een positieve identificatie nog niet hoeft te betekenen dat de verdachte ook daadwerkelijk de dader is geweest. Bovendien kan

ook een forensisch deskundige het bij het verkeerde eind hebben.² Het forensisch bewijs dient daarom bij voorkeur niet het enige bewijs tegen de verdachte te zijn.³

Steeds vaker worden honden ingezet in de strijd tegen de misdaad. In veel gevallen leveren zij een bijdrage aan de opsporing van (ernstige) strafbare feiten. Men gebruikt de honden bijvoorbeeld om wapens, explosieven, verdovende middelen, (vermist) personen, lijken et cetera op te sporen. Een zeer bijzondere opsporingsmethode waarbij honden worden ingezet, is de geuridentificatieproef. De hond moet niet alleen geuren detecteren, maar wordt ook geacht geuren met elkaar te vergelijken. Dat daarin een zeker gevaar schuilt, bleek bijvoorbeeld in de Deventer moordzaak⁴ en in de Zaanse paskamer moordzaak.

GEURIDENTIFICATIEPROEF ALS BIJZONDERE MAATREGEL

De geuridentificatieproef is een van de in het bijzonder genoemde maatregelen die in het belang van het onderzoek tegen de verdachte kunnen worden bevolen (art. 61a lid 1 sub d Sv en art. 62, tweede lid, Sv j^o art. 76 Sv). De maatregel kan slechts worden bevolen in geval van verdenking van een strafbaar feit waarvoor in verzekeringstelling mogelijk is (art. 61a lid 2 Sv).

De geuridentificatieproef is als maatregel in het belang van het onderzoek vooral te beschouwen als een hulpmiddel bij de opsporing ('bevestigingsmiddel'). Men heeft al een concrete verdachte op het oog en wil graag bevestigd hebben dat deze verdachte inderdaad de dader zou kunnen zijn. Een positief resultaat geeft die bevestiging, maar biedt (nog) niet de garantie dat de verdachte inder-

* Mr. J. Boksem is advocaat bij Anker & Anker Strafrechtadvocaten.

daad de dader is. Het woord 'identificatie' is wat dat betreft enigszins misleidend. De dader wordt niet geïdentificeerd aan de hand van zijn geur. In zoverre verschilt dit opsporingsmiddel van bijvoorbeeld het dactyloscopisch onderzoek.⁵ Er wordt slechts een respons (van een hond) waargenomen, die als aanwijzing mag worden beschouwd voor het feit dat de verdachte (inderdaad) de mogelijke dader zou kunnen zijn. Het resultaat van de proef bevestigt aldus (slechts) het vermoeden dat men op grond van de resultaten van ander onderzoek al had. Om te kunnen bewijzen dat de verdachte inderdaad de dader is, is nader onderzoek noodzakelijk.

Over de wijze waarop de proef moet worden verricht, wordt in het Wetboek van strafvordering niets geregeld. Er wordt slechts in algemene zin gewezen op de mogelijkheid om bij of krachtens algemene maatregel van bestuur nadere regels omtrent de toepassing van maatregelen in het belang van het onderzoek te stellen (art. 61a, derde lid, Sv). Voor de geuridentificatieproef zijn die nadere regels gegeven in de Regeling politiespeurhonden en in het Keuringsreglement Politiespeurhond Menselijke Geur 1997 en de daarbijbehorende FT-normen 325.01 en 326.01.

Omdat de geuridentificatieproef een responsmethode is en het resultaat sterk afhankelijk is van toevalsfactoren, is de proef te beschouwen als een kansproces. Iemand die het corpus delicti niet heeft aangeraakt, kan als gevolg van toevalsfactoren toch met een positief resultaat worden geconfronteerd. Daar staat tegenover dat het evenmin is uitgesloten dat de hond de dader niet 'herkent'. Men moet daarom erg voorzichtig zijn met het trekken van conclusies op basis van het resultaat van een geuridentificatieproef.⁶

FORENSISCH BEWIJS

Art. 338 Sv geeft kernachtig het in Nederland geldende bewijsstelsel weer. Waar het om gaat

is dat de rechter overtuigd wordt (dat de verdachte het ten laste gelegde feit heeft begaan) door de inhoud van wettige bewijsmiddelen. Alleen dan mag hij tot een bewezenverklaring komen. Bij twijfel dient vrijspraak te volgen.

De (selectie en) waardering van het bewijsmateriaal is volledig aan de rechter overgelaten. Hij hoeft in beginsel niet uit te leggen waarom hij het ene bewijsmiddel wel en het andere niet tot het bewijs gebruikt.⁷ Aan de kwaliteit van forensisch identificatiebewijs worden geen specifieke eisen gesteld. De rechter zal per geval moeten beoordelen of het aan hem voorgelegde bewijsmateriaal betrouwbaar en bruikbaar is. Slechts in een beperkt aantal gevallen zal de rechter zich uitdrukkelijk moeten uitspreken over de betrouwbaarheid van het aan hem voorgelegde forensisch bewijs. Dat is onder andere het geval wanneer de methode van onderzoek gemotiveerd wordt betwist of de deskundigheid van de deskundige ter discussie wordt gesteld.⁸

Ondanks het feit dat de geuridentificatieproef toch in de eerste plaats een hulpmiddel is bij de opsporing van strafbare feiten, kan het resultaat ervan – in de regel via een procesverbaal van bevindingen (en eventueel – in aanvulling daarop – via een deskundigenrapport) bijdragen tot het bewijs. Door sommigen wordt de proef als een 'in potentie sterk bewijsmiddel' gezien.⁹

OMSTREDEN BEWIJSMIDDEL

De (schaarse) gepubliceerde rechtspraak laat zien dat rechters in Nederland verschillend denken over de waarde van het bewijsmiddel. De methode is dan ook niet onbetwist. Vanuit de wetenschap wordt soms hardop getwijfeld aan de validiteit en de betrouwbaarheid van de (uitkomsten van) deze methode.¹⁰ Toch kan geconstateerd worden dat veel rechters – soms met enige terughoudendheid en/of aarzeling – bereid zijn het resultaat van de geuridentificatieproef (als aanvullend bewijsmiddel; naast

andere bewijsmiddelen) in de bewijsconstructie op te nemen.¹¹ Dat rechters kritisch naar de geuridentificatieproef als bewijsmiddel moeten (blijven) kijken, zegt bijvoorbeeld A-G mr. Machielse.¹²

Het is eigenlijk vreemd dat een door hondenliefhebbers ontwikkelde methode¹³ waarvan de wetenschappelijke status niet onomstreden is, zo gemakkelijk als bewijsmiddel in strafzaken wordt geaccepteerd en – wat misschien nog wel opmerkelijker is – dat rechters de uitkomst van geuridentificatieproef soms als een ondubbelzinnige en onbetwistbare 'herkenning' beschouwen (terwijl de uitkomst van de proef slechts een relationele betekenis heeft en geen absolute).¹⁴ Eigenlijk zou de wetenschappelijke waarde (d.w.z. de betrouwbaarheid c.q. de validiteit, en daarmee de bruikbaarheid voor het bewijs in strafzaken) van de methode eerst moeten worden vastgesteld voordat de (uitkomst van) de geuridentificatieproef als bewijsmiddel wordt geaccepteerd.¹⁵ Ik veroorloof mij in dit verband een korte blik over de grens.

DESKUNDIGENBEWIJS IN DE VS

Voordat een (nieuwe) wetenschappelijke methode als bewijsmiddel in het Amerikaanse strafrecht kan worden toegelaten, moet worden aangetoond dat de methode algemeen wordt geaccepteerd door vakgenoten. Dit uitgangspunt werd voor het eerst geformuleerd in 1923. Het ging in dat geval om een vorm van leugendetectie (de 'systolic blood pressure deception test'). Er werd het volgende overwogen:

'Just when a scientific principle or discovery crosses the line between the experimental and the demonstrable stages is difficult to define. Somewhere in this twilight zone the evidential forces of the principle must be recognized, and while courts will go a long way in admitting expert testimony deduced from a well-recognized scientific principle or discovery, the thing from which the deduction is made must be sufficiently established to have gained general acceptance in the particular field in which it belongs.'¹⁶

In 1993 werd deze rechtspraak enigszins genuanceerd door meer de nadruk te leggen op de betrouwbaarheid en de validiteit ('reliability') van de methode. In een civiele zaak, die

*Hoewel de wetenschap soms hardop twijfelt
aan de geuridentificatieproef, zijn veel
rechters bereid het resultaat ervan in de
bewijsconstructie op te nemen*

betrekking had op een middel tegen zwangerschapsmiselijkheid ('Bendectin'), overwoog het Hooggerechtshof:

'That the Frye test was displaced by the Rules of Evidence does not mean, however, that the Rules themselves place no limits on the admissibility of purportedly scientific evidence. Nor is the trial judge disabled from screening such evidence. To the contrary, under the Rules, the trial judge must ensure that any and all scientific testimony or evidence admitted is not only relevant, but reliable. (...)

Faced with a proffer of expert scientific testimony under R.702, the trial judge, pursuant to R.104(a), must make a preliminary assessment of whether the testimony's underlying reasoning or methodology is scientifically valid and properly can be applied to the facts at issue. Many considerations will bear on the inquiry, including

- whether the theory or technique in question can be (and has been) tested,
- whether it has been subjected to peer review and publication,
- its known or potential error rate,
- the existence and maintenance of standards controlling its operation,
- whether it has attracted widespread acceptance within a relevant scientific community.

The inquiry is a flexible one, and its focus must be solely on principles and methodology, not on the conclusions that they generate.¹⁷

Het uitgangspunt in de Amerikaanse rechtspraak is sindsdien – kort gezegd – dat de toegepaste methoden toelaatbaar zijn als bewijsmiddel als zij een wetenschappelijke basis hebben. Allerlei methoden zijn inmiddels aan deze z.g. 'Daubert-toets' onderworpen. Het Californische Court of Appeal oordeelde nog niet zo lang geleden dat de geuridentificatieproef de toets vooralsnog niet kan doorstaan.¹⁸ Nader onderzoek naar de betrouwbaarheid is noodzakelijk voordat de proef als bewijsmiddel (in California) kan worden toegelaten.

NEDERLAND VS. VS

De Nederlandse Hoge Raad heeft vooralsnog meer vertrouwen in de betrouwbaarheid van

VERONDERSTELLINGEN GEURIDENTIFICATIEPROEF

- iemand die een voorwerp vasthoudt, laat daarop een geurspoor achter;
- een hond kan een geur waarnemen aan een voorwerp dat met een bepaald lichaamsdeel is aangeraakt of daarmee in contact is geweest;
- een hond is in staat geuren die afkomstig zijn van verschillende personen van elkaar te onderscheiden;
- lichaamsgeuren zijn uniek en onveranderlijk;
- een geurspoor dat op een voorwerp is achtergelaten (of op een geurdrager is overgebracht) is onveranderlijk;
- omgevingsfactoren hebben geen invloed op de geur (hooguit op de intensiteit van de geur);
- de geur die iemand op een voorwerp heeft achtergelaten kan worden overgebracht op geurdragers en kan langdurig worden bewaard;
- een hond is in staat geuren te onthouden, met elkaar te vergelijken en identieke (of vergelijkbare) geuren aan te wijzen;
- een hond kan menselijke geursporen die met elkaar vermengd zijn, van elkaar onderscheiden;
- de keuze die de hond maakt impliceert dat de geuren identiek zijn, ze zijn derhalve van een en dezelfde persoon afkomstig.

(de resultaten van) forensisch onderzoek.¹⁹ Zolang die betrouwbaarheid niet expliciet en gemotiveerd ter discussie wordt gesteld, mag de Nederlandse rechter (die zich heeft laten overtuigen) de uitkomst van ieder willekeurig (identificatie-)onderzoek voor het bewijs gebruiken, zonder dat hij verplicht is onderzoek te doen naar de wetenschappelijke status van de gehanteerde methode.²⁰ Ook forensisch onderzoek dat in wetenschappelijke kringen als 'junk-science' wordt beschouwd, kan aldus in de strafrechtelijke context als 'bewijsmiddel' dienen.

Het verschil tussen de Amerikaanse benadering en de Nederlandse is wel verklaard door er op te wijzen dat men in de Verenigde Staten te maken heeft met lekenrechtspraak waarbij de kans op subjectieve beïnvloeding groot is, terwijl de Nederlandse rechter – door onder andere zijn opleidingsniveau – zonder meer in staat moet worden geacht het kaf van het koren te scheiden. Daar zou nog bij komen dat de deskundige in het Amerikaanse strafrecht (veelal) een partijdeskundige is, terwijl in Nederland de deskundige veel meer een onafhankelijke en onpartijdige positie inneemt. Beide verklaringen overtuigen niet. Ook een

Nederlandse rechter kan door een (pseudo-)deskundige worden misleid (omdat hij nu eenmaal niet overal verstand van kan hebben), en forensisch identificatieonderzoek vindt (bijna) altijd in opdracht van politie of justitie plaats. Er is daarom veel voor te zeggen om in alle gevallen waarin forensisch identificatiebewijs een rol van betekenis speelt, te verlangen dat wetenschappelijkheid van de gehanteerde methode wordt aangetoond (en niet, zoals thans nog gebruikelijk is, van de verdediging te verlangen dat zij aannemelijk maakt dat het bewijsmiddel onbetrouwbaar is).

NIET GAUW GETWIJFELD

Bij de huidige stand van zaken kan de verdediging vaak nauwelijks aantonen dat (het resultaat van) een geuridentificatieproef onbetrouwbaar is. In het (standaard) proces-verbaal dat van een geuridentificatieproef wordt opgemaakt, wordt aangegeven dat de hond gecertificeerd was, de proef werd uitgevoerd in de daartoe bestemde ruimte en werd voorbereid en uitgevoerd volgens het gebruikelijke protocol. De conclusie is meestal dat de hond 'geuvereinkomst' waarnam. Wanneer bij de voorbereiding en uitvoering de z.g. FT-nor-

Het Amerikaanse uitgangspunt is dat bewijsmethoden toelaatbaar zijn als als ze een wetenschappelijke basis hebben; het Californische Court of Appeal vindt dat de geuridentificatieproef die toets niet kan doorstaan

Geurspecialist

Foto: Mark van der Zouw

men in acht zijn genomen, zal de rechter in de regel niet twijfelen aan de betrouwbaarheid van de uitkomst van de proef. En zelfs wanneer die normen niet allemaal juist zijn toegepast, hoeft dat – aldus de Hoge Raad – niet aan een betrouwbaar resultaat in de weg te staan.²¹ Tegenonderzoek is in veel gevallen niet (meer) mogelijk.²²

De verdediging zal door het stellen van kritische vragen (of door het maken van kritische opmerkingen) kunnen proberen de rechter zover te krijgen dat deze gaat twijfelen aan de betrouwbaarheid van de methode. Die twijfel zal er in de regel toe leiden dat de rechter de deskundige zal vragen de gehanteerde methode toe te lichten. Uiteraard kan de verdediging ook zelf het initiatief nemen voor een (nadere) deskundige toelichting. Een (praktijk)deskundige die afkomstig is uit de kring van de KLPD (dienst levende have, unit speurhonden) of een onderzoeker die werkzaam is voor de vakgroep diergedrag van de Rijksuniversiteit te Leiden (en die in die hoedanigheid nauw betrokken is bij de geuridentificatieproeven die door de KLPD worden uitgevoerd), zal de methode waarschijnlijk verdedigen, terwijl een meer onafhankelijke deskundige eerder op zoek zal gaan naar de wetenschappelijke onderbouwing van de veronderstellingen waarop de methode is gebaseerd. De keuze voor een bepaalde deskundige kan hierdoor direct van invloed zijn op de uitkomst van de zaak.

De Hoge Raad heeft de rechter een klein handvat gegeven voor het ondervragen van

deskundigen. De rechter zal de deskundige moeten vragen naar zijn beroep, opleiding en ervaring, zijn specifieke deskundigheid, de methode van onderzoek, de betrouwbaarheid van die methode en of de deskundige zichzelf in staat acht de methode vakkundig toe te passen.²³ Een probleem daarbij is dat juristen vaak de taal van de (forensische) wetenschapper niet spreken.²⁴ De verleiding om dan maar niet door te vragen en genoegen te nemen met een half antwoord, kan daardoor groot zijn. Rechters zijn in de regel meer geïnteresseerd in de conclusies van de deskundige, dan in de wijze waarop die conclusies tot stand zijn gekomen. Er wordt niet gauw getwijfeld aan de kwaliteit van een forensisch deskundige of aan de betrouwbaarheid van de gehanteerde methode.²⁵ Dat daarin een zeker risico schuilt, laten zaken als de Deventer moordzaak en de Zaanse paskamer moordzaak zien.

KRITISCHE VRAGEN STELLEN

Wanneer de rechter de relevante vragen naar de wetenschappelijke validiteit van de gehanteerde methode niet stelt, zal de verdediging dat moeten doen. Dat is uiteraard vooral van belang wanneer het forensisch identificatiebewijs het enige bewijsmiddel is waardoor de verdachte met het misdrijf in verband wordt gebracht (en de gehanteerde methode onbekend en/of niet onomstreden is). De raadsman zal zich daarom (telkens) moeten verdiepen in de gehanteerde methode en doet er verstandig aan zelf deskundigen (die in staat moeten

worden geacht de methode te kunnen beoordelen) te consulteren. Vaak zal dan blijken dat de (wetenschappelijke) onderbouwing van de identificatiemethode tekortschiet.²⁶ Forensisch deskundigen zijn vaak vooral met de ‘waarheidsvinding’ bezig en hebben daardoor weinig aandacht voor de wetenschappelijke onderbouwing van de door hen gehanteerde methode.

De criminalist A.P.A. Broeders heeft een aantal aanvullende vragen geformuleerd die de raadsman kunnen helpen bij zijn onderzoek naar de betrouwbaarheid van een bepaalde methode:²⁷

- ‘Vraag opgave van eventueel wel uitgevoerde maar niet gerapporteerde onderzoeken.
- Baseer een eventuele ondervraging van een deskundige bij voorkeur op een voorafgaande analyse van diens onderzoek door een andere deskundige op het desbetreffende terrein.
- (...) probeer (...) vast te (laten) stellen of het om geaccrediteerd onderzoek gaat dat is uitgevoerd door een gecertificeerd onderzoeker.
- (...).
- Vraag de deskundige naar de alternatieve hypothese(n) als deze niet duidelijk uit zijn rapportage blijkt/blijken.’

Het Amerikaanse Daubert-arrest kan de raadsman eveneens helpen bij het formuleren van vragen die betrekking hebben op de betrouwbaarheid van de bepaalde methode:

- Zijn de hypothesen toetsbaar en daadwerkelijk getoetst?
- Is er wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de methode en zijn de resultaten daarvan gepubliceerd in een (gezaghebbend) wetenschappelijk tijdschrift?
- Is het onderzoek herhaald (peer review) door andere deskundigen die daarover hebben gepubliceerd?
- Hoe groot is de foutmarge van de gehanteerde methode?
- Wordt de methode algemeen geaccepteerd in wetenschappelijke kring?

Door kritische vragen aan de deskundige te stellen, kan de betrouwbaarheid van het forensisch identificatiebewijs ter discussie komen te staan. Wanneer de verdediging daar vervolgens een verweer van maakt, dwingt dat de rechter tenminste tot een gemotiveerde reactie.²⁸

TERUGHOUDENDHEID GEBODEN

Een aantal forensische identificatiemethoden, waaronder de geuridentificatieproef, zal de Daubert-toets (vooralnog) niet kunnen doorstaan. De geuridentificatieproef is gebaseerd op een aantal – voor een deel onbewezen (en wellicht onbewijsbare) – stellingen [zie kader]. Zolang deze en andere niet (allemaal) ‘bewe-

zen’ zijn, zal de rechter terughoudend moeten zijn bij het gebruik van het resultaat van deze methode voor het bewijs. Er zal daarom bij voorkeur ook steeds ander bewijsmateriaal moeten zijn dat de verdachte met het misdrijf in verband brengt. ●

NOTEN

- 1 Dit blad verwees in nr. 9 van dit jaar (25 juni 2004) naar het stuk van dr. J.E.R. Frijters dat voor advocaten gedetailleerd uiteenzet hoe de geuridentificatieproef praktisch in zijn werk gaat, en wat raadslieden daartegenover kunnen stellen; dit artikel is nog steeds te vinden op www.advocatenorde.nl/geurproef.
- 2 O.a. H.L.G.J. Merkelbach, H.F.M. Crombag en P.J. van Koppen, ‘Hoge verwachtingen. Over het corrumperend effect van verwachtingen op forensische expertise’, *NJB* 2003, p. 710 - 716; A.P.A. Broeders, Daubert en Saks: ‘Het einde van de klassieke identificatiecriminalistiek?’, *NJB* 2002, p. 1786 - 1798; A.P.A. Broeders, *Op zoek naar de bron. Over de grondslagen van de criminalistiek en de waardering van het forensisch bewijs*, diss. Universiteit Leiden, Kluwer 2003; P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H.L.G.J. Merkelbach en H.F.M. Crombag (red.), *Het recht van binnen. Psychologie van het recht*, Kluwer 2002.
- 3 Zie echter: HR 10 december 2002, *Nieuwsbrief Strafrecht* 2003, 14.
- 4 HR 1 juli 2003, LJN-nr. AE 8165. Zie over deze zaak: P.J. van Koppen, ‘Het Deventer Novum’, *DD* 33 (2003), p. 979 - 994.
- 5 Zelfs aan de vanzelfsprekende bewijsstatus van de vingerafdruk wordt door sommigen overigens getwijfeld. Zie: Peter Vermij, ‘De vingerafdruk ontmaskerd’, *Advocatenblad* 2002, p. 262 - 264. Zie voorts: P.J. van Koppen en H.F.M. Crombag, ‘Oren, lippen en vingers. De waarde van Oud en Nieuw Identificatiebewijs’, *NJB* 2000, p. 6 - 12.
- 6 J.E.R. Frijters en J. Boksem, ‘Een positieve geuridentificatieproef dient vrijwel altijd in een tegenonderzoek te worden herhaald!’, *NJB* 2004, p. 729 - 734.
- 7 HR 14 maart 1989, *NJ* 1989, 747: ‘Het eerste middel miskent dat het is voorbehouden aan de rechter die over de feiten oordeelt om, binnen de door de wet getrokken grenzen, van het beschikbare materiaal datgene tot het bewijs te bezigen hetwelk hem uit een oogpunt van betrouwbaarheid daartoe dienstig voorkomt en datgene terzijde te stellen wat hij voor het bewijs van geen waarde acht. Deze beslissing behoeft in de regel geen motivering en kan in cassatie niet met vrucht worden bestreden.’
- 8 HR 28 februari 1989, *NJ* 1989, 748 (poppenspelmethode); HR 13 mei 1997, *NJ* 1998, 318 (computer-game); HR 27 januari 1998, *NJ* 1998, 404 (schoenmaker); HR 30 maart 1999, *NJ* 1999, 451 (psycholoog).
- 9 A. Schoon en P.J. van Koppen, ‘Identificatie door honden’, in: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H.L.G.J. Merkelbach en H.F.M. Crombag (red.), *Het recht van binnen*, p. 597 - 622.
- 10 Vgl. A.E. Taslitz, ‘Does the Cold Nose Know? The Unscientific Myth of the Dog Scent Lineup’, *The Hastings Law Journal*, Vol. 42, November 1990, p. 17 - 134; J. Wojcikiewicz, ‘Dog scent lineup as scientific evidence’, Paper presented to the International Academy of Forensic Sciences in Los Angeles, 1999 (www.forensic-evidence.com/site/ID/ID—DogScent.html)
- 11 Zie bijvoorbeeld: Rechtbank Roermond 22 december 2000 (zoals weergegeven in de Conclusie van A-G Machielse voor HR 10 december 2002, LJN-nr. AE9632); Rechtbank Zutphen 24 juli 2003, LJN-nr. AH9499: ‘De rechtbank overweegt te dien aanzien dat, onverminderd de kennelijke discussie over de betrouwbaarheid van de sorteerproef, die proef, mits volgens het daarvoor geldende protocol uitgevoerd, tot op heden als een valide instrument voor het leveren van bewijs beschouwd kan worden. Desalniettemin komt het kennelijk voor dat een hond een persoon ten onrechte kan aanwijzen. Het bewijsmiddel kent dus wel beperkingen. In het geval dat alleen een door de hond aangegeven geurovereenkomst direct naar de verdachte wijst, wordt deze verdachte aan het risico van een onterechte aanwijzing blootgesteld.’ Zie voorts: Rechtbank Zwolle 9 oktober 2003, LJN-nr. AL8198. Minder kritisch: Gerechtshof Amsterdam 6 juni 1996 (zoals weergegeven in HR 9 september 1997, *NJ* 1998, 89; Gerechtshof Arnhem 22 december 2000, LJN-nr. AD8964; Rechtbank Amsterdam 29 mei 2002, LJN-nr. AE3364; Rechtbank Alkmaar 23 maart 2004, LJN-nr. AO6066.
- 12 Hij zegt dit in zijn conclusie voor HR 9 september 1997, *NJ* 1998, 89: ‘Het moet mij overigens wel van het hart dat kennisneming van het proefschrift van G.A.A. Schoon over de experimenten met politie-speurhonden mij ervan heeft overtuigd dat de rechter in zijn waardering voor het bewijs van de resultaten van dergelijke proeven grote voorzichtigheid dient te betrachten.’
- 13 Zie: G.A.A. Schoon en A.R.L. Massop, ‘Geschiedenis van sorteerproeven door speurhonden’, *DD* 25 (1995), p. 964 - 976.
- 14 De geursorteerproef is geen meetmethode en het resultaat van een proef is geen meting (zoals die met een fysisch instrument - bijvoorbeeld een gaschromatograaf of een massaspectrometer - wordt uitgevoerd). De uitkomst van de geursorteerproef is contextafhankelijk en kan daarom niet worden verabsoluteerd. Het feit dat de hond een ‘geurovereenkomst’ waarneemt, wil daarom niet zeggen dat er sprake is van een ‘herkenning’.
- 15 Vgl. J. Wojcikiewicz, a.w.: ‘Canine identification of human scent does not yet have a proper scientific foundation. Taslitz’s (1990, p. 134) view that ‘the courts (...) must continue to be alert to the scientific nature of scent lineup evidence’ has not become outdated; however, such expertise should not be called ‘junk science’ in general. The method has been introduced into trial proceedings too early, by overly hasty police practitioners which have caused miscarriages of justice (...)’.
- 16 *Frye v. United States*, 293 F. 1013 D.C. Cir. 1923.
- 17 *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals Inc.*, 113 S. Ct. 2795 - 2798 (1993).
- 18 *People v. J.D. Mitchell* (july 18, 2003), B 151026, Los Angeles County Super. Ct. YA043140. Het arrest is te raadplegen op: <http://caselaw.lp.findlaw.com/data2/californiastatecases/b151026.pdf>
- 19 Vgl. J.M. Reijntjes in zijn annotatie onder HR 18 februari 1997, *NJ* 1997, 484: ‘De resultaten van wat door deskundigen tijdens het voorbereidend onderzoek is verricht, spelen in het daaropvolgende strafproces vaak een grote, en niet zelden overheersende, rol. Zij worden omstraald door een aureool van onpartijdigheid en zijn bekleed met het gezag der wetenschap. Maar die onpartijdigheid kan schijn zijn, en de wetenschap een fictie.’
- 20 Crombag stelt dat rechters niet specifiek zijn opgeleid om de validiteit van wetenschappelijke onderzoeksmethoden te onderzoeken en de waarde van de resultaten ervan te beoordelen. (H.F.M. Crombag, ‘Rechters en deskundigen’, *NJB* 2000, p. 1659 - 1665.
- 21 HR 9 september 1997, *NJ* 1998, 89.
- 22 J.E.R. Frijters en J. Boksem, ‘Een positieve geuridentificatieproef dient vrijwel altijd in een tegenonderzoek te worden herhaald!’, *NJB* 2004, p. 729 - 734 (731).
- 23 HR 27 januari 1998, *NJ* 1998, 404.
- 24 H.F.M. Crombag, ‘Rechters en deskundigen’, *NJB* 2000, p. 1659 - 1665.
- 25 Toch hebben ook forensisch deskundigen het niet altijd bij het rechte eind. Zie bijv.: H.L.G.J. Merkelbach, H.F.M. Crombag en P.J. van Koppen, ‘Hoge verwachtingen. Over het corrumperend effect van verwachtingen op forensische expertise’, *NJB* 2003, p. 710 - 716.
- 26 Vgl. A.P.A. Broeders, Daubert en Saks: ‘Het einde van de klassieke identificatiecriminalistiek?’, *NJB* 2002, p. 1786 - 1798.
- 27 A.P.A. Broeders, diss., a.w., p. 461 - 462.
- 28 HR 28 februari 1989, *NJ* 1989, 748.

STEEK NU GEEN GELD IN INTERNET RECRUITMENT

PROBEER ONS EERST 3 MAANDEN GRATIS UIT

Een opmerkelijk statement voor een vacaturesite. En toch zegt het precies wat we bedoelen. Want ter gelegenheid van onze komst naar Nederland - in Groot-Brittannië zijn we al jarenlang een begrip - doen we u tijdelijk een prachtig aanbod: al uw vacatures 3 maanden lang gratis op onze vacaturesite. Niet alleen financieel een 'smart move' maar ook functioneel. Onze site blinkt namelijk uit in gebruiksgemak. Totaljobs.nl doet

simpelweg wat haar naam belooft: ze biedt u een compleet overzicht aan banen. Niets meer en niets minder. Totaljobs.nl is onderdeel van Reed Elsevier. Een extra garantie voor kwaliteit en professionaliteit. Aarzel niet en neem de proef op de som. **Bel voor meer informatie met (020) 515 96 14. U kunt ook rechtstreeks naar onze site www.totaljobs.nl/smartmove.** Totaljobs.nl, zonder omwegen het beste resultaat.

totaljobs.nl smart move.

De wijzigingen van de Mededingingswet

Michiel Barth
advocaat te Brussel²

Onlangs hebben we in dit blad de belangrijkste materiële wijzigingen van het EG-mededingingsrecht per 1 mei 2004 toegelicht.¹ In dit nummer de wijzigingen van het Nederlandse mededingingsrecht, afgelopen juni door de Eerste Kamer aangenomen, die daarvan het gevolg zijn. En binnenkort waarschijnlijk een volgende aflevering, want: 'Gezien het Parlementair Onderzoek Bouwnijverheid zou in de toekomst de NMa de wettelijke bevoegdheid kunnen krijgen om boetes op te leggen aan bestuurders die geen medewerking verlenen.'

Op 30 juni jl. heeft de Eerste Kamer de Wet modernisering EG-mededingingsrecht ('Wet')³ aangenomen die de Mededingingswet ('Mw') en enige andere wetten wijzigt in verband met de EG-verordeningen 1/2003⁴ en 139/2004.⁵ Per 1 augustus 2004 is de Wet in werking getreden.⁶ In de wetswijziging wordt ook een gedeelte van de evaluatie van de Mw meegenomen die in 2003 heeft plaatsgevonden, alsmede de resultaten van de Parlementaire Enquêtecommissie Bouwnijverheid.

Een volgende wijziging van de Mw staat al weer op stapel. Een aantal beoogde wijzigingen, voortvloeiend uit de evaluatie van de Mw, zijn namelijk niet meegenomen in de Wet, omdat voorrang gegeven diende te worden aan de implementatie van de bovengenoemde EG-verordeningen.⁷ Nederland is dit halfjaar voorzitter van de Raad en tracht de (toenemende) achterstand bij het uitvoeren van EG-regels weg te werken.

KARTELVERBOD: GEEN ONTHEFFING MEER VOORAF

Kartelafspraken die het handelsverkeer tussen de lidstaten van de Europese Unie niet beïnvloeden, dienen mededingingsrechtelijk te worden getoetst aan nationaal mededingingsrecht. De mededinging op de Nederlandse markt wordt met name beheerst door het kartelverbod van art. 6 Mw. Kartelafspraken in strijd met art. 6 Mw waren tot 1 augustus 2004 nietig, tenzij een EG- of Nederlandse (groeps)vrijstelling van toepassing is of een individuele ontheffing was ver-

leend door de Europese Commissie of de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit (hierna: 'NMa').

Op Europees niveau is de verlening van individuele ontheffingen door de Commissie van het kartelverbod van art. 81, eerste lid, EG afgeschaft en is rechtstreekse werking toegekend aan de voorwaarden voor een individuele ontheffing van art. 81, derde lid, EG. Toetsing vooraf – in het kader van een ontheffingsprocedure – van afspraken die mogelijkwerijs het Europese kartelverbod overtreden is niet meer mogelijk. Ondernemingen dienen achteraf aan te tonen dat de gemaakte afspraken voldoen aan de voorwaarden van art. 81, derde lid, EG. Deze voorwaarden luiden:

1. de afspraak verbetert de productie of distributie of bevordert technische of economische vooruitgang;
2. een billijk aandeel van deze voordelen komt ten goede aan de afnemer;
3. de opgelegde beperkingen van de mededinging gaan niet verder dan noodzakelijk is; en
4. de mededinging wordt niet voor een wezenlijk deel uitgeschakeld.

De NMa toetste kartelafspraken waarvoor een ontheffing werd gezocht aan dezelfde voorwaarden. Per 1 augustus 2004 is het ook op nationaal niveau niet meer mogelijk om een kartelafpraak vooraf door de NMa te laten toetsen aan het kartelverbod. De wetswijziging leidt ertoe dat art. 17 Mw vervalt en dat aan art. 6 Mw een derde lid wordt toegevoegd, dat qua tekst overeenkomt met het derde lid van art. 81 EG. De ontheffingsmogelijkheid wordt aldus vervangen door een wettelijke vrijstelling, met dezelfde voorwaarden die golden voor het verkrijgen van een ontheffing.⁸ Het gevolg is dat ondernemingen zelf moeten nagaan of de kartelafspraken voldoen aan de voorwaarden van art. 6, derde lid, Mw.

In de literatuur is regelmatig geklaagd over de afname van de rechtszekerheid door het verdwijnen van de ontheffingsprocedure.⁹ Het effect van de afschaffing van de ontheffingsmogelijkheid op de rechtszekerheid van ondernemingen wordt echter overschat. Ondernemingen maakten voor de afschaffing van de ontheffingsmogelijkheid al een analyse van de kans van slagen om een ontheffing te krijgen. Indien de kans op het verkrijgen van een ontheffing kleiner was

Als ondernemingen voorheen de kans op een ontheffing kleiner schatten dan het risico dat niet werd verleend, vond geen verzoek plaats: 'good uncertainty is preferred over bad certainty'

Den Haag, 22 augustus 2002, de eerste dag van de openbare verhoren door de enquêtecommissie bouwrijverheid.

Foto Martijn Beekman

dan het risico dat een ontheffing niet werd verleend, vond geen verzoek tot het verlenen van een ontheffing plaats onder het motto 'good uncertainty is preferred over bad certainty'. Er zijn meer kartelafspraken niet dan wel aangemeld voor een ontheffing.

De vrees bestaat dat de rechterlijke macht overbelast zal worden met mededingingszaken nu toetsing vooraf niet meer mogelijk is. De Raad voor de Rechtspraak heeft aangegeven¹⁰ dat de afschaffing van de ontheffingsmogelijkheid op Europees niveau naar verwachting zal resulteren in 20 nieuwe zaken per jaar, waarvan de normtijd zal toenemen tot circa 4.100 minuten (inclusief ondersteuning van de rechterlijke macht). Deze toename van de werklast zal volgens de Raad kunnen worden ondervangen door de benoe-

ming van vijf ambtenaren en door een financiële injectie van het Kenniscentrum financieel en economisch recht. Dit kenniscentrum zal opleidingen verzorgen op het gebied van mededingingsrecht.

De Raad lijkt in zijn berekeningen niet te hebben meegenomen de toename van de werklast van de rechterlijke macht na de afschaffing van ontheffingsmogelijkheid op nationaal niveau. De afschaffing van de mogelijkheid tot ontheffing op grond van art. 17 Mw zal kwantitatief tot een grotere toename van zaken leiden dan het einde van de Europese ontheffingsmogelijkheid. De Commissie verleende reeds jaren nauwelijks ontheffingen. De vrees van overbelasting van de rechterlijke macht kan daarom vooralsnog niet worden weggenomen. Daarnaast is niet duidelijk of de rechterlijke macht

De afschaffing van de mogelijkheid tot ontheffing zal tot een grotere toename van rechterlijke procedures leiden dan het einde van de Europese ontheffingsmogelijkheid

inhoudelijk is voorbereid op de wetswijziging. Het toetsen aan de open norm van art. 6, derde lid, Mw is niet eenvoudig.

OVERGANGSRECHT BESTAANDE ONTHEFFINGEN

Ontheffingen die zijn verleend vóór de wetswijziging blijven van kracht voor de tijd waarvoor zij zijn verleend, met een maximum van 5 jaar.¹¹ Vanaf 1 augustus 2009 kunnen ondernemingen geen beroep meer doen op een verleende ontheffing, óók als deze is verleend voor een periode na 1 augustus 2009. Ontheffingen verleend door de Europese Commissie behouden wel rechtsgeldigheid tot het einde van de duur.¹² De wetgever motiveert niet waarom geen aansluiting is gezocht bij het Europese overgangsrecht.

Ondernemingen kunnen niet langer verlening van ontheffingen aan de NMa verzoeken.¹³ Gedurende de resterende looptijd van ontheffingen blijft de NMa bevoegd om de ontheffingen in te trekken of te wijzigen.

Indien er op 1 augustus 2004 een bezwaarprocedure aanhangig is naar aanleiding van een beschikking van de NMa inhoudende de afwijzing van een verzoek tot verlening van een ontheffing of de verlenging daarvan, worden deze buiten verdere behandeling gelaten.¹⁴ De NMa heeft op haar website reeds verklaard dat zij in tien zaken geen besluit op bezwaar zal nemen.¹⁵ Lopende beroepsprocedures worden voortgezet. De vraag rijst welke beslissing de beroepsrechter zal nemen na afschaffing van de grondslag voor de ontheffingen.

Door de afschaffing van de ontheffingsmogelijkheid van het kartelverbod komt bij de NMa mankracht vrij voor opsporingsactiviteiten. Verwacht kan worden dat de NMa zich na de wetswijziging meer zal toeleggen op handhaving van het mededingingsrecht, waaronder het uitvoeren van 'dawn raids'.¹⁶ Deze verwachting is bovendien gerechtvaardigd in verband met het volgende.

Schaduwboekhoudingen zijn niet meer veilig op privé-adressen

BIJSTAND EUROPESE INSPECTIES DOOR NMA

In het kader van de wijzigingen van het EG-mededingingsrecht verkrijgt de NMa nieuwe bevoegdheden voor handhaving van het mededingingsrecht. Op basis van het nieuwe artikel 89b Mw kunnen ambtenaren van de NMa de Europese Commissie bijstand verlenen bij het verrichten van inspecties met of zonder verzet. Door de bevoegdheid van de NMa is het voor de Europese Commissie makkelijker om inspecties uit te voeren bij ondernemingen gevestigd in Nederland waarvan zij vermoedt dat deze handelen in strijd met het EG-mededingingsrecht.

Voor het geval de inspectie door de Europese Commissie een doorzoeking betreft en de desbetreffende onderneming of ondernemersvereniging zich tegen deze doorzoeking verzet, is aansluiting gezocht bij de Algemene wet op het binnentreden¹⁷ en is een voorafgaande rechterlijke machtiging vereist door de RC van de strafkamer van de Rechtbank Rotterdam.

De Europese Commissie heeft bevoegdheden gekregen om inspecties uit te voeren in andere gebouwen, terreinen en vervoermiddelen dan die van de ondernemingen en ondernemersverenigingen, waaronder de woningen van bestuurders, directeuren en andere personeelsleden van de ondernemingen en ondernemersverenigingen. Schaduwboekhoudingen zijn hierdoor niet meer veilig op privé-adressen, zoals inmiddels genoegzaam bekend zal zijn. Op grond van het nieuwe art. 89d Mw dient de Europese Commissie voor inspecties van privé-adressen ook een voorafgaande machtiging te verkrijgen. Ambtenaren van de NMa kunnen bijstand verlenen bij inspecties op privé-adressen. De NMa is (nog) niet bevoegd om in het kader van vermeende overtredingen van art. 6 Mw inspecties uit te voeren op privé-adressen. De vraag rijst of de NMa informatie mag gebruiken om een overtreding van art. 6 Mw vast te stellen indien deze informatie is verkregen tijdens het verrichten van bijstand aan de Europese Commissie. Art. 3:3 Awb lijkt deze situatie niet te voorkomen.

HOGERE BOETE BIJ NIET-MEEWERKEN

Indien een onderneming of een ondernemersvereniging niet meewerkt aan een onderzoek van de NMa, riskeert zij de oplegging van een boete. Uit de handhavingspraktijk van de NMa is gebleken dat de boete op overtreding van de medewerkingsplicht met het in art. 69 Mw neergelegde maximum van € 4.500, mogelijk weinig afschrikkende werking had. Het maximum is in het kader van de wetwijziging aanzienlijk verhoogd tot € 450.000.

In de wetwijziging is niet de bevoegdheid van de NMa opgenomen om bestuurders en directeuren die geen medewerking verlenen aan de NMa persoonlijk boetes op te leggen. Gezien de uitkomsten van het Parlementair Onderzoek Bouwnijverheid mag niet worden geconcludeerd dat van uitstel afstel komt.

AMICI CURIAE EN VERTROUWELIJKHEID

Zowel in administratieve beroepsprocedures alsook in civiele procedures kunnen de directeur-generaal van de NMa en de Europese Commissie, niet optredende als partij in de procedure, schriftelijke en mondelinge opmerkingen maken, indien zij hun wens kenbaar maken. Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is daarom uitgebreid met art. 44a Rv. Voor wat betreft administratieve beroepsprocedures vormt art. 89h Mw de basis voor het maken van opmerkingen. Het is de bedoeling van de wetgever dat de NMa en de Europese Commissie de nationale rechters adviseren. De opmerkingen zijn niet bindend, maar hebben veeleer het karakter van een deskundigenbericht. Om opmerkingen te kunnen maken dienen de NMa en Europese Commissie te beschikken over de noodzakelijke stukken. De rechter zendt deze aan de NMa of de Europese Commissie. De procespartijen worden in de gelegenheid gesteld te reageren op de opmerkingen van de NMa of de Europese Commissie.

Bij het optreden van de NMa of de Europese Commissie als 'amicus curiae' kan zich de vraag naar bescherming van vertrouwelijke gegevens voordoen. Vertrouwelijke gegevens die door de partijen worden aangedragen in de processtukken, zullen onder ogen van de NMa of de Europese Commissie kunnen komen. De NMa of de Europese Commissie zou deze gegevens kunnen gebruiken in het kader van haar handhavingsbevoegdheden. Gegevens die onder vertrouwelijkheid zijn gemeld aan de NMa of de Europese Commissie – bijvoorbeeld in het kader van een ontzeggings- of clementieverzoek – zouden, indien de NMa of de Europese Commissie deze gegevens meeneemt in haar opmerkingen, onder ogen kunnen komen van een concurrent die betrokken is bij een gerechtelijke procedure.

In civiele procedures is in beginsel geen plaats voor vertrouwelijkheid van gegevens. De Minister van Justitie verwijst in zijn toelichting op de wetwijziging wel naar art. 22 Rv op basis waarvan partijen kunnen weigeren om bescheiden over te leggen, indien daarvoor gewichtige redenen zijn. De vertrouwelijkheid van stukken kan een gewichtige reden vormen. De partij die over de vertrouwelijke gegevens beschikt zal een afweziging maken of zij de vertrouwelijke gegevens openbaar maakt ter staving van haar argumenten of dat zij zich zal beroepen op art. 22 Rv.

De Europese Commissie heeft aangegeven¹⁸ dat zij geen vertrouwelijke stukken zal overleggen aan de nationale rechter als deze niet garandeert dat hij deze stukken zal beschermen. De Commissie zal ook haar opmerkingen zodanig moeten verwoorden dat geen vertrouwelijke gegevens worden prijsgegeven. Dit kan van invloed zijn op de duidelijkheid van de opmerkingen waardoor de belangen van de betrokken partijen wordt geschaad.

In administratieve beroepsprocedures is de Europese Commissie adviseur. De NMa treedt op als partij. Partijen kunnen een beroep doen op art. 8:29 Awb. Hierdoor kan alleen de rechter kennisnemen van de vertrouwelijke gegevens uit de processtukken. Art. 8:29 Awb is ook van toepassing ver-

Foto: Gerhard van Roon

Den Haag, 10 september 2004; voor de commissie Duivesteijn, die de besluitvorming rond grote infrastructurale projecten onderzoekt, verscheen oud PvdA-minister van Verkeer en Waterstaat, Tineke Netelenbos.

klaard (art. 89i Mw) op de opmerkingen van de Europese Commissie.

ANDERE CONCENTRATIETOETS

Op Europees niveau is de toets voor de beoordeling van concentraties gewijzigd. De nadruk komt te liggen bij de vraag of de concentratie de mededinging op de relevante markt daadwerkelijk kan belemmeren en minder bij de vraag of de concentratie een machtspositie creëert of versterkt. Deze wijziging op Europees niveau is niet door de Nederlandse wetgever overgenomen. Op grond van art. 37, tweede lid, Mw blijft het

criterium dat een concentratie geen machtspositie mag creëren of versterken die tot gevolg heeft dat een daadwerkelijke mededinging op de Nederlandse markt of een deel daarvan op significante wijze wordt belemmerd. De wetswijziging faciliteert wel veranderingen van aanmeldingen van concentraties door de NMa aan de Europese Commissie en vice versa.

WETSWIJZIGING OP STAPEL

De Minister van Justitie heeft aangekondigd dat een volgende wetswijziging op stapel staat.¹⁹ Deze wetswijziging omvat waar-

schijnlijk de mogelijkheid voor de NMa om boetes op te leggen aan natuurlijke personen. Ook zal de NMa in het kader van overtredingen van de Mw woningen mogen inspecteren en doorzoeken. Daarnaast zullen concentratieve joint ventures met een coöperatief karakter²⁰ als concentratie worden aangemerkt, zodat deze onder concentratietoezicht komen.²¹

De beoogde wetswijziging omvat nog niet een regeling analoog aan art. 9 EG Verordening 1/2003,²² waardoor ondernemingen door toezeggingen boetes en verboden kunnen voorkomen. Het instrument van de toezegging, zoals deze is omschreven in art. 9 EG Verordening 1/2003, komt er op neer dat indien er zeer sterke aanwijzingen zijn dat een onderneming de mededingingsregels overtreedt, de Europese Commissie zijn bedenkingen hierover aan de betrokken onderneming kenbaar maakt en de onderneming uitnodigt om door middel van toezeggingen een einde te maken aan de afspraken of activiteiten. De NMa is zeer gecharmeerd van dit instrument omdat het haar de mogelijkheid zou bieden het gewenste effect (beëindiging van een waarschijnlijke inbreuk van de mededingingsregels) te bereiken zonder dat daarvoor de administratieve procedure behoeft te worden doorlopen.²³ Voor de Minister van Justitie wegen de nadelen van de toezeggingen, onder andere de vertraging van het onderzoek, voorlopig zwaarder.²⁴

NOTEN

- 1 M. M. Slotboom en A. Ter Heegde, 'EG-Mededingingsrecht sterk gewijzigd', *Advocatenblad* 2004-10, p. 486 en 519.
- 2 Michiel Barth is advocaat bij AKD Prinsen Van Wijmen, Europees en Mededingingsrecht.
- 3 Wet van 30 juni 2004 tot wijziging van de Mededingingswet en van enige andere wetten in verband met de implementatie van EG-verordeningen 1/2003 en 139/2004 (Wet modernisering EG-mededingingsrecht), *Stb.* 2004, 345.
- 4 Verordening (EG) nr. 1/2003, *PbEG* 2003 L 1/8.
- 5 Verordening (EG) nr. 139/2004, *PbEG* 2004, L 24/1.
- 6 Besluit van 6 juli 2004 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet modernisering EG-mededingingsrecht, *Stb.* 2004, 346.
- 7 *Kamerstukken II*, 2003/2004, 29 276, nr. 9, p.1.
- 8 *Kamerstukken II*, 2003/2004, 29 276, nr. 8, p.8.

- 9 Zie bijvoorbeeld M.M. Slotboom en J.J.A. Coumans, 'Modernisering van de EG-mededingingsregels', *Advocatenblad* 2003-2.
- 10 *Kamerstukken II*, 2003/2004, 29 276, nr. 7, p. 5.
- 11 Art. IIIa, lid 1, *Wet modernisering EG-mededingingsrecht*, *Stb.* 2004, 345.
- 12 Art. 43 Veordening (EG) nr. 139/2004, *PbEG* 2004, L 24/1.
- 13 Art. IIIa, lid 2, *Wet modernisering EG-mededingingsrecht*, *Stb.* 2004, 345.
- 14 Art. IIIa, lid 3, *Wet modernisering EG-mededingingsrecht*, *Stb.* 2004, 345.
- 15 <http://www.nmanet.nl/nl/nieuws-en-publicaties/persberichten/0420.asp>
- 16 Lezing dg-NMa d.d. 13 mei 2004 ter gelegenheid van het seminar 'Gevolgen Modernisering van het mededingingsrecht', p. 10.
- 17 *Algemene wet op het binnentreden*, *Stb.* 1994, 572.

- 18 Mededeling van de Commissie betreffende de samenwerking tussen de Commissie en de rechterlijke instanties van de EU-lidstaten bij de toepassing van art. 81 en 82 van het Verdrag, *PbEG* 2004, C 101/58.
- 19 *Kamerstukken II*, 2003/2004, 29 276, nr. 9, p. 1.
- 20 Met concentratieve joint ventures met een coöperatief karakter wordt bedoeld transacties waarbij een gezamenlijke onderneming wordt opgericht die duurzaam alle kenmerken van een zelfstandige onderneming heeft en waardoor de oprichtende partijen in staat worden gesteld hun marktgedrag te coördineren.
- 21 *Kamerstukken II*, 2003/2004, 29 276, nr. 7, p. 9.
- 22 Verordening (EG) nr. 1/2003, *PbEG* 2003 L 1/8.
- 23 Lezing dg-NMa d.d. 13 mei 2004 ter gelegenheid van het seminar 'Gevolgen Modernisering van het mededingingsrecht', p. 12.
- 24 *Kamerstukken II*, 2003/2004, 29 276, nr. 7, p. 9.

Wonen is alimentatie genieten

H. Recker MFP

fiscaal jurist en estate planner¹

In de praktijk blijft de vrouw bij een echtscheiding vaak (voorlopig) de voormalige echtelijke woning bewonen, terwijl de man elders woonruimte zoekt. Wanneer het bij die voormalige woning om een eigen woning gaat blijkt dat er nogal eens fiscale en civiele misverstanden ontstaan rondom de betaling van de lasten van deze woning.

SPIEGELBEELD

De situatie die ik op het oog heb ziet er als volgt uit: echtelieden zijn gehuwd en willen scheiden. De man verlaat de echtelijke woning maar blijft voorlopig alle hypotheekrente en overige woonlasten betalen. De vrouw blijft de voormalige eigen woning bewonen. De woning is (nog steeds) gezamenlijk eigendom.

Fiscaal dient deze casus als volgt behandeld te worden. Wanneer de man de hypotheekrente helemaal betaalt, zal die betaling voor de helft (namelijk voorzover betrekking hebbend op het deel van de schuld van de vrouw) als aftrekbare alimentatie moeten worden beschouwd. Deze door de man voor de vrouw betaalde hypotheekrente over haar deel van de schuld is bij haar, als spiegelbeeld, belastbare alimentatie. Omdat de vrouw ook haar helft van de hypotheekrente als eigen woningrente kan aftrekken, werkt dat voor haar per saldo dan fiscaal neutraal. Immers bijtelling en aftrek vallen tegen elkaar weg. Zij dient voor haar deel van de onverdeelde helft van de woning het halve eigenwoningforfait aan te geven.

Door advocaten wordt nogal eens beweerd dat deze oplossing voor de vrouw onvoordelig is, omdat zij de voor haar door de man betaalde (helft van de) hypotheekrente als alimentatie moet aangeven. Die stelling is niet juist, omdat dan vergeten wordt dat de vrouw de helft van de hypo-

De lasten voor de voormalige gezamenlijke eigen woning die werden betaald voor de onderhoudsgerechtigde, vormen ook alimentatie. Dat is de conclusie uit een analyse van een praktijkcasus.

Almere

Wanneer de man de woonlasten voor de vrouw betaalt, gaat het niet om de eigen lasten van de onderhoudsplichtige maar om een vorm van alimentatie ten behoeve van de onderhoudsgerechtigde

Foto: Joost van den Broek

theekrente weer als eigenwoningrente in aftrek kan brengen.

GEEN ECHTE WONING

Voor de andere helft, de hypotheekrente betaald over de eigen schuld van de man, kan door de man aftrek plaatsvinden op grond van een speciale woningregeling, en wel gedurende maximaal twee jaar na het verlaten van de eigen woning (art. 3.111 lid 4 wet IB 2001). Van een echte eigen woning is vanaf de datum van het verlaten van de woning voor hem geen sprake meer, omdat de man de woning niet meer bewoont. De woning is voor hem weliswaar geen echte eigen woning meer, maar wordt bij wijze van fictie wel nog maximaal twee jaar als zodanig aangemerkt. Daarna heeft de man geen recht op hypotheekrenteaftrek meer.

De man moet ook de helft van het eigenwoningforfait aangeven. Die helft kan hij vervolgens weer als alimentatie in aftrek brengen. Hij betaalt dus per saldo geen eigenwoningforfait. Ook hier vallen bijtelling en aftrek weer tegen elkaar weg. De vrouw geeft dat deel van het eigenwoningforfait als belastbare alimentatie aan.

NIET BEDUCHT

Dit lijkt wat moeilijk, maar het eindresultaat is simpel. De vrouw geeft het hele eigenwoningforfait aan (de ene helft bij wijze van eigenwoningforfait, de andere helft bij wijze van alimentatie). De man trekt de hele hypotheekrente af (de ene helft op basis van de hiervoor besproken tweejaarsfictie, de andere helft bij wijze van alimentatie). Dat resultaat is redelijk, omdat de vrouw het volledige genot van de eigen woning heeft en de man de lasten daarvan helemaal draagt. Dit resultaat is exact gelijk aan de fiscale behandeling onder de Wet IB 1964. Dat is niet toevallig.

De wetgever heeft bij invoering van de Wet IB 2001 dit eindresultaat niet willen wijzigen. De naambordjes zijn weliswaar verhanden maar het eindresultaat is ten opzichte van de Wet IB 1964 niet gewijzigd.

De advocaat hoeft dus niet beducht te zijn op grote wijzigingen in de verdeling van bijtelling en aftrek over de beide ex-echtgenoten. Wel moet hij (laten) onderzoeken of de tweejaarsfictie van toepassing is. Na verloop van de tweejaarstermijn wijzigt de fiscale positie immers drastisch vanwege het vervallen van de renteaftrek. Daarmee moet in elk convenant rekening worden gehouden.

TREMANORMEN

Ook civielrechtelijk levert deze casus dikwijls een misverstand op, en wel bij alimentatieberekeningen. Dat misverstand wordt gevoeld door het *Rapport inzake de Tremanormen*, van januari 2001. Deze norm luidt als volgt:

‘Bij de bepaling van voorlopige voorzieningen gebeurt het niet zelden dat de onderhoudsplichtige naast de eigen woonlasten de eigenaarslasten van de woning van de onderhoudsplichtige blijft voldoen. Gewoonlijk gaat het om de hypotheeklasten van de eigen woning die partijen tot echtelijke woning gediend heeft. Deze uitgaven ten behoeve van de onderhoudsgerechtigde worden niet als partneralimentatie behandeld maar kunnen hier [bij de woonlasten van de onderhoudsplichtige zelf, HR] worden opgenomen.’

Dit laatste standpunt is apert onjuist. Terug naar de casus. Wanneer de man de woonlasten voor de vrouw betaalt, gaat het immers niet om de eigen lasten van de onderhoudsplichtige maar om een vorm van alimentatie ten behoeve van de onderhoudsgerechtigde.² Wanneer die voor de vrouw betaalde woonlasten dan toch als eigen lasten van de onderhoudsplichtige worden behandeld, komt het Tremarekenmodel tot onjuiste uitkomsten. De voor de vrouw betaalde woonlasten verhogen in het Tremamodel het draagkrachtloos inkomen van de man. Daardoor wordt de draagkrachtruimte, al naargelang de gezinssituatie, met 45% of 60% verminderd. Dat is echter te weinig. De betaling van de woonlasten van de vrouw

door de man is een vorm van alimentatie en dient dus voor de volle 100% op de draagkrachtruimte in mindering gebracht te worden.

NIEUWE REGELS OPNEMEN

Deze rekenfout wordt in de praktijk heel vaak gemaakt, ook al omdat het rekenmodel bij de berekening van de draagkracht geen apart kopje kent waar 'alimentatie bij wijze van voor onderhoudsgerechtigde betaalde woonlasten' verwerkt kan worden. Die regel kan aan het Tremamodel toegevoegd worden, bijvoorbeeld als Tremaregel nr. 137a.

Overigens dient in die systematiek ook nog rekening te worden gehouden met het belastingvoordeel van de hypotheekrente- en alimentatieaftrek van de onderhoudsplichtige. Een nieuw rekenmodel dient ook met dit belastingvoordeel rekening te houden. Dat zou op een vergelijkbare wijze opgelost kunnen worden zoals in het Tremamodel rekening wordt gehouden met alimentatieverplichtingen aan een eerdere ex-partner. Daarvoor is een aparte regel aan het model toegevoegd waarin het belastingvoordeel expliciet berekend en vermeld moet worden. Op een vergelijkbare wijze zou met dit belastingvoordeel rekening kunnen worden gehouden door het opnemen van een regel 'voordeel in verband met met alimentatie bij wijze van voor onderhoudsgerechtigde betaalde woonlasten', onder Tremaregel 137b.

WELKE LASTEN?

Getwist kan nog worden over de vraag welke lasten als woningalimentatie beschouwd dienen te worden. Dat zijn in elk geval de hypotheekrente, het gebruikersdeel van de WOZ en de opstalverzekering. Deze kosten worden immers uitsluitend met het oog op het gebruik van de woning door de onderhoudsgerechtigde gemaakt.

Aflossing en onderhoud ontberen naar mijn mening dit alimentatiekarakter, omdat die uitgaven leiden tot vermogensvorming. Omdat beide ex-echtgenoten daarvan straks bij verkoop tezamen het voordeel genieten dient de alimentatiegerechtigde daarin voor de helft bij te dragen. Wanneer de vrouw daaraan niet meebetaalt, dient het door de man voor de vrouw betaalde deel als alimentatie beschouwd te worden, tenzij partijen overeenkomen deze door de man voorgeschoten bijdrage straks bij verkoop te verrekenen.

Datzelfde geldt voor de premies betrekking hebbend op het spaardeel van de eventuele bij de woning behorende levensverzekering en voor het eigenaarsdeel van de WOZ. De premies die betrekking hebben op het risicodeel van levensverzekering, dienen gesplitst te worden in een risicodeel op het leven van de man en op het leven van de vrouw. In geval van kruiselinge begunstiging dient de man de premie te betalen die verschuldigd is voor het verzekeren van het leven van de vrouw en omgekeerd. Wanneer

de vrouw de premie voor het verzekeren van het leven van de man niet zelf betaalt, dient daarin eigenlijk ook een alimentatiekarakter onderkend te worden.

CONCLUSIE

De eigenwoningregeling van de Wet IB 2001 is sterk gewijzigd op het punt van de hypotheekrenteaftrek in de situatie waarin een der echtgenoten de voormalige eigen woning verlaten heeft. Aftrek van hypotheekrente door de man is dan nog slechts mogelijk gedurende twee jaar na het verlaten van de woning. Qua eindresultaat werd de verdeling van heffing (eigenwoningforfait) en aftrek (hypotheekrente) over de beide ex-echtgenoten in de Wet IB 2001 ten opzichte van de Wet IB 1964 niet gewijzigd. In de besproken casus blijft de echtgenote het eigenwoningforfait helemaal aangeven en de echtgenoot de volledige aftrek behouden.

Het rekenmodel van en de toelichting op de Tremanormen dienen aangepast te worden zodat de voor de ex-echtgenote betaalde woonlast als alimentatie behandeld wordt. De bestaande rekenmethodiek waarbij deze lasten als eigen woonlasten van de onderhoudsplichtige behandeld worden, leidt tot fouten. Ten onrechte wordt in de Tremanormen en de daarop gebaseerde standaard softwarepakketten aan deze foutieve rekensystematiek voorbijgegaan. De woonlasten ten behoeve van de 'ex' kunnen nooit eigen woonlasten van de onderhoudsplichtige zijn. Juist de onderhoudsgerechtigde geniet daarvan. ●

NOTEN

- 1 Mr. Recker is werkzaam bij Van der Put, Recker, Hennissen & van Seters, Advocaten en Belastingadviseurs.
- 2 Zie ook F.J. Fernhout en M. Bregonje, *Alimentatierekenen*, Kluwer Deventer 1990, p. 78-79 en Van Mourik e.a., *Vermogensrecht bij echtscheiding*, Tjeenk Willink 1997, p. 455-456.

RECHTER JAN VAN DER DOES

Recht en rechtvaardigheid

Kennismakingsadvertenties zijn vindplaatsen van eigentijdse voortreffelijkheden. Ze zouden in geen enkele inburgering-cursus mogen ontbreken.

De man voelt zich thuis in kostuum maar even gemakkelijk in jeans; hij houdt van een goed glas bij de open haard, maar is ook niet vies van een overlevingstocht in een ver land; hij filosofeert graag over prangende vragen van het leven, maar is ook regelmatig te vinden op de tennisbaan.

Soms wordt de lijst als volgt afgesloten: 'Kan niet tegen onrecht.'

Deze mededeling is bedoeld als zoveelste ornament in een leven dat er zijn mag, maar de lezeres vermoedt al snel dat hiermee een verzameling leed wordt samengevat dat vroeger werd gebundeld onder de noemer: schuldloos gescheiden.

Ook mr. Wim ten Doeschot kan niet tegen onrecht.

Hij is een kortademige, gezette man. Bij het lopen helt hij iets naar achteren waardoor de buik wat pronter overkomt. Dit effect wordt nog eens versterkt door een leesbril die, aan een lang koord bevestigd, ergens ter hoogte van het middenrif zijn rustpunt vindt. De wijd openvallende toga is kennelijk gekocht in een tijd dat het gewicht er nog toe deed.

Mr. Ten Doeschot spreekt in korte zinnen. Het ontbreekt hem hoorbaar aan adem om een lange op een natuurlijke wijze af te maken. Het zijn kleine dingen, maar het effect is wel dat ik me extra moet concentreren om zijn betoog te volgen.

Hij is al jaren lid van de oud-katholieke kerk. Dit lidmaatschap heeft hem een sterk rechtvaardigheidsgevoel opgeleverd en een uitgesproken visie op de vraag hoe een mens op zijn best is. Als vanzelf is hij als advocaat terechtgekomen op een terrein waar recht en rechtvaardigheid een moeizame verhouding met elkaar hebben: het vreemdelingenrecht. Hij kan als geen ander recht tegenover rechtvaardigheid typeren. Het recht vordert, aldus mr. Ten Doeschot, dat men elkaar niet doodslaat. Zo staat het in de wet. De rechtvaardigheid eist dat men elkaar tot leven brengt. Daar zal men de wet tevergeefs op naslaan.

Bij een dergelijke vaststelling hijgt hij tevreden uit. Er is geen spel tussen te krijgen.

Voordat de zaak werd uitgeroepen had mr. Ten Doeschot anderhalf uur moeten wachten. Zijn cliënt werd ervan verdacht zich als ongewenst vreemdeling op Nederlands grondgebied te hebben opgehouden, en hij was al eerder voor vergelijkbare delicten tot maandenlange gevangenisstraf veroordeeld.

Toen ik mijn leedwezen uitsprak over het lange wachten, wilde mr. Ten Doeschot daar niets van weten. Hij had de tijd gebruikt om in alle

illustratie: Floris Tilanus

openheid met zijn cliënt te spreken, en het was een genot om met zo een mooi mens in contact te staan. Weliswaar had deze in een ver verleden wat steekjes laten vallen, maar nu leefde hij alleen maar voor anderen. Het weinige dat hij had, wilde hij nog met anderen delen. Hij was bringer van leven.

Het waren voortreffelijkheden die men tevergeefs zou zoeken in kennismakingsadvertenties. Ze behoorden eerder tot het jargon van overlijdensberichten.

Het dilemma was duidelijk: de cliënt had een inbreuk gemaakt op het recht, maar hij had uiteindelijk de rechtvaardigheid hoog in het vaandel.

Het wetboek van strafrecht heeft echter geen weet van een burger op zijn best, zoals het ook geen weet heeft van het juiste moment voor een kostuum. De uitspraak was zes maanden gevangenisstraf.

Mr. Ten Doeschot wiste voor de zoveelste maal met een grote zakdoek het voorhoofd. 'Schuldloos', treffender zou hij de positie van zijn cliënt niet kunnen typeren.

Samen liepen ze naar de uitgang om het gesprek over echt wezenlijke dingen voort te zetten.

VAN

Klaas Aantjes

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk?

Waarom zingt Klaas Aantjes (47, letselschadespecialist, getrouwd, één dochter en één zoon) zo graag?

Jan Pieter Nepveu

journalist

VAN DALE

Zingen is met de stem een muzikale opeenvolging van tonen voortbrengen.

‘Je moet het leuk vinden om met lef je eigen stem te laten horen’

“Ik vind mijn werk geweldig leuk, maar zingen is echt een passie. Pleiten moet je zakelijk houden; een rechtbank zit denk ik niet te wachten op iemand die zich laat meeslepen door emoties. Maar als zanger mag en moet je je ziel blootleggen.

Ik ben met zingen begonnen dankzij Jos van der Lans. Hij had het idee om wat zangers-advocaten bij elkaar te trommelen. Met Martijn Hop en Alphons Orië, tegenwoordig rechter in het Joegoslavië-tribunaal, treden we regelmatig op onder de werktitel *Die Meistersinger*, ook naar een opera van Wagner. Soms halen we er professionele zangeressen bij. Zij verbazen zich soms dat ik geen professional ben – kijk, dat wil ik graag horen.

Via Jos ben ik ook ingevallen in een serie uitvoeringen van *Die Zauberflöte* van Mozart. Die opera is buitengewoon boeiend omdat in het verhaal veel lagen zitten. Het lijkt een simpel sprookje, maar er zitten veel motieven in van de vrijmetselarij. Mozart en Emanuel Schikaneder, schrijver van het libretto, waren vrijmetselaars. Ze zaten in dezelfde loge en hebben veel rituelen uit de vrijmetselarij in de opera verwerkt. Zoals de drie deugden, wijsheid, kracht en schoonheid, de zogenaamde drie kleine lichten van de vrijmetselarij, die steeds weer terug komen.

Dat van die vrijmetselaars is al wel langer bekend, maar er zitten in *Die Zauberflöte* ook oude alchemistische motieven. Als je de opera voor het eerst ziet, denk je: raar verhaal. Maar als je de alchemistische motieven herkent, wordt het opeens heel begrijpelijk. Tjeu van den Berk, een theoloog, heeft zich

er in verdiept. Hij heeft oude alchemistische passages gevonden, zoals: “Onttrek de dochter aan de moeder en zet haar gevangen met behulp van de Moor”, en “Gooi de rode prins en de witte maagd in het vuur en smijt ze in het water. Als ze niet verbranden of verdrinken, kunnen zij een huwelijk aangaan”. Dat blijken cryptische omschrijvingen te zijn van proeven die de alchemisten vroeger verrichtten om lood in goud te veranderen en om de steen der wijzen te vervaardigen. De dochter van de moeder, daar wordt zout mee bedoeld, en de Mohrenkopf is een of ander destillatieapparaat. Met de rode prins en de witte maagd worden koper en weer een andere stof bedoeld.

En wat gebeurt er in *Die Zauberflöte*? De witte maagd Pamina, dochter van de Koningin der Nacht, wordt gevangengenomen door de Moor Monostatos. En dan moet Tamino, de prins die in het rood gekleed gaat, verenigd worden met Pamina. Als je die dingen weet, gaat *Die Zauberflöte* pas werkelijk voor je leven.

Als *Meistersinger* hebben we al een paar keer onze medewerking verleend aan de zogenaamde dekenconcerten in Den Haag, maar ook buiten de advocatuur hebben wij regelmatig optredens. Daarbij hebben we een aantal keer *Die Advocaten* uitgevoerd. Dat is een gek muziekstuk van Schubert, vreselijk stereotiep. Het duurt minder dan een kwartiertje en gaat over twee advocaten die een cliënt praktisch letterlijk uitkleden. De arme man heeft zich arm geprocedeerd en moet beide confraters nog geld betalen. De moraal is dat

'Door de eeuwen heen staan we kennelijk bekend als schrapers'

Foto: Jiri Büller

je al je geld kwijtraakt op het moment dat je de hulp inroept van een advocaat. Het maakt niet uit of je de procedure wint of verliest. Ik heb geprobeerd uit te vinden hoe Schubert daar bij kwam, maar heb niets gevonden. Het publiek moest er erg om lachen, hier en daar zag je ook een glimlach van herkenning. Er zaten cliënten bij, die zullen zich misschien wel een beetje herkend hebben in die arme meneer Sempronius. Door de eeuwen heen staan we kennelijk bekend als schrapers.

Optreden vind ik echt heerlijk. Als je met je eigen stem een hele kerk weet te vullen, dan is dat fantastisch. Een beetje ijdel moet je er wel voor zijn, denk ik. Je moet het leuk vinden om met lef je eigen stem te laten horen. Als advocaat heb ik dat niet zo. Wanneer je me ziet optreden in een rechtszaal, dan kom ik waarschijnlijk niet zo flamboyant over. Maar dan gaat het ook om de belangen van je cliënten en niet om je eigen optreden. ”

Die Advocaten

Tekst: Eduard von Rustenfeld

Muziek: Franz Schubert, D. 37

1. Advocat

Mein Herr, ich komm' mich anzufragen,
Ob denn der Herr Sempronius
Schon die Expensen abgetragen,
Die er an mich bezahlen muß.

2. Advocat

Noch hab' ich nichts von ihm bekommen,
Doch kommt er heute selbst zu mir,
Da soll er uns nicht mehr entkommen,
Ich bitt', erwarten sie ihn hier.

1. Advocat

Die Expensen zu saldiren
Ist der Partheien erste Pflicht.

2. Advocat

Sonst geht es neu an's Prozessiren
Und das behagt den meisten nicht.

Beide Advocaten

O Justitia praestantissima,
Die, wenn sie manchem bitter ist,
Doch der Doktoren nie vergift.

2. Advocat

Jetzt trinken wir ein Gläschen Wein,
Doch still, man klopf,
Wer ist's? herein!

Sempronius

Ich bin der Herr Sempronius,
Komm grad' vom Land herein,
Die Reise machte ich zu Fuß,
Ich muß wohl sparsam sein,
Denn ich hab's leider auch probirt,
Und hab' ein Weilchen prozessirt.

Beide Advocaten

Mein Herr, wir suppliciren,
Die Nota zu saldiren.

Sempronius

Ei, ei, Geduld, ich weiß es wohl,
Daß ich die Zech' bezahlen soll,
Nur eine Auskunft möcht' ich gern
Von ihnen, meine Herrn.

Beide Advocaten

Sehr wohl, sehr wohl, doch dies Colloquium
Heißt bei uns ein Consilium
Und kommt ins Expensarium.

Sempronius

Der Zucker und Kaffee,
Die Lämmer und das Reh,
Schmalz, Butter, Mehl und Eier,
Rosoglio und Tokayer,
Und was ich sonst darneben
In's Haus hab' hergegeben,
Das rechnet man doch auch mit ein.

Beide Advocaten

Nein, nein, nein
Das ist ein Honorarium,
G'hört nicht in's Expensarium,
Davon spricht uns der Richter frei,
Motiva, Motiva sind bei der Kanzlei.

Sempronius

Ei, ei, ei!

Beide Advocaten:

Wir lassen keinen Groschen fahren,
Der Himmel wolle uns bewahren,
Denn uns're Müh' ist nicht gering,
Fiat Justitia.

Sempronius

Kling, kling, kling.

Alle

O Justitia praestantissima,
Welche schöne Harmonie,
Allgemein bezaubert sie,
Von ihrem Reiz bleibt Niemand frei,
Motiva sind bei der Kanzlei,
Kling, kling, kling.

PROCES-MILOSEVIC

Het Internationale Tribunaal voor voormalig Joegoslavië voegt aan de beklagde Milosevic twee advocaten toe, tegen diens uitgesproken wil. Zij dienen, op wens van het tribunaal, de verdediging te voeren op een wijze

waarmede de beklagde het niet eens is. De vraag rijst of de beroepsethiek zich er al dan niet tegen verzet om zulk een opdracht te aanvaarden. Waar blijft de eerbied voor de mensenrechten? Kan Nederland nog wel

gastvrijheid verlenen aan een dergelijk rechterlijk college?

(L. van Heijningen, advocaat te Den Haag)

RIKKEN IN ROTTERDAM

In 'RiKken in Rotterdam' (*Advocatenblad* 2004-13, p. 634-637) stellen mrs. De Boer en Ynzonides dat ernstig te betwijfelen valt of de confrontatie met de Regeling inzake Kantoorverklaringen (de 'RiK') positief uit zal vallen. Hoewel de RiK wellicht voor verbetering in aanmerking komt, verdient het aanbeveling het experiment van de Rechtbank te Rotterdam een kans te geven. Naast het oorspronkelijke doel van besparing van zittingscapaciteit en creëren van tijdswinst, lijkt de RiK een zeer interessante mogelijkheid te bieden die bij het getuigenverhoor bij de rechter-commissaris niet of nauwelijks voorkomt en wel de 'cross examination' met uiteindelijk doel de waarheidsvinding.

HOE TE KWALIFICEREN?

Op grond van art. 152 Rv. kan bewijs in een civiele procedure worden geleverd door alle middelen. De waardering van het bewijs is aan de rechter overgelaten. Een nieuw bewijsmiddel is de getuigenverklaring op basis van de RiK die wordt afgenomen op een door partijen aan te wijzen plaats buiten aanwezigheid van een rechter-commissaris, de 'Kantoorverklaring'.

Alvorens een gefundeerd oordeel over de RiK te kunnen geven is het van belang vast te stellen hoe de Kantoorverklaring gekwalificeerd moet worden. De Boer en Ynzonides lezen de RiK aldus dat de met toepassing van de RiK afgelegde verklaringen gelden als verklaringen in de zin der wet, als waren zij afgelegd ten overstaan van de rechter-commissaris. Ik meen dat dit niet een geheel juiste lezing is.

Blijkens punt 4 van bijlage 1 bij de RiK *verzoeken* partijen de rechtbank de af te leggen verklaring te zullen beschouwen als een getuigenverklaring in de zin der wet, als

waren zij afgelegd ten overstaan van een rechter. Voorts bepaalt punt 3 van bijlage 2 van de RiK dat partijen uitdrukkelijk *wensen* dat deze verklaring wordt beschouwd als een getuigenverklaring in de zin der wet, afgelegd ten overstaan van een rechter-commissaris.

De Raad van Toezicht te Rotterdam stelt ten aanzien van de Kantoorverklaring onder meer dat: 'het de rechter altijd vrij staat om, waar dat wenselijk wordt geoordeeld, de verhoren zelf af te nemen, doch dat de Civiele Sector in beginsel bereid is om de met deze Regeling (de RiK, MZ) geopende mogelijkheid zo veel mogelijk te benutten. (...) Overigens geldt ook met deze nieuwe Regeling nog steeds dat iedere rechter vrij is in het wegen van het ter beschikking staande bewijs.'¹

Dit betekent mijns inziens ten eerste dat een Kantoorverklaring niet, althans niet automatisch, de status van getuigenbewijs (ten overstaan van een RC) wordt toegekend. Ten tweede – en dat is wellicht het belangrijkste – kan de rechter op basis van het verzoek altijd zelf toetsen of de Kantoorverklaring wat betreft de waardering van bewijs behandeld moet worden als ware het een getuigenverklaring voor een rechter-commissaris.

Hoewel de Kantoorverklaring veel lijkt op een getuigenverklaring en de RiK bepaalt dat de wettelijke bepalingen omtrent getuigenverhoor van overeenkomstige toepassing zijn, tenzij partijen eenstemmig anders beslissen (!)², lijkt de Kantoorverklaring te kwalificeren als een (onderhandse) akte die de rechter in het verloop van de procedure zelf kan waarderen, waarbij hij zonedig zelfstandig alsnog getuigenbewijs kan gelasten.

BEZWAREN?

Aannemende dat de Kantoorverklaring een onderhandse akte oplevert en de rechter altijd als vangnet zal blijven fungeren, valt een groot aantal van de bezwaren van de Boer en Ynzonides weg. Ik zal hierna slechts enkele wezenlijke bezwaren behandelen.

Een RiK-getuige hoeft de eed niet af te leggen, want het betreft hier een onderhandse akte; er is geen sprake van nietigheid op grond van art. 184 jo. 177 Rv.³ Voorts is de waarde van de Kantoorverklaring niet beperkt(er) juist omdat (de advocaat van) de wederpartij in de gelegenheid is geweest aan de getuige vragen te stellen. Overigens worden eenzijdig door een raadsman opgestelde en in een procedure overgelegde verklaringen – waarbij de advocaat van de wederpartij niet aanwezig is geweest en de verklaring niet onder ede is afgelegd – door de Hoge Raad niet zonder meer buiten beschouwing gelaten. De waardering van dergelijke verklaringen is aan het oordeel van de rechter overgelaten. De wijze waarop een dergelijke verklaring tot stand komt is ook van belang. Indien een Rotterdamse rechter meent, nadat hij een Kantoorverklaring heeft ontvangen, dat het bezwaarlijk is dat hij de persoon niet zelf heeft kunnen horen waarbij ook de wederpartij aanwezig is, of wellicht niet de juiste vragen zijn gesteld, kan hij altijd de verhoren zelf afnemen.

Voorts onttrekt het getuigenverhoor zich niet aan de controle van de rechter, al zal de rechter de Kantoorverklaring achteraf zorgvuldig moeten beoordelen. Niet bezwaarlijk ervaar ik dat advocaten te veel kunnen uitweiden of veel getuigen willen oproepen. Dit is kennelijk de wens van beide advocaten. Immers op grond van art. 1 van de RiK moeten alle bij de procedure betrokken partijen

uitdrukkelijk overeenstemming hebben bereikt over de alternatieve wijze van het verhoren van getuigen.

Ik deel de mening van De Boer en Ynzonides dat het aanbeveling zou verdienen dat de rechter-commissaris de getuigen hoort, ziet, ruikt en proeft. Deze activiteiten hebben echter uitsluitend toegevoegde waarde indien de horende rechter-commissaris tevens de rechter is die het vonnis (mede) wijst. Hoewel deze gedachte thans is neergelegd in art. 155 Rv. lijkt dit in de praktijk toch niet altijd mogelijk onder meer wegens de hoge werkdruk. Het heeft dan juist mijn voorkeur dat er actief betrokken en oplettende advocaten deelnemen aan de Kantoorverklaring, zodat een stuk totstandkomt waarin de getuige zich helemaal kan vinden en dat derhalve volgens de getuige de feiten juist weergeeft! Bovendien zou de rechter lijdelijk moeten zijn in het civiele proces. Juist de RiK legt het zwaartepunt voor het boven water krijgen van de feiten weer bij partijen.

WAARHEIDSVINDING/ CROSS EXAMINATION

Een wellicht onbedoeld neveneffect van de RiK is dat de regeling kan helpen bij de waarheidsvinding. Ik heb terzake geen nader onderzoek gedaan, maar een groot gedeelte van de advocaten die ik tegenkom onderschrijven de spreuk: 'Er wordt nergens zoveel gelogen als in de rechtszaal.' De mogelijkheid om creatief met de waarheid

om te gaan lijkt in eenzijdig opgestelde verklaringen nog groter te zijn.

In Amerika is één van de belangrijkste onderdelen van het getuigenbewijs en een zeer belangrijk instrument bij de waarheidsvinding de zogeheten 'deposition'. Het betreft hier – kort gezegd – de ondervraging door twee advocaten van een getuige, waarbij een 'court reporter' aanwezig is om woordelijk de gehele ondervraging vast te leggen. De court reporter stelt de getuige onder ede. Depositions maken deel uit van de 'discovery' fase van een proces. Dit is de fase voorafgaand aan de rechtbank procedure ('trial' fase) waarbij partijen over en weer alle relevante informatie aan elkaar ter beschikking dienen te stellen. Cross examination is mogelijk tijdens depositions en alle vragen kunnen in principe gesteld worden. Bezwaren ('objections') worden verwerkt in het verslag van de court reporter, maar worden bewaard tot aan de trial fase. Aan deze depositions wordt grote waarde gehecht aangezien beide partijen uitgebreid vragen kunnen stellen en door zorgvuldig door te vragen dikwijls de waarheid boven water weten te krijgen, althans in ieder geval inconsistenties in verklaringen van getuigen boven water weten te krijgen. Voorts kan aan de hand van de depositions van verschillende getuigen worden bepaald hoe sterk een zaak is en of het zin heeft deze door te zetten.⁴ Vrijwel alle partijen in het Amerikaanse proces zijn het er over eens dat de deposition,

mits goed en effectief afgenomen, een zeer belangrijk middel is bij de waarheidsvinding en de zoektocht naar leugens.

Er is vanzelfsprekend een groot aantal verschillen ook wat het doel van de beide regelingen betreft, maar een vergelijking met Amerikaanse deposition en de Kantoorverklaring dringt zich op. De Boer en Ynzonides signaleren in hun art. als voordeel dat partijen kunnen afspreken dat de getuige wordt gehoord door middel van cross examination, maar besteden niet veel aandacht aan dit grote voordeel. De RiK lijkt zich niet te verzetten tegen de zogenaamde cross examination. Art. 7 van de RiK bepaalt dat de getuige wordt ondervraagd door de advocaat die deze naar voren heeft gebracht als getuige en dat na afloop van diens verhoor de overige advocaten vragen kunnen stellen. Dit is in principe bij een deposition niet veel anders. Dit sluit voorts een cross examination niet uit. Sterker nog, art. 11 lid 3 lijkt toe te staan dat advocaten eenstemmig afspraken kunnen maken over de wijze van het verhoor.⁵

Indien Nederlandse advocaten goed gebruik weten te maken van de Kantoorverklaring kan dit een waardevolle aanvulling zijn bij de zoektocht naar de waarheid. De ervaring leert dat het goed doorzagen van een getuige door de betrokken advocaten meer kan opleveren dan een verhoor voor een rechter-commissaris.

HOE NU VERDER?

Vanzelfsprekend moet er een discussie geopend worden of de RiK met voldoende waarborgen is omkleed. Tevens moet er getracht worden de regeling te verbeteren. Gedacht kan worden aan de mogelijkheid van het woordelijk uitschrijven van de verklaring en/of de verklaring door een notaris te laten opmaken. Dit laatste levert (beperkte) extra bewijskracht op (*vide* art. 157 lid 1 Rv.). Het woordelijk uitschrijven van de verklaring neemt in ieder geval het bezwaar weg dat de verklaring wellicht niet goed wordt weergegeven in het proces-verbaal. Tevens krijgt de rechter een goede indruk van het verhoor. Ook zou het aanbeveling verdienen dat een rechter-commissaris bijvoorbeeld telefonisch beschikbaar is voor een

(advertentie)

FRAUDE?

DÖRR BEDRIJFSRECHERCHE

RECHERCHE- EN ADVIESBUREAU

010 - 212 49 23

www.dorr-recherche.nl

uitspraak indien er verschil van inzicht ontstaat met betrekking tot de gang van zaken tijdens het verhoor, zodat niet terstond de hele Kantoorverklaring waardeloos is geworden.

NOTEN

¹ Circulaire nr. 1 van de Raad van Toezicht der Orde van Advocaten in het Arrondissement Rotterdam van 20 januari 2004.

² Art. 11 lid 3 RiK.

³ Indien de Kantoorverklaring meer is dan een onderhandse akte en zelfs door de rechter gelijkgesteld kan worden met verklaringen in de zin der wet afgelegd voor een rechter-commissaris, deel ik in ieder geval de zorg van de Boer en Ynzonides of een dergelijke verklaring wel afgenomen kan worden zonder dat de getuige beëdigd is.

EXTRA KANSEN

Concluderend kan worden gesteld dat de Rechtbank te Rotterdam goede advocaten juist een kans lijkt te bieden bij hun zoektocht naar de waarheid die voorheen niet aanwezig was in het Nederlands burgerlijk

procesrecht. De RiK verdient alleen daarom al een kans en dient zorgvuldig te worden geëvalueerd.⁶

M. Ziekman, advocaat te Amsterdam

⁴ Een heldere uiteenzetting over hoe een deposition effectief kan worden afgenomen is te vinden in: *The Effective Deposition, Techniques and Strategies that Work*, David M. Malone en Peter T. Hoffman, National Institute for Trial Advocacy, revised second edition 2001.

⁵ Art. 11 lid 3 RiK bepaalt: "Voor zover de aard van deze regeling zich daartegen niet verzet, zijn de wettelijke bepalingen omtrent het getuigenverhoor van overeenkomstige toepassing, behoudens voorzover partijen eenstemmig anders beslissen."

⁶ Ik begrijp dat een eerste kans hiertoe bestaat op 29 november 2004, wanneer een symposium over RiK zal plaatsvinden te Rotterdam met sprekers uit de advocatuur, rechterlijke macht en de universitaire wereld [zie de Agenda in de rubriek Actualiteiten, voor in dit nummer, red.].

(advertentie)

VERKOOPEXPOSITIE
"LA VIE EN ROSE"
GAST-EXPOSANTE
Floor de Bruyn Kops

Landschappen, stillevens, naakten alsmede voorstellingen gerelateerd aan muziek, circus en justitia

"Een wisselwerking tussen werkelijkheid en verbeelding als een spiegel van eigen bewogenheid ....."

"..... een fascinerend oeuvre dat qua subliem kleurgebruik refereert aan het palet van de Franse meesters van weleer."

KUNSTGALERIJ ALBRICHT
"Het Huys te Oosterbeek", anno 1866
- 4 toonzalen, koetshuys en gelagkamer -

Utrechtseweg 107
Oosterbeek (bij Arnhem)
Tel.: +31(0)26-3611876
Fax: +31(0)26-3649260
www.albricht.nl

4-17 oktober 2004, dagelijks van 11-17 uur (ook op zondag)

*Brochure op aanvraag.
De prijzen variëren van € 500 - € 5.000*

Gratis parkeren op eigen terrein (Jan van Embdenweg) en op loopafstand bij het Gemeentehuis (Utrechtseweg).

Schalke & Partners

Bedrijfsrecherche

BEWIJST WAT U EIST

Schalke & Partners bv
Postbus 2215, 4800 CE Breda
T. 076-5221144 / F. 076-5221264 / E. info@schalke.nl / W. www.schalke.nl

FIF 33
RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU
Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl
Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Nu ook met ministeriële regelgeving

actueel en gebruikersvriendelijk

Sdu Wettenbank

Kijk op internet
voor demo en
proefabonnement:
wettenbank.sdu.nl

Geïntegreerde wetgeving **online** met:

- Geldende en historische teksten
- Unieke hyperlinks naar parlementaire geschiedenis en jurisprudentie
- Uw persoonlijk interesseprofiel en e-mailattending

Of vraag de folder aan:
tel. (070) 378 98 80
e-mail:
helpdesk@sdu.nl

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

JURIDISCH

AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

Actualiteiten Aansprakelijkheidsrecht

20-10-2004 15:00 - 20:30

Plaats Tilburg

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Juridisch PAO- en

Congresbureau UvT,

tel. 013-4662139

Docent(en) prof. mr. W.H. van Boom,

mr. dr. A.J. Verheij

Kosten € 395 geen BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

ARBEIDSRECHT

De nieuwe WAO voor de arbeidsrechtjurist

04-11-2004 13:30 - 18:00

Plaats Rotterdam

Niveau ** Actualiteiten

Instelling KSU Studie,

tel. 020-4496420

Docent(en) mr. P. de Casparis,

mr. P.S. Fluit

Kosten € 320 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

BANK- EN EFFECTENRECHT

EN FINANCIERING

Nieuwe Wet financiële dienstverlening

12-10-2004 10:00 - 17:30

Plaats Rotterdam

Niveau **

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974974

Docent(en) drs. ing. W.P.J. Berkman, drs.

A.T. Dolders, drs. J. Janse, F. Jansen, ir.

T.H.F. Kockelkoren MBA, mr. S.Y.T.H.

Meijer

Kosten € 799 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

Verklaring der tekens

* *Basisniveau* (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het vakgebied; weinig tot geen voorkennis);

** *Verdiepingsniveau* (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het vakgebied; basis-kennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist);

*** *Specialisatieniveau* (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

BESLAG- EN EXECUTIERECHT

Praktijkmiddag Beslagrecht,

Incasso en RenteRekenen

04-11-2004 13:30 - 18:00

Plaats Amsterdam

Niveau *

Instelling KSU Studie,

tel. 020-4496420

Docent(en) H.F. van Rijswijk, mr. P. van

Klinken

Kosten € 290 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Clubseminar Proceskosten

01-12-2004 14:30 - 18:00

Plaats Rotterdam

Niveau *

Instelling KSU Studie,

tel. 020-4496420

Docent(en) prof. mr. A.W. Jongbloed,

mr. S.M.A.M. Venhuizen, mr. P. van der

Mersch

Kosten € 280 exclusief BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

BESTUURS(PROCES)RECHT

Actualiteiten Bestuursrecht

18-11-2004 15:00 - 20:30

Plaats Tilburg

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Juridisch PAO- en Congres-

bureau UvT,

tel. 013-4662139

Docent(en) prof. mr. P.C. Gilhuis,

mr. dr. J.A.F. Peters, mr. B.P.M. van Ravels,

prof. mr. B.W.N. de Waard

Kosten € 395 geen BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

BOUWRECHT

Het nieuwe ARW

26-10-2004 09:30 - 16:20

Plaats Amsterdam

Niveau **

Instelling Euroforum,

tel. 040-2974974

Docent(en) prof. mr. J.M. Hebly,

mr. J.G.J. Janssen, mr. D.C. Orobio de

Castro, mr. B.C. Punt,

mr. drs. M. Straatman

Kosten € 799 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

Actualiteiten Contractenrecht

04-11-2004 15:00 - 20:30

Plaats Tilburg

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Juridisch PAO- en

Congresbureau UvT,

tel. 013-4662139

Docent(en) prof. mr. M.A.M.C. van den

Berg, mr. C.P.M.C. Buijssen

Kosten € 395 geen BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Congres 'De Juridische ontwikkeling van kabela's'

03-12-2004 10:00 - 17:00

Plaats Leiden

Niveau **

Instelling PAO Universiteit Leiden,

tel. 071-5278666

Docent(en) prof. mr. W.G. Huijgen,

mr. S.D. Lindenbergh, mr. H.D. Ploeger

Kosten € 450 BTW n.v.t.

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

EUROPEES RECHT

Verdiepingscursus Europees en Internationaal Recht voor de Rechtspraktijk

25-10-2004 15:00 - 20:30

Plaats Tilburg

Niveau **

Instelling Juridisch PAO- en Congres-

bureau UvT,

tel. 013-4662139

Docent(en) prof. mr. W.J.M. van Genugten,

mr. L. Parret

Kosten € 395 geen BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

FISCAAL RECHT

Vastgoed, BTW en overdrachtsbelasting

24-11-2004 13:30 - 21:00

Plaats Baarn

Niveau ***

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) E. van den Elsen,

prof. dr. H.W.M. van Kesteren,

mr. A.J. de Ruiters

Kosten € 595 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

LES Benelux Meets the Judges

06-10-2004 09:00 - 17:00

Plaats Rotterdam

Niveau **

Instelling LES Benelux,

tel. 0343-575397

Docent(en) A. Clelland, M. Fysh,

R. Moufang, B. Oosting, K. Rasser

Kosten € 95 geen BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

INTERNATIONAAL

PRIVAATRECHT

Masterspecial Anglo-American Contracts

22-11-2004 10:00 - 16:00

23-11-2004 10:00 - 16:00

Plaats Utrecht

Niveau **

Instelling OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Docent(en) mr. A.J. Wade

Kosten € 1.195 geen BTW

Opleidingspunten

10 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

10 Totaal

LETSELSCHADE

Cyclus 2004/2005 PEP-talks

12-10-2004 16:00 - 21:00

Plaats Utrecht

Niveau ***

Instelling Platform Experts Personen-

schade,

Docent(en) prof. mr. C.J.M. Klaassen,

prof. mr. J.H. Wansink

Kosten € 230 inclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Workshop Rekenen voor de Personenschadepraktijk

23-11-2004 13:30 - 18:00
Plaats Rotterdam
Niveau **
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. P. Meijer
Kosten € 275 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Clubseminar Nieuwe Ontwikkelingen werkgeversaansprakelijkheid

30-11-2004 13:30 - 18:00
Plaats Rotterdam
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. P. Langstraat,
mr. H. Lebbing, mr. R.H.J. Wildenburg
Kosten € 315 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Seminar Knelpunten uit de Tabaksblad Code

27-10-2004 13:00 - 17:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling CPO Katholieke Universiteit
Nijmegen,
tel. 024-3612256
Docent(en) prof. mr. M.W. den Boogert,
mr. J. Josephus Jitta, J.L. Lambrechts MBA,
prof. dr. J. van Maanen,
mr. R.H. Maatman, prof. mr. S.R. Schuit,
prof. mr. G. van Solinge
Kosten € 275 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

Ondernemen in Zwaar Weer

04-11-2004 15:00 - 20:30
Plaats Tilburg
Niveau **
Instelling Juridisch PAO- en Congresbu-
reau UVT,
tel. 013-4662139
Docent(en) mr. M.H.M. van Oers,
prof. mr. R.D. Vriesendorp
Kosten € 395 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Clubseminar behoorlijk ondernemingsbestuur

16-11-2004 13:00 - 18:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) prof. mr. A.F.M. Dorresteyn,
mr. H.M. Heijnen, mr. H. Reumkens,
prof. mr. W.J. Slagter
Kosten € 320 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Symposium: 'Professioneel vermogensbeheer'

18-11-2004 13:30 - 17:00
Plaats Vinkeveen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling CPO Katholieke Universiteit
Nijmegen,
tel. 024-3612256
Docent(en) drs. H.J. Brouwer,
prof. dr. J.M.G. Frijns,
prof. mr. S.C.J.J. Kortmann,
prof. J.H. Langbein, prof. mr. J.W. Winter
Kosten € 275 geen BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Van beslag tot executie

23-11-2004 09:30 - 17:00
09:30 - 17:00
Plaats Hilversum
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. F.B. Falkena,
mr. V.J.A.J.C. van Heeswijk,
mr. M.E. Koppenol-Laforce,
mr. E. Loesberg, mr. H.A. Stein,
mr. A.J. Tekstra, mr. J.W. Westenberg
Kosten € 1.095 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

OVERIGE RECHTSGEBIEDEN

PensioenKaravaan voor Advocaten

13-10-2004 15:15 - 17:30
Plaats Sittard
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. J.T. Gommer,
mr. H.M.J. van den Hurk
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

14-10-2004 15:15 - 17:30
Plaats Tilburg
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. J.T. Gommer,
mr. H.M.J. van den Hurk
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

Seminar Energierecht

01-11-2004 13:00 - 17:00
Plaats Den Haag
Niveau *** Actualiteiten
Instelling CPO Katholieke Universiteit
Nijmegen,
tel. 024-3612256
Docent(en) mr. V.P. Aarts, D. Haenen,
mr. S. van Roosmalen, mr. J. Tesselair,
mr. T. van Voorst Vader, mr. M. Winters
Kosten € 275 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

03-11-2004 15:15 - 17:30
Plaats Rotterdam
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. J.T. Gommer,
mr. H.M.J. van den Hurk
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

04-11-2004 15:15 - 17:30
Plaats Amsterdam
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. J.T. Gommer,
mr. H.M.J. van den Hurk
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

10-11-2004 15:15 - 17:30
Plaats Assen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. J.T. Gommer,
mr. H.M.J. van den Hurk
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

23-11-2004 15:15 - 17:30
Plaats Assen
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. J.T. Gommer,
mr. H.M.J. van den Hurk
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

30-11-2004 15:15 - 17:30
Plaats Utrecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. J.T. Gommer,
mr. H.M.J. van den Hurk
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

01-12-2004 15:15 - 17:30
Plaats Deventer
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. J.T. Gommer,
mr. H.M.J. van den Hurk
Kosten € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Actualiteiten Personen- en Familierecht

05-10-2004 15:00 - 20:30
 Plaats Tilburg
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Juridisch PAO- en
 Congresbureau UVt,
 tel. 013-4662139
 Docent(en) prof. mr. P. Vlaardingerbroek,
 mr. L. Zonneberg
 Kosten € 395 geen BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Congres De nieuwe Wet op de jeugdzorg

11-11-2004 09:30 - 16:30
 Plaats Arnhem
 Niveau **
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. M.L.C.C. de
 Bruijn-Lückers, mr. H.M. Jansen,
 mr. A.P. van der Linden, drs. R.J.A. van
 Nistelrooij, prof. mr. P. Vlaardingerbroek
 Kosten € 450 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Introductie cursus Erfrecht, speciaal voor de advocatuur

24-11-2004 09:45 - 16:30
 Plaats Utrecht
 Niveau *
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. R.L. Albers- Dingemans,
 mr. J.C. van Straaten
 Kosten € 425 geen BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Alimentatierekenen bruto

26-11-2004 09:45 - 16:30
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. J.B. de Groot,
 mr. J.J.H. van Eldik
 Kosten € 425 geen BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

RUIMTELIJKE- ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Aanbestedingsreglement Werken 2004

10-11-2004 09:30 - 16:30
 Plaats Amsterdam
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. S.C. Brackmann,
 mr. R.J. Roks, mr. S.J.H. Rutten,
 ir. H.L.J.M. Wijnen
 Kosten € 645 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Actualiteiten Strafrecht

07-10-2004 15:00 - 20:30
 Plaats Tilburg
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Juridisch PAO- en Congresbu-
 reau UVt,
 tel. 013-4662139
 Docent(en) mr. M.J. Borgers, mr. J.B.H.M.
 Simmelink
 Kosten € 395 geen BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Uitleveringsrecht en het

Europees Arrestatiebevel

25-11-2004 09:30 - 16:30
 Plaats Bilthoven
 Niveau ***
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. F. Dekkers, mr. M.T.E.
 Ford-Claasen, prof. dr. G.G.J.
 Knoops LLM, dr. B. Stapert
 Kosten € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Jeugdstraf(proces)recht

01-12-2004 09:45 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. G. de Jonge,
 mr. A.P. van der Linden, mr. S. Harchaoui
 Kosten € 410 geen BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 06 Totaal

Studiedag Cameratoezicht in het publieke domein

01-12-2004 10:00 - 17:00
 Plaats Amsterdam
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. drs. A. Littooi,
 K.H. Oey, mr. U. van de Pol, R. Staijen
 Kosten € 550 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

BEROEPSVAARDIGHEDEN

ADR / MEDIATION

Allround Mediation Opleiding

11-10-2004 10:00 - 20:00
12-10-2004 09:00 - 17:00
01-11-2004 10:00 - 20:00
02-11-2004 09:00 - 17:00
15-11-2004 10:00 - 20:00
16-11-2004 09:00 - 17:00
13-12-2004 10:00 - 20:00
14-12-2004 09:00 - 17:00
10-01-2005 10:00 - 20:00
11-01-2005 09:00 - 17:00
07-02-2005 10:00 - 20:00
08-02-2005 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) mr. F. van der Brug,
 drs. A. de Graaf, I. Siegel
 Kosten € 4.750 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – 80 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 80 Totaal

6 Day Basic Course (NMI-registratie training)

14-10-2004 10:00 - 20:00
15-10-2004 09:00 - 17:00
04-11-2004 10:00 - 20:00
05-11-2004 09:00 - 17:00
18-11-2004 10:00 - 20:00
19-11-2004 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) mr. F. van der Brug,
 drs. A. de Graaf
 Kosten € 2.750 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 44 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 44 Totaal

Mediation en Overheid

04-11-2004 10:00 - 16:30
 Plaats Bilthoven
 Niveau **
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) prof. mr. A.F.M.
 Brenninkmeijer, mr. P. Walters
 Kosten € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

6 Day Basic Course (NMI-registratie training)

04-11-2004 10:00 - 20:00
05-11-2004 09:00 - 17:00
18-11-2004 10:00 - 20:00
19-11-2004 09:00 - 17:00
02-12-2004 10:00 - 20:00
03-12-2004 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) J.R. van der Poel,
 S. Whittaker M.Sc.
 Kosten € 2.750 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 44 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 44 Totaal

Management van uitbarstingen

18-11-2004 10:00 - 17:00
 Plaats Bilthoven
 Niveau **
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) H. Westerou van Meteren
 Kosten € 455 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 06 Totaal

6 Day Basic Course (NMI-registratie training)

22-11-2004 10:00 - 20:00
23-11-2004 09:00 - 17:00
06-12-2004 10:00 - 20:00
07-12-2004 09:00 - 17:00
20-12-2004 10:00 - 20:00
21-12-2004 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) I. Siegel,
 H. Westerou van Meteren,
 S. Whittaker M.Sc.
 Kosten € 2.750 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 44 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 44 Totaal

Allround Mediation Opleiding

24-11-2004 10:00 - 20:00
 25-11-2004 09:00 - 17:00
 15-12-2004 10:00 - 20:00
 16-12-2004 09:00 - 17:00
 12-01-2005 10:00 - 20:00
 13-01-2005 09:00 - 17:00
 02-02-2005 10:00 - 20:00
 03-02-2005 09:00 - 17:00
 23-02-2005 10:00 - 20:00
 24-02-2005 09:00 - 17:00
 16-03-2005 10:00 - 20:00
 17-03-2005 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) I. Siegel, H. Westerouwen van
 Meteren
 Kosten € 4.750 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 80 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 80 Totaal

GESPREEKSTECHNIEKEN

Stress en Tijdmanagement voor Advocaten

19-10-2004 16:45 - 21:45
 28-10-2004 16:45 - 21:45
 Plaats Amstelveen
 Niveau *
 Instelling Benniks Training & Coaching,
 tel. 072-5202762
 Docent(en) drs. H.L. Benniks
 Kosten € 748 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – 09 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 09 Totaal

OVERIGE VAARDIGHEDEN

Bedrijfseconomie en boekhouden voor curatoren

27-10-2004 09:30 - 17:15
 Plaats Hilversum
 Niveau **
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896

Docent(en) drs. E.J.A.C. den Boer RA,
 drs. G.J.A. Leest
 Kosten € 645 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Opleidingspunten
 – Juridisch
 35 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 35 Totaal

Time management; organiseren van het eigen werk

In overleg 09:00 – 20:30
 Plaats Amsterdam
 Niveau *
 Instelling KMD BV
 tel. 023-5281807
 Docent(en) ing. R.L. van de Kastelee
 Kosten € 545 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 09 Beroepsvaardigheden
 – Management/organisatie
 09 Totaal

MANAGEMENT / ORGANISATIE

ALGEMEEN MANAGEMENT

Intercollegiaal praktijk consult

18-10-2004 09:30 - 17:45
 29-11-2004 09:30 - 17:45
 24-01-2005 09:30 - 17:45
 07-03-2005 09:30 - 17:45
 25-04-2005 09:30 - 17:45
 Plaats Deventer
 Niveau ***
 Instelling Vennegoor Consult,
 tel. 033-4343016
 Docent(en) drs. G.A.M. Vennegoor
 Kosten € 2.750 geen BTW

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Alkema, mr. R.W.I., Kaaistraat 1-3 (3231 KC) postbus 61 (3230 AB) Brielle, tel. 0181-416200, fax 0181-418628, e-mail elmers@balienet.nl
Apistola, mr. A., Regenboogsingel 131 (2718 GV) Zoetermeer, tel. 079-3611747, fax 079-3600785
Baal, mw. mr. M.P. van, Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771498, fax 020-4715829, e-mail margriet.vanbaal@debrauw.com
Beelen-Timmers, mw. mr. J.M. van, Pompstraat 1 (4251 EK) postbus 169 (4250 DD) Werkendam, tel. 0183-505522, fax 0183-504488, e-mail mail@assemradeadvocaten.com
Berben, mr. T.A.J., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772502, fax 020-5772709, e-mail t.berben@houthoff.com
Boersma, mr. B.A., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240708, fax 010-4148444, e-mail bouke.boersma@nautadutilh.com
Borgers, mr. H.C., Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5256534, e-mail info@akd.nl
Bos, mw. mr. H.J., Roelof Hartstraat 31 (1071 VG) Amsterdam, tel. 020-6731548, fax 020-6795568
Bos, mw. mr. O.M., Wilhelminaplein 16 (3072 DE) postbus 50535 (3007 JA) Rotterdam, tel. 010-4100055, fax 010-4815172, e-mail info@herikerhverhulst.nl
Bouddout, mw. mr. S., Fizeastraat 19 (1097 SC) Amsterdam, tel. 020-6852983, fax 020-6890647, e-mail canalesadvocaten@xs4all.nl

Buyink, mw. mr. E.A., Hoge Rijndijk 306 (2314 AM) postbus 11051 (2301 EB) Leiden, tel. 071-5815300, fax 071-5815381, e-mail e.buyink@declercq.com
Cabboort, mw. mr. J.G., Kousteensedijk 3 (4331 EJ) postbus 240 (4330 AE) Middelburg, tel. 0118-656060, fax 0118-636178, e-mail jcabboort@avdw.nl
Deetman, mw. mr. V.K.S., Gouwe 6-10 (2991 RJ) postbus 2021 (2990 DA) Barendrecht, tel. 0180-622370, fax 0180-612262, e-mail vksdeetman@legal-point.nl
Delft, mr. J.M. van, Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail info@plpl.nl
Dessens, mw. mr. M.K., Hofplein 33 (3011 AJ) postbus 21548 (3001 AM) Rotterdam, tel. 010-2822999, fax 010-2822992, e-mail dessens@brglaw.nl
Drinkhill, mw. mr. J.E., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail j.drinkhill@houthoff.com
Dijkman, mr. M.R., Piet Heinstraat 7 (7204 JN) postbus 210 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-583758, fax 0575-583737, e-mail m.r.dijkman@nysingh.nl
Eisma, mw. mr. J.M., Johan Huizingalaan 765 (1066 VH) postbus 9999 (1006 CE) Amsterdam, tel. 020-5135151, fax 020-6691531
Evers, mw. mr. B.F.M., Koningshoeven 63 (5018 AA) postbus 265 (5000 AG) Tilburg, tel. 013-5070740, fax 013-5433949, e-mail lindaevers@gommeradvocaten.nl
Evers, C., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517563, fax 020-6267949, e-mail casper.evers@bakernet.com
Fanoy, mr. J.W., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Garnaat, mr. B., Parklaan 17 (3016 BA) postbus 23052 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2770300, fax 010-4364977, e-mail schraap.partners@schaaprdam.nl
Geeratz, mr. M.F.M., Goltziusstraat 39 (5911 AT) postbus 347 (5900 AH) Venlo, tel. 077-3510331, fax 077-3510051, e-mail adv@berger.demon.nl
Gelissen, mw. mr. I.J.M., Juliana Bernhardlaan 118 (6432 GX) postbus 390 (6430 AJ) Hoensbroek, tel. 045-5213639, fax 045-5227107, e-mail info@advocatenvanriet.nl
Gonesh, mr. A.J.F., Laan van Meerdervoort 329 (2563 AN) Den Haag
Gout, mr. R.E., 's-Gravenweg 433 (3065 SC) postbus 8149 (3009 AC) Rotterdam, tel. 010-2887585, fax 010-2887583
Haaren, mr. M.W. van, Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail marius.vanhaaren@simmons-simmons.com
Handring, mw. mr. J.H.H., Willem II Singel 72 a (6041 HV) postbus 71 (6040 AB) Roermond, tel. 0475-384111, fax 0475-384115, e-mail j.handring@vandertoornadvocaten.nl
Heintz, mw. mr. S.E., Boompjes 40 (3011 XB) postbus 546 (3000 AM) Rotterdam, tel. 010-4005100, fax 010-4005111, e-mail se.heintz@kneppelhout.nl
Helvoirt, mr. C.F. van, Zaadmarkt 84 a (7201 KM) postbus 8 (7200 AA) Zutphen, tel. 0575-545455, fax 0575-543566, e-mail info@voorinkadvocaten.nl
Heuvel, mw. mr. N.W.M. van den, Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444
Hoogendoorn, mw. mr. M.L., Statenweg 200 (3033 JA) postbus 27561 (3003 MB) Rotterdam, tel. 010-4432131, fax 010-4668375, e-mail mhoogendoorn@rechtshulproterdam.nl

Hoogendijk, mr. G.H.B., Roefke 5 (8502 BV) Joure, tel. 0513-418359, fax 0513-418299, e-mail ghbhoogendijk@home.nl
d'Hooghe, mw. mr. B., Axessedam 1 (4531 HH) postbus 25 (4530 AA) Terneuzen, tel. 0115-613175, fax 0115-617764, e-mail info@avdw.nl
Hooijdonk, mr. P.-J. van, Geijssendorfferweg 5 (3088 GJ) postbus 51027 (3007 GA) Rotterdam, tel. 010-2976512, fax 010-2976597, e-mail pvhooijdonk@breijer.nl
Houtappel, mr. J.B., Scheepmakershaven 65 (3011 VD) postbus 21808 (3001 AV) Rotterdam, tel. 010-4114146, fax 010-4120084, e-mail info@marefelix.com
Houtum, mr. M.H.A. van, Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538811
Jong, mr. T. de, Amstelveenseweg 88-90 (1075 XI) postbus 75446 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-5891870, fax 020-4124269, e-mail t.dejong@visuelen.nl
Jonge, mw. mr. B. de, Vest 72 (3311 TX) postbus 1022 (3300 BA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax 078-6143718
Kal-van der Vlis, mw. mr. M.J., Jan Luijkenstraat 20 (1071 CN) Amsterdam, tel. 020-3053737, fax 020-3053730, e-mail maya.kal@planet.nl
Kingma, mr. S.H., Overschiestraat 186 k (1062 XK) postbus 75840 (1070 AV) Amsterdam, tel. 020-4081680, fax 020-6179362, e-mail info@legalscope.nl
Kipping, mr. G.J.W.M., Baronielaan 161 (4818 PG) Breda, tel. 076-5222346, fax 076-5221215, e-mail kipping@advokatenkollektiefbreda.nl
Klappe, mw. mr. A.W.T., Heemraadssingel 165 (3022 CG) postbus 25106 (3001 HC) Rotterdam, tel. 010-2092300, fax 010-2092309, e-mail p.h.a.de.boer@balienet.nl

Kroeze, mw. mr. P.M.W., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail info@houthoff.com

Kroeze, mw. mr. T.G.C., Stationsstraat 26 (4611 CD) postbus 890 (4600 AW) Bergen op Zoom, tel. 0164-212721, fax 0164-212727, e-mail kroeze@voormolen.nl

Krijger, mr. M., Buitenruststraat 14 (4337 EH) postbus 616 (4330 AP) Middelburg, tel. 0118-623655, fax 0118-625179, e-mail krijger@boogaardadvocaten.nl

Kuilen-Stap, mw. mr. E.A. van de, Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5142575, e-mail info@akd.nl

Lodder, mr. S., Nieuwstraat 103 (3201 EE) postbus 585 (3200 AM) Spijkenisse, tel. 0181-618222, fax 0181-617867

Loos, mr. R.J., Herengracht 582-584 (1017 CJ) Amsterdam, tel. 020-6077979, fax 020-6831947, e-mail loos@vandersteenhoven.nl

Looije, mw. mr. M., Lage Mosten 7 (4822 NJ) postbus 3115 (4800 DC) Breda, tel. 076-5490590, fax 076-5490591, e-mail mlooije@lawton.nl

Maaswinkel, mr. R., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail info@houthoff.com

Martinot, mw. mr. M.S., Nieuwe Gracht 5 a (2011 NB) Haarlem, tel. 023-5426688, fax 023-5426690, e-mail fischer@balienet.nl

Masman, mr. M.F., Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4406433, e-mail mmasman@plp.nl

Mehlem, mw. mr. C.J.R., Hoge Rijnwijk 306 (2314 AM) postbus 11051 (2301 EB) Leiden, tel. 071-5815342, fax 071-5815307, e-mail c.mehlem@declercq.com

Meuzelaar, mw. mr. E.J., Droogbak 1 a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119602, fax 020-7100502, e-mail eline.meuzelaar@cliffordchance.com

Molen, mw. mr. M.J. van der, Collardslaan 8/10 (9401 GZ) postbus 218 (9400 AE) Zutphen, tel. 0592-300555, fax 0592-300580, e-mail schuthcs@hetnet.nl

Mouthaan, mr. M., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-2240065

Muller, mr. A., Thomas R. Malthusstraat 3 b (1066 JR) postbus 9396 (1006 AJ) Amsterdam, tel. 020-5151555, fax 020-5151552

Nass, mr. J.G.M., Kerkstraat 4 (6367 JE) Ubachtsberg, postbus 23034 (6367 ZG) Voerendaal, tel. 045-5620540, fax 045-5620541, e-mail j.nass@rechten.nl

Neve-van der Leden, mw. mr. M., Vrijlandstraat 33 e (4337 EA) postbus 132 (4330 AC) Middelburg, tel. 0118-623719, fax 0118-638347, e-mail info@vankoevingeadvocaten.nl

Nobel, mw. mr. c., Torenstraat 172 (2513 BW) postbus 154 (2501 CD) Den Haag, tel. 070-3560014, fax 070-3563388, e-mail c.nobel@denhaag.bureaurechtshulp.nl

Noot, mw. mr. M., Burg. van Heemstralaan 48 (7413 BV) Deventer, tel. 0570-626222, fax 0570-621882, e-mail info@aamoudseadvocaten.nl

Nuinen, mw. mr. E.M.G. van, Markt 38 (4841 AC) postbus 25 (4840 AA) Prinsengeb., tel. 076-5424250, fax 076-5414131, e-mail info@schovers.nl

Nijenhuis, mr. H.J.M., St. Annastraat 15 (6524 EC) Nijmegen, tel. 024-3604082, fax 024-3603933, e-mail compriadvocaten@hetnet.nl

Nijs, mw. mr. K.R.M., de Veerhaven 17 (3016 CJ) postbus 23509 (3001 KM) Rotterdam, tel. 010-2418900, fax 010-2418925, e-mail denijs@schipmer.nl

Oevering, mr. J.R.R., Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017309, fax 020-3017350, e-mail oeveringr@eu.gtlaw.com

Oijen, mw. mr. F.M.C.H. van, Nieuwe Gracht 124 (2011 NM) postbus 280 (2000 AG) Haarlem, tel. 023-5530230, fax 023-5530260, e-mail f.vanoijen@pj.netlaw.nl

Peet, mr. J.M., Max Euwelaan 75 (3062 MA) Rotterdam, tel. 010-2121220, fax 010-2120500

Perera, mw. mr. C.M.L., Marten Meesweg 115 (3068 AV) postbus 2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-4065000, fax 010-4065101, e-mail camilla.perera@hollandlaw.nl

Reimering, mw. mr. C., Rozenlaan 115 (3051 LP) postbus 35105 (3005 DC) Rotterdam, tel. 010-2110160, fax 010-2110166, e-mail info@dkr-advocaten.nl

Remmen, mr. D.M.A. van, Overschiestraat 186 k (1062 XK) postbus 75840 (1070 AV) Amsterdam, tel. 020-4081680, fax 020-6179362, e-mail remmen@legalscope.nl

Rutten, mw. mr. A.W., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741654, fax 020-6741868, e-mail wijnanda.rutten@allenovery.com

Schellingerhout, mr. M.J., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857630, fax 020-5727630, e-mail maarten.schellingerhout@freshfields.com

Schennink, mr. A., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741901, e-mail arnoud.schennink@allenovery.com

Schilderspel, mw. mr. S.E., Roosendaalseweg 4 (4875 AA) postbus 10100 (4870 GA) Etten-Leur, tel. 076-5024503, fax 076-5033880, e-mail sigrid.schilderspel@etten-leur.nl

Schouten, mr. M.J.M. Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail m.sturm@houthoff.com

Swart, mr. A., Collardslaan 8/10 (9401 GZ) postbus 218 (9400 AE) Assen, tel. 0592-300555, fax 0592-300580, e-mail schuthcs@hetnet.nl

Teeuwen, mw. mr. E.J.M., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772525, fax 020-5772709, e-mail e.teeuwen@houthoff.com

Terleth-Gerretse, mw. mr. H.A., Vuursteeglaan 14 (2161 GE) postbus 100 (2160 AC) Lisse, tel. 0252-420653, fax 0252-416042

Timmermans, mr. P.J.J., Stationsstraat 26 (4611 CD) postbus 890 (4600 AW) Bergen op Zoom, tel. 0164-212721, fax 0164-212727, e-mail adv@voormolen.nl

Tsiriris, mr. G.A., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 020-6741932, e-mail jorgo.tsiriris@allenovery.com

Vaal, mr. V. de, Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172614, fax 010-2172754, e-mail v.de.vaal@houthoff.com

Veenendaal-Stolk, mw. mr. V.G.J. van, Randstad 21-43 (1316 BZ) postbus 10264 (1301 AG) Almere, tel. 036-5344895, fax 036-5344945

Verhaar, mr. H.T., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444, e-mail huib.verhaar@nautadutilh.com

Verrijdt, mw. mr. C.M.W.M., Paterstraat 15-17 (5801 AT) postbus 130 (5800 AC) Venray, tel. 0478-556673, fax 0478-556680, e-mail k.verrijdt@putt.nl

Verschoor, mr. K.J.L., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772705, e-mail k.verschoor@houthoff.com

Visser, mr. P.A., Burg. de Bruinelaan 14 (3331 AE) postbus 309 (3330 AH) Zwijndrecht, tel. 078-6120006, fax 078-6190422

Vliet, mw. mr. C.M.H. van, Bezuidenhoutseweg 241 (2594 AM) Den Haag, tel. 070-3318222, fax 070-3318322, e-mail info@mabb.nl

Vries, mw. mr. M.J. de, Beilerstraat 41 (9401 PC) postbus 300 (9400 AH) Assen, tel. 0592-316855, fax 0592-317741

Wal, mr. D. van der, Bernhardlaan 12 (9285 TT) postbus 37 (9285 ZV) Buitenpost, tel. 0512-515999, fax 0512-542363, e-mail d.vanderwal@advocaten-mbd.nl

Welvering, mr. A.J., Tolbertstraat 63 (9351 BD) postbus 105 (9350 AC) Leek, tel. 0594-515396, fax 0594-515539, e-mail info@advoleek.nl

Wiltink, mw. mr. A., Edisonstraat 84 (7006 RE) postbus 218 (7000 AE) Doetinchem, tel. 0314-375500, fax 0314-332148, e-mail box@baxadvocaten.nl

Wolters, mr. mr. P.A., Binnensingel 3 (7411 PL) postbus 623 (7400 AP) Deventer, tel. 0570-666935, fax 0570-618244, e-mail wolters@jpr.nl

Wulp, mw. mr. H.J.K., Herestraat 113 (9711 LG) postbus 7015 (9701 JA) Groningen, tel. 050-3136846, fax 050-3137038

Zimmermann, mr. J.W.G., Parklaan 15 (6131 KE) postbus 217 (6130 AE) Sittard, tel. 046-4754638, fax 046-4752900, e-mail zimmermann@boelszanders.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Albers, mw. mr. T. Amsterdam 27-07-2004

Arends, mw. mr. E.M.B. Amsterdam 24-06-2004

Bauer, mr. F.C. Amsterdam 01-07-2004

Bennebroek, mw. mr. S.T. Utrecht 01-06-2004

Blaauw, mr. R.M. Rotterdam 17-08-2004

Blanksma, mw. mr. C.H. Amsterdam 02-07-2004

Bruin, mw. mr. I. Eindhoven 09-08-2004

Dietz, mw. mr. H.C.M.G. Nieuwegein 05-07-2004

Dirks, mw. mr. M.S. Baarn 15-08-2004

Drongelen, mr. J. van Dordrecht 01-07-2004

Dijl, mw. G.J. van Elst 21-06-2004

Ee-Nortier, mw. mr. drs. A. van Doorn 01-08-2004

Enschede, mw. mr. M.P. Amsterdam 01-07-2004

Falkena, mr. B. Amsterdam 01-07-2004

Gransier, mr. H.J. Alphen a/d Rijn 01-07-2004

Heck, mw. mr. J.J.A.M. van Nijmegen 14-06-2004

Heringa, mw. mr. H. Den Haag 01-08-2004

Husken, mr. B.E. Amsterdam 20-07-2004

Jansen, mw. mr. M. Amsterdam 12-07-2004

Jongh, mw. mr. F.J. de Utrecht 17-06-2004

Koutrik, mr. K. van Amsterdam 01-07-2004

Kroeze, mr. M.J. Den Haag 01-06-2004

Lommel, mw. mr. M.D.E. Amsterdam 01-07-2004

Lunshof, mr. S.R.L. Amsterdam 01-07-2004

Mensink-Nouws, mw. mr. drs. O.G.M. Middelburg 01-06-2004

Meijer, mw. mr. M.E. de Den Haag 01-06-2004

Mol van Otterloo, mw. mr. L.W. de Utrecht 02-06-2004

Paulus, mw. mr. L.G.T. Nieuwstadt 01-07-2004

Poeyer, mr. A.J.M. van Amsterdam 01-07-2004

Ponsioen, mw. mr. C.E.C.J. Rotterdam 01-09-2004

Postma, mr. O.G.B. Amsterdam 08-05-2004

Praamstra, mr. O.J. Groningen 01-06-2004

Pijnenburg, mw. mr. D.I. Amsterdam 01-07-2004

Rietveld, mw. mr. A.A.E. Rotterdam 01-07-2004

Roovers, mr. N. Roden 11-06-2004

Schalk, mr. R.S. van Amsterdam 01-07-2004

Sturms, mw. mr. E.P. Den Haag 01-07-2004

Traverso, mr. A.J. Den Haag 01-07-2004

Veen, mw. mr. H. de Venray 01-08-2004

Vriezen, mr. G.A. Den Haag 28-06-2004

Waanders, mw. mr. H.C.W. Rotterdam 02-07-2004

Weise, mw. mr. C.R. Amsterdam 01-06-2004

Wils, mw. mr. I.C. Nijmegen 01-07-2004

Wit, mw. mr. S. de Rotterdam 04-08-2004

Wijffels, mw. mr. P.A.M. Den Haag 01-07-2004

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad,		
brochures et cetera	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
BalieNet certificaten	070 - 335 35 51	certificaat@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

KANTOORVERPLAATSING

Aantjes, mw. mr. M.J. (Amersfoort): Stadionplein 47 (1077 CH) postbus 75143 (1070 AC) Amsterdam, tel. 020-6756664, fax 020-6756668, e-mail aantjes@awadvocaten.nl

Adam-van Straaten, mw. mr. Th.Y.: Weena 455 (3013 AL) postbus 760 (3000 DK) Rotterdam, tel. 010-2174000, fax 010-2174207

Akker, mw. mr. A. van den (Amsterdam): Burg. Rijderslaan 10-20 (1185 MC) Amstelveenv

Alberts, mr. L. (Werkendam): Biltstraat 182 (3572 BR) postbus 13266 (3507 LG) Utrecht, tel. 030-2724500, fax 030-2721585, e-mail utrecht@bvd-advocaten.nl

Arendsen de Wolff, mr. R.J.G. (Rotterdam): Strawinskylaan 1999 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-7171000, fax 020-7171111, e-mail reynier.arendsendewolff@nautadutilh.com

Baaren, mr. P.C.A. van (Best): Beemdststraat 1 a (5653 MA) postbus 7153 (5605 JD) Eindhoven, tel. 040-2380510, fax 040-2380519, e-mail info@vanhelvoirtdevries.nl

Balen, mr. J.P.A.M. van (Bussum): van Boshuizenstraat 12 (1083 BA) postbus 7885 (1008 AB) Amsterdam, tel. 020-5408820, fax 020-5408830

Bening, mw. mr. D.G. (Utrecht): Haaksbergweg 27 (1101 BP) postbus 12359 (1100 AJ) Amsterdam (Z-O), tel. 020-5673990, fax 020-5673991, e-mail info@hrmadvocaten.nl

Bisschops, mw. mr. Y.J.H.B. (Tilburg): Heelmeesterstraat 97 (3123 EE) Schiedam

Boeken, mw. mr. C.E.M. (Schinnen): Stationsweg 7 (6101 HK) postbus 39 (6100 AA) Echt, tel. 0475-485080, fax 0475-482268

Boekel, mr. P.H.: Keizersgracht 268 (1016 EV) Amsterdam

Boonstra, mw. mr. N.: Herengracht 480 (1017 CB) postbus 633 (1000 AP) Amsterdam, tel. 020-5245245, fax 020-4210044, e-mail general@wmp.dutchlaw.nl

Bos, mr. J.: Overtoom 373 d (1054 JN) Amsterdam, tel. 020-5893929, fax 020-5893920, e-mail info@pvb-advocaten.nl

Broek, mr. P. van den (Den Haag): Haarlemmerweg 333 (1051 LH) postbus 58188 (1040 HD) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 020-5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Brunklaus, mw. mr. H.M.G. (Purmerend): Distelplein 10-14 (1031 XH) postbus 37042 (1030 AA) Amsterdam, tel. 020-6320251, fax 020-6343491, e-mail advocaten@akdp.nl

Bruijn, mr. J.E.A.M. (Eindhoven): Drentestraat 21 (1083 HK) postbus 7925 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-5497373, fax 020-6429013, e-mail jaap.de.bruijn@hollandlaw.nl

Bijlsma, mw. mr. C.: Kousteensedijk 3 (4331 JE) postbus 240 (4330 AE) Middelburg, tel. 0118-656060, fax 0118-636178, e-mail cbijlsma@avdw.nl

Carli, mr. R.M.S. (Alphen a/d Rijn): Nieuwe Uitleg 21 (2514 BR) Den Haag, tel. 070-3604449, fax 070-3644233, e-mail info@carliadvocaten.nl

Cooymans, mw. mr. M.G.J. (Den Haag): Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333

Dekker, mr. Bojan P. (Volendam): Johannes Vermeerstraat 23 (1071 DK) Amsterdam, tel. 020-6732199, fax 020-6758163, e-mail beeradvocaten@wxs.nl

Delgado, mr. R. (Rotterdam): Jan Campertlaan 4 (3201 AX) postbus 667 (3200 AP) Spijkenisse, tel. 0181-617723, fax 0181-622562, e-mail rdelgado@baumgardtbrokling.nl

Delissen, mr. M.J.E.L.: Groot Hertoginnelaan 26 (2517 EG) postbus 18598 (2502 EN) Den Haag, tel. 070-3115411, fax 070-3115412

Delissen, mr. R.W.M.L.: Groot Hertoginnelaan 26 (2517 EG) postbus 18598 (2502 EN) Den Haag, tel. 070-3115411, fax 070-3115412

Deurvorst, mw. mr. T.E.: Herengracht 414 (1017 BZ) Amsterdam, tel. 020-4209988, fax 020-4209111, e-mail tedeurvorst@hetnet.nl

Doubi, mr. drs. A. (Den Haag): Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771686, fax 020-5771758, e-mail aziz.doubi@debrauw.com

Dulleman, mw. mr. H.B.M.: Lange Voorhout 29 (2504 EB) Den Haag, tel. 070-3456777, fax 070-3456300, e-mail mr.hbm@vandullemanadvocaten.nl

Dussen, mw. mr. M.C.H.I. van der (Amsterdam): Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121630, fax 030-2121157, e-mail m.vanderdussen@cmsderks.nl

Evenboer, mr. J.B. (Alblasserdam): Houttuinen 36 (3311 CE) postbus 1080 (3300 BB) Dordrecht, tel. 078-6133966, fax 078-6310938, e-mail mail@veldlaw.nl

Everhard, mr. E. (Dordrecht): Brusselsestraat 51 (6211 PB) postbus 292 (6200 AG) Maastricht, tel. 043-3259679, fax 043-3250431, e-mail everhard@lelivedadvocaten.nl

Ferwerda, mw. mr. M. (Leiden): Oostwaarts 5 g (2711 BA) postbus 7191 (2701 AD) Zoetermeer, tel. 079-3420250, fax 079-3410519, e-mail info@hslaw.nl

Frank, mw. mr. F. (Den Haag): Koningslaan 60 (1075 AG) postbus 70091 (1007 KB) Amsterdam, tel. 020-6645111, fax 020-6620470, e-mail frank@fortadvocaten.nl

Füncke, mw. mr. B. (Peize): Raadhuisstraat 1 (9321 BA) Peize, postbus 40 (9300 AA) Roden, tel. 050-5020361, fax 050-5013574, e-mail b.funcke@koersadvocaten.nl

Gart, mr. F.H.: Randstad 21-43 (1316 BZ) postbus 10264 (1301 AG) Almere, tel. 036-5344895, fax 036-5344945, e-mail info@randstadadvocaten.nl

Geerdes, mr. J.G.: Randstad 21-43 (1316 BZ) postbus 10264 (1301 AG) Almere, tel. 036-5344895, fax 036-5344945, e-mail info@randstadadvocaten.nl

Gerbranda, mr. A. (Willemstad/Curacao): Concertgebouwplein 5 (1071 LL) Amsterdam, tel. 020-5776080, fax 020-5776088, e-mail stvb@stvb.nl

Goedegebure, mr. H.: Oude Haven 41 (4301 JJ) postbus 120 (4300 AC) Zierikzee, tel. 0111-420410, fax 0111-416822

Goossens, mr. H.J.M. (Helmond): Parkstraat 31 (5671 GD) postbus 45 (5670 AA) Nuenen, tel. 040-2913626, fax 040-2920756, e-mail info@verstappengoossens.nl

Grimmelikhuijsen, mw. mr. M.J.A.: Parkstraat 30 (2514 JK) postbus 801 (2501 CV) Den Haag, tel. 070-3617002, fax 070-3616032

Haas van Dorsser, mr. A.H. de (Amsterdam): Maliestraat 1 (3581 SH) postbus 14033 (3508 SB) Utrecht, tel. 030-2364600, fax 030-2364192, e-mail utrecht@vandiepen.com

Heilhof, mw. mr. N.R. (Maastricht): Geleenstraat 72 (6411 HT) postbus 285 (6400 AG) Heerlen, tel. 045-5719551, fax 045-5740461, e-mail bvhrhrn@worldonline.nl

Hoorenman, mr. M.M. (Den Haag): Utrechtseweg 15 (3811 NA) postbus 492 (3800 AL) Amersfoort, tel. 033-4637727, fax 033-4615140, e-mail ariensadvocaten@balienet.nl

Hoornman, mr. E.M. (Amsterdam): Nieuwe Steen 22 (1625 HV) postbus 330 (1620 AH) Hoorn, tel. 0229-246895, fax 0229-242675, e-mail whmadvocaten@hetnet.nl

Hop, mr. M.G.: Alexanderstraat 2 (2514 JL) Den Haag, tel. 070-3110711, fax 070-3110722, e-mail m.hop@ujlaw.nl

Houting, mr. J.S.O. den: Concertgebouwplein 12-14 (1071 LN) postbus 75800 (1070 AV) Amsterdam, tel. 020-4712345, fax 020-6626818, e-mail info@abeln.nl

Huisman, mr. A.C. (Almelo): M.H. Tromplaan 25 (7513 AB) postbus 111 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4341150, fax 053-4342726, e-mail huisman@ddh-advocaten.nl

Hulkenberg, mr. R.: Churchill-laan 223 (1078 ED) Amsterdam, tel. 020-6733351, fax 020-6757151

Janssens, mr. I.J.: Groot Hertoginnelaan 26 (2517 EG) postbus 18598 (2502 EN) Den Haag, tel. 070-3115411, fax 070-3115412

Jong, mr. S.J. de: Weteringschans 79 (1017 RX) Amsterdam, tel. 020-3446100, fax 020-3446111

Kemma, mw. mr. A.M.Ch.: Dijkshofplantsoen 16-18 (1077 BL) postbus 76729 (1070 KA) Amsterdam, tel. 020-5747474, fax 020-5747475, e-mail a.kemma@vandiepen.com

Kerkhoffs, mr. H.J.L. (Venlo): Geleenstraat 72 (6411 HT) postbus 285 (6400 AG) Heerlen, tel. 045-5719551, fax 045-5740461, e-mail h.kerkhoffs@zon.bureaurechtshulp.nl

Kiesouw, mr. A.H.: Edisonstraat 84 (7006 RE) postbus 218 (7000 AE) Doetinchem, tel. 0314-375500, fax 0314-332148, e-mail bax@baxadvocaten.nl

Leppink, mr. W.J.H.: Weena 666 (3012 CA) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333

Letmaath, mr. A.C.J. (Wageningen): Markt 27 b (5401 GN) postbus 363 (5400 AJ) Uden, tel. 0413-248246, fax 0413-249508, e-mail letmaathadvocaten@wanadoo.nl

Liebrand, mw. W.J. (Schaijk): Verdistraat 87 (5343 VD) Oss, tel. 0412-614464, fax 0412-614414, e-mail wliebrand@vanamstelenpartners.nl

Lubbers, mw. mr. J.M.J.: Korreweg 66 (9715 AD) postbus 1010 (9701 BA) Groningen, tel. 050-5757850, fax 050-5772288, e-mail info@hetraadskwartier.nl

Luipen, mr. A.W. (Soest): Storkstraat 22 (3833 LB) Leusden, tel. 033-4622144, fax 033-4622707, e-mail a.vluipen@acaadvocaten.nl

Maalsen, mw. mr. E. (Wageningen): Markt 27 b (5401 GN) postbus 363 (5400 AJ) Uden, tel. 0413-248246, fax 0413-249508, e-mail letmaathadvocaten@wanadoo.nl

Martens, mr. J.L.M. (Heerlen): Koning Clovisstraat 78 (6224 GZ) Maastricht, tel. 043-3627536, fax 043-3627537, e-mail johnmartens@hetnet.nl

Mulders, mw. mr. E.A. (Hoofddorp): Kousteensedijk 3 (4331 JE) postbus 240 (4330 AE) Middelburg, tel. 0118-656060, fax 0118-636178, e-mail info@avdw.nl

Myjer, mw. mr. drs. E.M.H. (Driebergen): Museumlaan 2 (3581 HK) Utrecht, tel. 030-2513596, fax 030-2521763, e-mail edith.myjer@wxs.nl

Nome, mr. Chr.: Evertsenstraat 5 (5224 HN) postbus 2154 (5202 CD) Den Bosch, tel. 073-6205105, fax 073-6205100, e-mail info@ew-advocaten.nl

Oegema, mr. A.S.: Keizersgracht 268 (1016 EV) Amsterdam

Oppedijk, mw. mr. J.A.: Jacob van Lennepkade 233 (1054 ZR) Amsterdam, e-mail judy_oppedijk@hotmail.com

Os, mr. E.J. van (Houten): Utrechtststraat 5 (3401 CS) IJsselstein, tel. 030-6886868, fax 030-6881224, e-mail ejvanos@gvk-advocaten.nl

Pasman, mw. mr. E.: Overtoom 373 d (1054 JN) Amsterdam, tel. 020-5893929, fax 020-5893920, e-mail info@pvb-advocaten.nl

Pors, mw. mr. T.G.J. de (Bunnik): Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail hilde.pors@simmons-simmons.com

Raaij, mw. mr. H.A.J. te (Bunnik): Koningstraat 38 (6811 DG) postbus 9029 (6800 EL) Arnhem, tel. 026-3775154, fax 026-3774830

Raaijmakers, mr. W.T.J. (Zevenaar): Groningensingel 333 a (6835 EM) postbus 4153 (6803 ED) Arnhem, tel. 026-3883779, fax 026-3884957, e-mail wraaijmakersadvocatuur.nl

Remmen, mr. M.A.: Bereklaauw 1 (5631 PE) postbus 259 (5830 AG) Boxmeer, tel. 0485-561640, fax 0485-561645, e-mail maremment@ghadvocaten.nl

Renssen, mw. mr. B. (Rotterdam): Orteliuslaan 1041 (3528 BE) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2995569, fax 030-2995507, e-mail brensen@akd.nl

Roelofs, mw. mr. L.C. (Rotterdam): Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772309, fax 020-5772760, e-mail l.roelofs@houthoff.com

Sar, mr. J.J. van der: Essenlaan 4 (3062 NM) Rotterdam, tel. 010-2140400, fax 010-2140211, e-mail vdsar@dejongeadvocaten.nl

Sasse van Yssel, jhr. mr. Ch.R.E.M. van: Terhulpesteenweg 177/6 (B1170) Brussel/België, tel. 0032-25668000, fax 0032-25668001, e-mail charles.vansassevanysse@nautadutilh.com

Schillhorn van Veen, mw. mr. H.K. (Utrecht): Zuiderpark 10 (9724 AE) postbus 961 (9700 AB) Groningen, tel. 050-3141512, fax 050-3141513, e-mail advocaten@rbbl.nl

Schippers, mr. C.J.G.M.: Juliana van Stolberglaan 33 (3051 CB) Rotterdam, tel. 010-4180054, fax 010-4185831, e-mail coenschippers@zonnet.nl

Schönhage, mw. mr. S.G.B.M.: Randstad 21-43 (1316 BZ) postbus 10264 (1301 AG) Almere, tel. 036-5344895, fax 036-5344945, e-mail info@randstadadvocaten.nl

Schoofs, mr. J.A.H.: Huissensestraat 55 (6833 HM) Arnhem, tel. 026-3229147, fax 026-3226899

Sieswerda, mr. E. (Den Haag): Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857000, fax 020-4857001, e-mail email@freshfields.com

Snouckaert van Schauburg, mr. R.G. Baron: Dijkshofplantsoen 16-18 (1077 BL) postbus 76729 (1070 KA) Amsterdam, tel. 020-5747474, fax 020-5747475, e-mail r.snouckaert@vandiepen.com

Somers, mr. F.J.H. (Gouda): Prins Bernhardlaan 35 (2404 NE) postbus 155 (2400 AD) Alphen a/d Rijn, tel. 0172-503250, fax 0172-503200, e-mail fsomers@lagrolaw.nl
Stuiver, mr. B.J. (Utrecht): Vendelier 61 (3905 PD) Veenendaal
Temmen, mr. R.E.: Auvergnestraat 3 (4611 LL) postbus 845 (4600 AV) Bergen op Zoom, tel. 0164-273388, fax 0164-210310
Tempel, mr. B.F.H.M. van den (Utrecht): Blauwkapselweg 59 (3731 EB) De Bilt, tel. 030-2202520, fax 030-2200377, e-mail btempel@planet.nl
Veltheer, mr. J.: Overtoom 373 d (1054 JN) Amsterdam, tel. 020-5893929, fax 020-5893920, e-mail info@pvb-advocaten.nl
Vermeulen, mr. H. (Hoofddorp): Herengracht 104 (1015 BS) postbus 3295 (1001 AB) Amsterdam, tel. 020-4201676, fax 020-6244630, e-mail gervetkantoor@euronet.nl
Vermeulen, mr. P. (Spijkenisse): Middenbaan Noord 41 (3191 EM) postbus 392 (3190 AH) Hoogvliet, tel. 010-4168133, fax 010-4387744
Verstappen, mr. P.A.G. (Helmond): Parkstraat 31 (5671 GD) postbus 45 (5670 AA) Nuenen, tel. 040-2913626, fax 040-2920756, e-mail info@verstappengoossens.nl
Vorst, mr. M.J.S. van der: Elandsgracht 70 (1016 TX) postbus 59744 (1040 LE) Amsterdam, tel. 020-5285828, fax 020-5285829, e-mail vorst@meijerjonen.nl
Vos, mw. mr. M.C.J. (Amsterdam): Fakkelseste 1 (3431 HZ) postbus 2222 (3430 DC) Nieuwegein, tel. 030-6085185
Waarbeek, mr. H.J.D. ter (Harderwijk): Frieswijkstraat 66 (3862 BM) postbus 1104 (3860 BC) Nijkerk, tel. 033-2458544, fax 033-2461387, e-mail henkjanterwaarbeek@omvradvocaten.com
Welten, mr. P.H.Th. (Heilig Landstichting): Flight Forum 1 (5657 DA) postbus 666 (5600 AR) Eindhoven, tel. 040-2345707, fax 040-2345630, e-mail pwelten@akd.nl
Wesdorp, mr. A.J. (Amersfoort): Stadionplein 47 (1077 CH) postbus 75143 (1070 AC) Amsterdam, tel. 020-6756664, fax 020-6756668, e-mail wesdorp@awadvocaten.nl

Willemsen, mr. R.: Javastraat 10-12 (2585 AN) postbus 85563 (2508 CG) Den Haag, tel. 070-3615048, fax 070-3615400, e-mail info@gmw.nl
Wissen, mr. M.E.: Regulusweg 11 (2516 AC) Den Haag
Witberg, mw. mr. D.A.: Vestdijk 9 (5611 CA) postbus 2154 (5600 CD) Eindhoven, tel. 040-2445600, fax 040-2445411, e-mail kpa@keizerspoelman.nl

NIEUW KANTOOR / ASSOCIATIE

Aantjes Wesdorp Advocaten (mrs. M.J. Aantjes en A.J. Wesdorp) Stadionplein 47 (1077 CH) postbus 75143 (1070 AC) Amsterdam, tel. 020-6756664, fax 020-6756668
Brantjes GroenVeerman Advocaten (mrs. G.N.M. Groen, A.W. Brantjes, P.C. Veerman, J.E. Stratenus, J.P.F.R. Bugter, F.M. Luijck, K.L.M. Kaldenbach, E.R. Bettman, F.H.A. ter Huurne en B. Groen) Beethovenstraat 184 (1077 JX) postbus 83032 (1080 AA) Amsterdam, tel. 020-4202000, fax 020-4203555
Certa Legal (mrs. P.H. Boekel en A.S. Oegema) Keizersgracht 268 (1016 EV) Amsterdam
Delissen Janssens & Delissen Advocaten (mrs. R.W.M.L. Delissen, mr. I.J. Janssens en M.J.E.L. Delissen) Groot Hertoginnelaan 26 (2517 EG) postbus 18598 (2502 EN) Den Haag, tel. 070-3115411, fax 070-3115412
Letmaath Advocaten (mrs. A.C.J. Letmaath en E. Maalsen) Markt 27 b (5401 GN) postbus 363 (5400 AJ) Uden, tel. 0413-248246, fax 0413-249508, e-mail letmaathadvocaten@wanadoo.nl
Pasman/Veltheer/Bos Advocaten (mrs. E. Pasman, J. Veltheer en J. Bos) Overtoom 373 d (1054 JN) Amsterdam, tel. 020-5893929, fax 020-5893920, e-mail info@pvb-advocaten.nl
Verstappen – Goossens Advocaten (mrs. P.A.G. Verstappen en H.J.M. Goossens) Parkstraat 31 (5671 GD) postbus 45 (5670 AA) Nuenen, tel. 040-2913626, fax 040-2920756, e-mail info@verstappengoossens.nl

MEDEVESTIGING

Van Amstel & Partners (mr. W.J. Liebrand): Verdijkstraat 87 (5343 VD) Oss, tel. 0412-614464, fax 0412-614414, e-mail info@vanamstelenpartners.nl
Carli c.s. (mr. R.M.S. Carli) Nieuwe Uitleg 21 (2514 BR) Den Haag, tel. 070-3604449, fax 070-3644233, e-mail info@carliadvocaten.nl
OMVR Advocaten (mr. H.J.D. ter Waarbeek): Frieswijkstraat 66 (3862 BM) postbus 1104 (3860 BC) Nijkerk, tel. 033-2458544, fax 033-2461387, e-mail info@omvradvocaten.com
Smeets Thesseling Van Bokhorst (mr. A. Gerbranda) Concertgebouwplein 5 (1071 LL) Amsterdam, tel. 020-5776080, fax 020-5776088, e-mail stvb@stvb.nl

NAAMSWIJZIGING

Beekers & Douwes Advocaten te Apeldoorn thans: **Beekers Douwes Van Essen Advocaten**
 De Boer Egberts & Pover Advocaten te Leeuwarden thans: **De Boer & Egberts Advocaten**
 Markx, mw. mr. F.M. te Rotterdam thans: **Brinkman-Markx, mw. mr. F.M.**
 Van Koeveringe Advocaten te Middelburg thans: **Justion Advocaten**
 Van Koeveringe Advocaten te Rotterdam thans: **Justion Advocaten**
 Werf, mw. mr. J.H. van der te Soest thans: **Six-van der Werf, mw. mr. J.H.**
 Advocatenkantoor Oudenoord te Utrecht thans: **Advocatenkantoor Varrolaan**
 Advokaten Kollektief Centrum te Den Haag thans: **Vermelij & Mons Advocaten**
 Advocatenkantoor Vroegindewij te Katwijk thans: **Vroegindewij & De Water Advocaten**

BEZOEKADRES / POSTBUS / TEL. / FAX / E-MAIL

De Boer & Egberts Advocaten te Leeuwarden: e-mail info@deboeregberts.nl
Burlet & Nobus Advocaten te Terneuzen: Axelsestraat 2 (4537 AJ) Terneuzen
Debije Van Kooij Advocaten te Rotterdam: Aert van Nesstraat 25 (3012 CA) Rotterdam
Van Eyck Van Heslinga & Kiewitt Advocaten te Alkmaar: James Wattstraat 32 (1817 DC) Alkmaar, postbus is opgeheven
Van den Heerik advocatenkantoor te Mijdrecht: Croonstadlaan 4 (3641 AL) Mijdrecht, postbus is opgeheven
Justion Advocaten te Middelburg: e-mail info@justionadvocaten.nl
Justion Advocaten te Rotterdam: Westersingel 104 (3015 LD) Rotterdam, e-mail info@justionadvocaten.nl
Advocatenkantoor van Leeuwen te Hoorn: Gravenstraat 21 a (1621 CR) Hoorn, postbus is opgeheven
Schoute & Dik te Amsterdam: Strawinskylaan 501 (1077 XX) postbus 79001 (1070 NB) Amsterdam
Trip Advocaten & Notarissen te Leeuwarden: Wiardaplantage 9 (8939 AA) Leeuwarden
Vestius Advocaten te Amsterdam: Weesperstraat 402 (1018 DN) Amsterdam, tel. 020-5210690, fax 020-5210699

RECTIFICATIE

In *Advocatenblad* nummer 11 (2004) is onder het kopje 'praktijk neergelegd' opgenomen mr. P.M. Robbe te Frankfurt am Main. Dit moet een kantoorverplaatsing zijn. De juiste kantoorgegevens zijn: Loyens & Loeff, Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785402, fax 020-5785844

Literatuur

prof. mr. P. Abas
Huur, 8e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 364 p. € 55
 ISBN 90 271 5370 1

mw. prof. mr. I.P. Asscher-Vonk
Arbeidswetgeving, 22e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 624 p. € 24,50
 ISBN 90 1301 380 5

mr. J.R. Bac, mevr. mr. M.L.C.C. de Bruijn-Lückers, mevr. mr. dr. E.M. Mijnders, mr. F. Smilda, mevr. mr. M.A.E. Somsen
De Jeugdige verdachte en het recht
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 164 p. € 21,95
 ISBN 90 5901 979 2

prof. mr. R. Barents
Broeikasgasemissierechten
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 356 p. € 42
 ISBN 90 1301 569 7

prof. mr. J.B.J.M. ten Berge, prof. mr. J.H. Nieuwenhuis
Kluwer Collegebundel, editie 2004/2005
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 4.592 p. € 49,95
 ISBN 90 1301 035 0

mr. M. de Bruijn-Lückers
Jeugdrecht en jeugdhulpverleningsrecht in wording (JRW) op cd-rom
 Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
 Prijs: € 259 jaarabonnement (incl. 4 updates per jaar)

mr. J.M. Blanco Fernández e.a.
Richtlijnen voor de onderzoeker in enquête-procedures
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 92 p. € 27,75
 ISBN 90 1301 855 6

K. Blankman
Meesterlijk groot voor de kleintjes
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 312 p. € 40
 ISBN 90 1301 984 6

J.H. Enter, N.S.J. Koeman, C.M. Wood
De toekomst van de m.e.r.
 Boom Juridische Uitgevers
 70 p. € 22

mr. B.J. van Ettehoven
10 jaar jurisprudentie schadevergoeding in het bestuursrecht, 2e druk
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004

516 p. € 34,50
 ISBN 90 2715 276 0

Europees Recht voor decentrale overheden
Mededingingsrecht voor decentrale overheden
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 377 p. € 42,50
 ISBN 90 1301 759 2

mr. J. Galjaard
Nieuw EG-Mededingingsrecht 2004
 Reed Business Information, Elsevier Juridisch
 294 p. € 35
 ISBN 90 5901 992 x

mr. P.G.F.A. Geerts
Enkele formele aspecten van het enquête-recht
 Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
 404 p. € 52,50
 ISBN 90 1301 764 9

prof. mr. A.F. Gehlen

De zeventiende en achttiende eeuwse notarisboeken, 2e druk

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
256 p. € 50
ISBN 90 1301 225 6

mr. drs. H. de Groot

Verdring de Ltd de BV in het MKB?

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
128 p. € 22,50
ISBN 90 1301 810 6

Jos de Groot en Jiska Vijselaar

Rechtens in Nederland

Sdu uitgevers
181 p. € 11,50
ISBN 90 5409 370 6

prof. mr. J.M. Hebly e.a.

Aanneming van werk

De parlementaire geschiedenis
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
190 p. € 24,50
ISBN 90 7732 004 0

mr. drs. M.L. Hendrikse, mr. ing. N.H. Margetson

Capita Zeerecht

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
392 p. € 51,50
ISBN 90 1301 908 0

dr. J. Holvast

Awb en bescherming van persoonsgegevens

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
88 p. € 26,50
ISBN 90 1301 900 5

N.J.H. Huls en M.A. Loth

Het domein van de rechter

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
132 p. € 30
ISBN 90 1301 846 7

prof. mr. C.H.J. Jansen e.a.

Van der Grinten bundel

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
772 p. € 79
ISBN 90 1301 544 1

Drs. R.M. Kavelaars-Niekoop en mr. A.N. Labohm

Echtscheiding Fiscale en civiele gevolgen

Sdu Fiscale & Financiële Uitgevers
146 p. € 19
ISBN 90 6476 069 1

P.H.J. Körver

De Besluitwetgeving van de Nederlandse regering in Londen in internationaal rechtelijk en staatsrechtelijk perspectief (dissertatie)

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
224 p. € 39,50
ISBN 90 1301 975 7

mr. A.W.H. Meij

Europocket, 14e druk

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
714 p. € 29,50
ISBN 90 1301 594 8

prof. mr. K.J.M. Mortelmans

Europese basisverdragen

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
€ 15,50
ISBN 90 1301 433 X

mr. B.P.J.A.M. van der Pol e.a.

ludex Non Aestimat Alimentatierekenprogramma INA en INA+ op cd-rom

Reed Business Information bv, Elsevier Juridisch
Prijs: € 295 jaarabonnement INA+ (incl. 2 updates per jaar)
Prijs € 199,50 jaarabonnement INA (incl. 2 ates per jaar)

mr. C.B. Schutte

The European Fundamental Right of Property

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
€ 20
ISBN 90 1301 946 3

mw. M. Verschuren

Tekstuitgave Gemeentewet 2004

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
316 p. € 32,50
ISBN 90 1301 784 3

mw. mr. drs. E.M. Vogelesang-Stoute, MA, LL.M.

Bestrijdingsmiddelenrecht

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
856 p. € 65
ISBN 90 1301 767 3

mw. mr. H.L.G. van Wieten

Bewijs, 2e druk

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
108 p. € 14,65
ISBN 90 1301 381 3

mw. mr. de Wijkerslooth-Vinke e.a.

Huurrechtmemo, 405e druk

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2004
484 p. € 28,10
ISBN 90 1301 786 X

Uitspraken geschillencommissie

GESCHILLENCOMMISSIE
ADVOCATUUR

Wettelijke rente over een onbetaald gebleven declaratie is bij bindend advies niet toewijsbaar

BINDEND ADVIES D.D. 5 FEBRUARI 2004/ADV D03 0128

(mrs. Warner-Gorter, Thunnissen en Barge-Coebergh)

Feiten

De advocaat is bij een echtscheiding voor twee partijen gezamenlijk opgetreden. De man heeft bezwaar tegen de declaratie. Er zou sprake zijn van slordig werk en bovendien neemt de cliënt het de advocaat kwalijk dat deze de wederpartij gewezen heeft op een onevenwichtigheid in het concept voor het convenant dat door de cliënt zelf was opgesteld. Tot slot heeft de cliënt bezwaar tegen het hanteren van rekeneenheden van tien minuten bij het opstellen van de declaratie.

De advocaat vraagt op zijn beurt betaling van de openstaande declaraties, ter vermeerderen met de wettelijke rente en een bijdrage in de kosten van de procedure.

De uitspraken zijn bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam. Bij de bewerking is de weergave van het standpunt van cliënt of advocaat over het algemeen ingekort; hier en daar zijn details weggelaten.

Beoordeling van het geschil

Alvorens tot een inhoudelijke beoordeling van de klachtonderdelen van de cliënt te kunnen komen, stelt de commissie vast dat van een redelijk bekwame en redelijk handelende advocaat mag worden verwacht dat hij bij de behandeling van een zaak de leiding neemt en vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid bepaalt hoe de belangen van zijn cliënt het best zijn gediend. De mate van deze verantwoordelijkheid neemt naar het oordeel van de commissie toe indien een advocaat bij een echtscheiding als gezamenlijk advocaat voor twee partijen optreedt. In dat geval mag van een advocaat worden verwacht dat hij grote zorgvuldigheid betracht om te voorkomen dat hij tegenstrijdige belangen behartigt.

De commissie is van oordeel dat de opstelling van de advocaat gemeten aan vorenstaande criteria getuigt van een juiste taakopvatting en dat ook niet kan worden gezegd dat de advocaat zich onnodig strikt heeft opgesteld. In dit verband stelt de commissie tevens vast

dat de advocaat onweersproken heeft gesteld partijen vrijwel direct te hebben gewezen op haar taakopvatting en ook schriftelijk duidelijk kenbaar heeft gemaakt dat zij de door haar gevraagde nadere informatie noodzakelijk achtte om zich ervan te vergewissen dat beide partijen de consequenties van de door hen gewenste regeling begrepen.

Het is de commissie ook niet gebleken dat het de advocaat heeft ontbroken aan inhoudelijke deskundigheid noch aan inzet daarvan. De commissie stelt in dit verband vast dat de advocaat – zeker gezien vanuit haar eigen verantwoordelijkheid – relevante vragen heeft gesteld aangaande de evenwichtigheid van de voorgestane verdeling en alimentatie voor de vrouw. Dit klemmt temeer nu het convenant uiteindelijk ook in de door de advocaat voorgestane zin is aangepast en ondertekend en de cliënt heeft erkend dat er in dit verband sprake was van een onevenwichtigheid in het door hem aangeleverde concept-convenant. Hoewel partijen van mening verschilden over de wijze waarop de draagkrachtberekening tot stand is gekomen, stelt de commissie vast dat de uitkomst van deze berekening aanleiding heeft gegeven het convenant in voornoemde zin aan te passen.

Ten aanzien van de grote mate van slordigheid die de cliënt de advocaat verwijt, stelt de commissie vast dat in de concepten weliswaar enige onjuistheden zijn gesloten, maar dat deze niet van dien aard zijn dat zij niet op simpele wijze en zonder verdere kosten hersteld konden worden c.q. hersteld zijn. De commissie acht het bovendien zeker gezien het tijdsgewricht waarin de concepten zijn opgesteld niet verwijtbaar dat de advocaat gulden- met eurotekens heeft verwisseld.

Het is de commissie ook niet gebleken dat de advocaat de integriteit van de cliënt in twijfel heeft getrokken. Zoals de commissie reeds heeft vastgesteld, behoort het tot de taak van de advocaat na te gaan of beide partijen de inhoud en daarmee de consequenties van een regeling begrijpen. Bovendien heeft de advocaat de cliënt schriftelijk en in heldere bewoordingen gewezen op haar eigen verantwoordelijkheid en vroegtijdig hierbij aangegeven dat het de cliënt vrijstaat indien hij het niet eens is met deze handelwijze zich tot een andere advocaat te wenden. De commissie merkt nog op dat de irritatie die over de taakopvatting van de advocaat tussen partijen is ontstaan niet kan worden aangemerkt als minachting.

De klacht van de cliënt dat de advocaat het eerste concept dermate onduidelijk en slordig heeft opgezet dat cliënten zich reeds hierin niet meer konden herkennen, komt de commissie gezien het gering aantal aantekeningen op het concept onaannemelijk voor. Deze aantekeningen zijn bovendien weinig inhoudelijk van aard of betreffen een aanvulling van feitelijke informatie die kennelijk bij het opstellen van het concept ontbrak. Ook stelt de commissie nogmaals vast dat de advocaat bij de behandeling van de zaak de leiding diende te nemen en vanuit haar verantwoordelijkheid diende te bepalen hoe de belangen van haar cliënten het best gediend waren. Reeds om die reden kan het de advocaat niet worden verweten dat zij de afspraken van de

cliënt en zijn vrouw niet ongewijzigd heeft overgenomen, noch daargelaten dat tevens is vastgesteld dat ook de inhoud van de gemaakte afspraken aanleiding gaf tot het aanbrengen van wijzigingen c.q. aanvullingen.

Met betrekking tot het gestelde ten onrechte in rekening brengen van kosten stelt de commissie vast dat de advocaat onbetwist heeft gesteld dat zij het eerste kennismakingsgesprek met de vrouw niet in rekening heeft gebracht. Het feit dat de advocaat het daaropvolgende gesprek met beide echtelieden wel in rekening heeft gebracht, doet daar niets aan af. Ten aanzien van de rekeneenheden van 10 minuten die de advocaat per handeling heeft gehanteerd, stelt de commissie vast dat het binnen de advocatuur gebruikelijk is op deze wijze de bestede tijd te registreren. De uitleg van de advocaat, dat het gebruik van deze rekeneenheid ook voor korte handelingen gerechtvaardigd is gezien de directe en indirecte tijd die de advocaat kwijt is met het verrichten van een handeling, acht de commissie redelijk en billijk.

Voorzover echter de cliënt zich klaagt over het feit dat de advocaat voor eensluidende brieven aan beide echtelieden twee maal 10 minuten heeft geschreven, acht de commissie dit klachtonderdeel terecht. De commissie acht het niet redelijk dat de advocaat voor dergelijke eenvoudige werkzaamheden twee maal 10 minuten heeft geschreven. Hierin ziet de commissie aanleiding een bedrag op het totaal aan nog openstaande declaraties in mindering te brengen. Dit bedrag stelt de commissie naar redelijkheid en billijkheid vast op € 200 (inclusief BTW en kantoorkosten), zodat de cliënt nog een bedrag van € 2.467,33 verschuldigd is, hetgeen direct uit het in depot gestorte bedrag aan de advocaat zal worden overgemaakt.

Nu de advocaat de cliënt voordat het geschil bij de commissie aanhangig is gemaakt ter oplossing van het geschil een aanbod heeft gedaan dat de voorstaande zeer geringe, terrechte klacht ruimschoots compenseert, is de commissie van oordeel dat de cliënt zijn eigen kosten dient te dragen en verklaart de commissie de klacht in zijn geheel ongegrond.

Met betrekking tot de gevorderde wettelijke rente bepaalt de commissie dat de toewijzing daarvan in strijd is met artikel 14 lid 1 van het Reglement van de commissie. Dit artikel bepaalt immers – kort weergegeven – dat de advocaat bij gelegenheid van het indienen van zijn verweer een tegenvordering kan instellen binnen de grenzen van artikel 2 en voorzover betrekking hebbende op het onbetaalde deel van de declaratie ter zake van de opdracht die in geding is. De ratio van dit artikel is dat de cliënt, consument, die een geschil aanhangig maakt bij de commissie niet geconfronteerd kan worden met allerlei bijkomende kosten.

De commissie vergoedt bovendien slechts in bijzondere gevallen de kosten die verband houden met de klachtafhandeling en de behandeling van het geschil door de commissie. De commissie acht in dit geval geen bijzondere omstandigheden aanwezig om een vergoeding voor deze kosten toe te kennen.

Op grond van het vorenstaande is de commissie van oordeel dat de klacht ongegrond is.

Beslissing

De commissie vermindert de declaraties die de advocaat voor het verrichten van haar diensten bij de cliënt in rekening heeft gebracht in die zin dat een bedrag van € 200 (inclusief BTW en kantoorkosten) van de betwiste declaraties als niet-verschuldigd wordt aangemerkt.

BINDEND ADVIES D.D. 9 JANUARI 2004

(mrs. A.M.J. Warner-Gorter, mr. S.A.H. Kool en drs. P.C. Hoogeveen-De Klerk)

Feiten

De advocaat vraagt betaling van openstaande declaraties ten belope van € 6.125,54. De cliënt heeft een aantal bezwaren. Er is onnodig veel gecorrespondeerd, het meeste werk is door de advocaat van de wederpartij gedaan en de advocaat heeft onvoldoende deskundigheid betoond. Bovendien heeft de cliënt er bezwaar tegen dat voor eenvoudige briefjes onevenredig veel tijd in rekening is gebracht.

Beoordeling van het geschil

Naar aanleiding van het over en weer door partijen gestelde overweegt de commissie het volgende.

Uit de stukken en het verhandelde ter zitting is het de commissie gebleken dat de cliënt zich met name beklagt over het feit dat de advocaat voor een grote hoeveelheid brieven zonder bijzondere inhoud verhoudingsgewijs te veel tijd heeft geschreven. De commissie constateert dat de advocaat voor deze nauwelijks juridisch te noemen verrichtingen 6 tot 12 minuten in rekening heeft gebracht. De commissie acht het niet redelijk dat de advocaat voor dergelijke eenvoudige werkzaamheden 6 tot 12 minuten heeft geschreven, temeer nu deze handelwijze voor een aanzienlijke ophoping van de kosten heeft gezorgd.

Van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat mag bovendien worden verwacht dat hij de cliënt ervoor waarschuwt dat het financiële belang van de zaak, te weten het belang van de boedelscheiding, niet in verhouding staat tot de kosten die met het uitvechten van elk onderdeel van deze boedelscheiding gepaard gaan en dat hij de cliënt ervan probeert te overtuigen dat het bereiken van overeenstemming de voorkeur geniet boven het verkrijgen van gelijk of genoegdoening. Het is de commissie niet gebleken dat de advocaat de cliënt overeenkomstig vorenstaand criterium heeft geïnformeerd. De commissie acht het maandelijks verzenden van een nota niet voldoende om aan deze informatieplicht te voldoen. In zoverre acht de commissie de klacht van de cliënt dan ook gegrond.

Met inachtneming van het bovenstaande wordt het depotbedrag als volgt verrekend.

Aan de advocaat wordt een bedrag van € 2.467,33 overgemaakt.

Aan de cliënt wordt een bedrag van € 200 gerestitueerd.

Het meer of anders verlangde wordt afgewezen.

Anderzijds stelt de commissie vast dat de cliënt ondanks de opgelopen rekeningen steeds heeft aangedrongen op het uitvechten van onderdelen die gelet op het totale belang van de boedelscheiding een relatief geringe waarde vertegenwoordigden en de cliënt ook heeft ingestemd met elke stap. Bovendien blijkt uit het overgelegde dossier dat de advocaat een aanzienlijk aantal gesprekken met de cliënt heeft moeten voeren om de bij hem opgelopen gemoederen te bedaren.

Met betrekking tot de klachten van de cliënt aangaande de daadkracht van advocaat, zijn bijdrage aan de totstandkoming van het convenant en de beweerdelijk toegepaste verdragingsstechniek stelt de commissie vast dat van deze verwijten niets is gebleken. Uit het dossier blijkt naar het oordeel van de commissie afdoende dat het convenant mede tot stand is gebracht door de inspanningen van de advocaat, die door het inventariseren van de overgebleven probleempunten de ontstane impasse in de onderhandelingen heeft te weten doorbreken. De commissie is dan ook van oordeel dat de advocaat in die zin heeft gehandeld zoals van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat mag worden verwacht en de klachten van de cliënt in zoverre ongegrond moeten worden verklaard.

Het geheel overziend is de commissie van oordeel dat de klacht van de cliënt ten dele gegrond is. Hierin ziet de commissie aanleiding de openstaande declaratie naar redelijkheid en billijkheid te verminderen. De commissie acht het met het oog op de aard van de zaak en het aantal uren dat een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat hieraan naar verwachting besteedt redelijk en billijk de totale betalingsverplichting vast te stellen op € 5.500 inclusief BTW en kantoorkosten doch exclusief de wettelijke rente vanaf 16 maart 2003.

De door de cliënt gevorderde vergoeding voor immateriële schade komt niet voor vergoeding in aanmerking nu de cliënt niet aannemelijk heeft gemaakt dat er verband is tussen het handelen van de advocaat en de ziekte c.q. ziekmelding van de cliënt.

Met betrekking tot de buitengerechtelijke kosten overweegt de commissie dat zij slechts in bijzondere gevallen vergoeding van kosten toewijst. De commissie acht in dit geval geen bijzondere omstandigheden aanwezig om een vergoeding voor deze kosten toe te kennen en wijst dit dan ook af.

Derhalve wordt als volgt beslist.

Beslissing

De commissie stelt de betalingsverplichting van de cliënt vast op € 5.500 (inclusief BTW en kantoorkosten) te vermeerderen met de wettelijke rente met ingang van 16 maart 2003.

Overeenkomstig het reglement van de commissie wordt het klachten-geld over partijen verdeeld zodat de cliënt aan de advocaat, die deze kosten heeft voldaan, een bedrag van € 89,25 dient te vergoeden.

Met inachtneming van het bovenstaande wordt het depotbedrag als volgt verrekend.

Aan de cliënt wordt een bedrag van € 536,29 (€ 6.125,54 minus € 5.500 minus € 89,25) gerestitueerd.

Aan de advocaat wordt een bedrag van € 5.589,25 (€ 5.500 plus € 89,25) overgemaakt.

De cliënt wordt veroordeeld tot het betalen aan de advocaat van de wettelijke rente over een bedrag van € 5.500 vanaf 16 maart 2003 tot de dag van de algehele betaling.

De commissie wijst het meer of anders verlangde af.

Noot

De eerste en belangrijkste reden om deze beide uitspraken te publiceren is dat er in het ene geval anders werd geoordeeld over de toewijsbaarheid van wettelijke rente over de uitstaande declaratie dan in het andere. In de tweede zaak wordt de aanspraak op wettelijke rente over het uiteindelijk toegewezen bedrag gehonoreerd. In de eerste zaak wordt aanspraak op wettelijke rente afgewezen, onder verwijzing naar de artikelen 2, lid 1 en 14, lid 1 van het Reglement Geschillencommissie Advocatuur. Inderdaad, artikel 2, lid 1 legt vast dat de Geschillencommissie niet bevoegd is een uitspraak te doen over vorderingen tot vergoeding van rente, wanneer zij bij wege van bindend advies beslist. Dat geldt ook, zo blijkt uit de uitspraak, wanneer de cliënt degene is die zich met bezwaren tot de Geschillencommissie heeft gewend en de advocaat vervolgens de onbetaald gebleven declaratie tot onderwerp van een eigen vordering maakt. Artikel 14, lid 1 van het Reglement zorgt voor de verbinding met artikel 2: de Commissie blijft onbevoegd om zich over renteaanspraken uit te spreken. De tweede uitspraak is daarom opmerkelijk. De Commissie acht termen aanwezig om de openstaande declaratie met ongeveer € 600 te matigen en wijst vervolgens de wettelijke rente toe over het redelijk geachte declaratiebedrag, € 5.500. De ondeugende vraag rijst daarom of de Commissie zich van haar eigen bevoegdheid, zoals die blijkt uit artikel 2, lid 1, bewust is geweest, nu de toewijzing van de vordering op dit stuk niet is gemotiveerd.

De beperkte bevoegdheid, als het gaat om de wettelijke rente, bestaat in het geval van bindend advies. Wanneer de Geschillencommissie als arbiter optreedt is die beperking er niet. Het is daarom zinvol om even kort uiteen te zetten wanneer een zaak tot een arbitraal vonnis leidt en wanneer tot een bindend advies. Arbitrage vindt plaats wanneer de cliënt de rechtsbijstand ontving ten behoeve van de uitoefe-

ning van zijn beroep of zijn bedrijf. Is hij geen ondernemer, maar consument, dan is er sprake van bindend advies, op de voet van artikel 2, lid 2 van het Reglement. Er is daarop één uitzondering, namelijk in het geval de advocaat de aanlegger van de procedure is en die betrekking heeft op onbetaald gebleven declaraties. Als de cliënt daarop niet bij de Geschillencommissie reageert, komt de beslissing in de vorm van een arbitraal vonnis. Reageert hij wel, is hij consument en voert hij verweer, dan wordt de zaak als bindend advies behandeld. Daar is nog één extra voorwaarde aan verbonden en die is dat de cliënt dan gehouden is om het in discussie zijnde bedrag in depot te storten bij de Geschillencommissie (artikel 12, lid 2 van het Reglement). De advocaat doet er dus goed aan altijd aanspraak te maken op vergoeding van rente, als hij het initiatief neemt. Die vordering zal worden afgewezen indien de cliënt, door zijn reactie, door het feit dat hij consument is én door het storten van depot, het oordeel van de Geschillencommissie laat uitmonden in een bindend advies. Als aan een van de voorwaarden niet wordt voldaan, komt er een arbitraal vonnis en is de wettelijke rente voor toewijzing vatbaar.

De ratio is dat het instellen van de Geschillencommissie een consumentenbelang dient. Een consument die bezwaren heeft tegen een declaratie moet die op eenvoudige wijze kunnen voorleggen aan een onafhankelijke buitenstaander en daar past het bij dat hij niet geconfronteerd wordt met bijkomende kosten, wat een rentevergoeding in wezen ook is, indien hij die weg volgt. Voor de advocaat is dat bezwaarlijk, maar in de overweging mag zeker ook worden betrokken dat ook hij gebaat is bij een gang naar de Geschillencommissie. De andere weg, naar de rechter of de Raad van Toezicht waar de declaratie moet worden begroot, kost over het algemeen meer tijd, terwijl door de verplichting van cliënt om depot te storten de incasso zelf eenvoudiger wordt en terzake geen risico meer wordt gelopen.

In *Advocatenblad* 22/02/2002 is een arbitraal vonnis over onbetaalde declaraties gepubliceerd (Voorzitter Geschillencommissie 16 februari 2001). In de noot werd aandacht besteed aan de wegen die tot arbitrage of bindend advies leiden. Het Reglement is sindsdien gewijzigd zodat de daaraan gewijde beschouwingen niet meer relevant zijn.

In de eerste uitspraak gaat het om een advocaat die rekeneenheden van tien minuten aanhield bij de tijdsverantwoording. In de tweede zaak ging het kennelijk om rekeneenheden van zes minuten die als snel tot boekingen van twaalf minuten leidden. In beide gevallen, zij het in de eerste uitspraak wat explicieter, acht de Geschillencommissie het toepassen van dergelijke rekeneenheden aanvaardbaar, hoewel duidelijk is dat niet aan elke besogte tien of zes minuten of een veelvoud daarvan is besteed. Er is ook andere tijd besteed, bijvoorbeeld aan het opzoeken van een telefoonnummer of het uit de kast halen van een dossier. Er komt pas een streep door als het de Commissie kennelijk al te gortig wordt en de rekeneenheid klakkeloos op standaardbriefjes blijkt te zijn losgelaten.

GJK

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

TERUGTREKKEN ZONDER OPVOLGER

Raad van Discipline Amsterdam, 26 mei 2003
(*mrs. Kist, Van den Biesen, Hamer, Karskens en Wiarda*)

De advocaat die zich uit een lopende procedure terugtrekt voordat zijn cliënt een opvolgend advocaat en procureur heeft gevonden, neemt niet de zorg in acht die van een zorgvuldig handelend advocaat mag worden verwacht, wanneer er geen omstandigheden zijn die de onverwijld wijze waarop hij zich terugtrekt kunnen rechtvaardigen.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt)*
- *Gedragsregel 9, leden 2 en 3*

Feiten

Tijdens een gesprek dat op 28 januari 2002 plaatsgevonden heeft en in een brief die hij op 30 januari 2002 heeft laten uitgaan, heeft mr. X aan klager te kennen gegeven dat hij zich als advocaat en procureur onttrekt aan een tussen klager en diens wederpartij bij de rechtbank te Z aanhangige procedure waarbij op 15 maart 2002 een getuigenverhoor was gelast. Als reden van onttrekking heeft hij opgegeven dat hij twijfelde aan de bewering van klager dat hij meerwerk verricht had, bij de uitvoering van de overeenkomst van aanneming die onderwerp van het geschil was.

In een schrijven van eveneens 30 januari 2002 heeft mr. X aan de rechtbank laten weten dat hij zich om hem moverende redenen als procureur onttrekt aan de zaak van zijn cliënt.

Bij faxbericht van 15 februari 2002 heeft mr. A aan mr. X bevestigd dat hij bereid was de zaak over te nemen en als procureur voor klager op te treden.

Aan de deken heeft mr. X bij brief van 5 maart 2002 – ter adstructie dat de vertrouwensrelatie was komen te vervallen – te kennen gegeven dat zijn twijfel aan het door klager gepretendeerde meerwerk ‘de druppel was die de emmer deed overlopen’. Als overige drie redenen heeft hij aan de deken genoemd het feit dat klager ten onrechte een factuur aan een klant van hem ten laste van diens B.V. zou hebben gebracht onder wijziging van de omschrijving van de werkzaamheden; het feit dat klager een warmteverliesberekening heeft geantendeerd alsmede het feit dat hij teruggekomen is op door hem tijdens een comparitie afgelegde verklaringen. Deze drie laatstgenoemde redenen zijn door klager erkend, zij het onder het maken van de kanttekening dat deze redenen, die al veel vroeger bekend waren, mr. X ertoe hadden moeten brengen om zijn opdracht eerder neer te leggen en niet op het moment dat de zaak zich in een eindfase bevond.

Op 27 mei 2002 heeft mr. X zijn declaratie naar klager gestuurd en daarbij drie uur in mindering gebracht vanwege overname van het dossier door mr. A. In totaal is aan klager een bedrag van € 13.183,21 in rekening gebracht waarvan, na aftrek van het door klager betaalde voorschot, een bedrag van € 2.805,82 resteert.

Tijdens een telefoongesprek van 7 juli 2002 heeft klager aan mr. X verzocht om zijn declaratie te herzien, hetgeen mr. X heeft geweigerd. Klager heeft in antwoord op die weigering de door mr. X opgevoerde uren betwist alsmede de kwaliteit van de werkzaamheden in twijfel getrokken en om restitutie van de betaalde voorschotten verzocht. Aan de incasso van zijn declaratie heeft mr. X – tot nog toe – geen verder vervolg gegeven noch heeft klager – tot nog toe – maatregelen ter restitutie van de door hem betaalde voorschotten getroffen.

Omschrijving klacht

De klacht houdt in dat mr. X zich op een ontijdig moment als advocaat en procureur heeft teruggetrokken. De procedure waaruit mr. X zich terugtrok bevond zich in een eindfase, zodat klager nodeloos op kosten is gejaagd en zijn positie is geschaad.

Beoordeling van de klacht

Vooropgesteld wordt dat het bestaan van wederzijds vertrouwen tussen de advocaat en zijn cliënt essentieel is voor een behoorlijke beroepsuitoefening en de rechtsbijstandverlening en dat brengt mee dat ieder van hen de vrijheid moet hebben aan de relatie een einde te maken, zij het dat de advocaat zich niet op een ongelegen moment mag terugtrekken en zorgvuldig te werk moet gaan teneinde de belangen van de cliënt niet te schaden.

In casu stond het mr. X vrij zich terug te trekken nu hij van oordeel was dat het vertrouwen was komen te ontvallen. Naar het oordeel van de raad is het ogenblik waarop mr. X te kennen gegeven heeft, zich terug te trekken niet ontijdig geweest maar had mr. X zich niet mogen terugtrekken alvorens zich ervan te hebben verzekerd dat klager een opvolgend advocaat en procureur gevonden had. Door op een moment dat zulks nog niet het geval was in een brief aan de rechtbank te kennen te geven dat hij zich terugtrok, heeft mr. X tegenover klager niet de zorg in acht genomen die van een zorgvuldig handelend advocaat mocht worden verwacht. Mr. X heeft geen omstandigheden naar voren gebracht die de onverwijld wijze waarop hij zich heeft teruggetrokken, zouden kunnen rechtvaardigen. De klacht wordt derhalve gegrond bevonden zij het dat de geringe zwaarte van het verwijt dat aan mr. X te maken valt, het opleggen van een maatregel niet rechtvaardigt.

Beslissing

De Raad van Discipline verklaart de klacht gegrond.

TUCHTRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID PATROON

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 2 juni 2003

(mrs. Houterman, Luchtman, Van Boxsel, Ten Brummelhuis en Henselmans)

Alhoewel een stagiaire zijn werkzaamheden verricht onder leiding en verantwoordelijkheid van een patroon, kan deze laatste alleen tuchtrechtelijk worden aangesproken indien hij in die hoedanigheid tuchtrechtelijk verwijtbaar handelt of het een gezamenlijke behandeling van een zaak door patroon en stagiaire betreft.

– *Advocatenwet artikel 46 (1.2. De vereiste communicatie met de cliënt)*

De feiten

Klager wordt in 1990 geconfronteerd met de beoogde wijziging van een bestemmingsplan die het mogelijk maakt dat naast zijn perceel een woonwagenlocatie ontstaat. Hij wendt zich in dit verband tot mr. X.

Het gewijzigde bestemmingsplan wordt in 1994 vastgesteld en in 1995 goedgekeurd. In het najaar van 1994 wendt klager zich opnieuw tot mr. X in verband met zijn bezwaren tegen het bestemmingsplan. Mr. A, in die tijd als stagiaire van mr. X werkzaam, maakt namens klager zonder resultaat bezwaar tegen het verlenen van vergunning door de gemeente voor de plaatsing van 15 woonwagens. Vervolgens stelt mr. A namens klager beroep in tegen de ongegrondverklaring van dit bezwaar.

Op 3 januari 1997 vindt een bespreking plaats tussen mr. A en klager (kennelijk) over de kansen in de beroepsprocedure.

Bij brief van 15 januari 1997 bericht mr. A aan klager dat hij wegens de geringe kans op succes het ter sauvering van de termijn ingestelde beroep zal intrekken. Hij adviseert daarbij om te zijner tijd een planschadeclaim in te dienen bij de gemeente, hetgeen later ook gebeurt.

Na het vertrek van mr. A uit het kantoor van mr. X neemt deze de behandeling van de zaak op zich. Bij brief van 29 oktober 2001 deelt mr. X aan klager mee dat hij tot de conclusie is gekomen dat tussen hen geen vertrouwensbasis meer bestaat en dat hij daarom zijn werkzaamheden voor klager staakt.

Bij brief van 7 november 2001 wendt klager zich tot de deken met verzoek om bemiddeling. Op 3 april 2002 vindt een bespreking tussen partijen plaats. Tijdens dit gesprek brengt klager naar voren dat door mr. A zonder voorkennis en instemming van klager het beroep is ingetrokken. Mr. X zegt toe dat hij zich hierover met mr. A zal verstaan. Bij brief van 8 mei 2002 bericht mr. A dat door klager en hem gezamenlijk is besloten om het beroep in te trekken (kennelijk in de bespreking van 3 januari 1997 – *bew.*) en te zijner tijd een planschadeprocedure te entameren. Mr. A schrijft verder dat, voor zover hij weet, klager nooit afwijzend heeft gereageerd op de intrekking van het beroepschrift.

Mr. X leidt de brief van mr. A door naar de deken en deelt daarbij tevens mee dat mr. A destijds bij hem als stagiaire werkzaam was en dat de zaak onder zijn leiding als patroon is behandeld.

(Het verdere verloop wordt uit de beslissing niet duidelijk maar kennelijk mislukt de bemiddeling en dient klager een klacht tegen mr. X in).

Klacht

Mr. A, destijds als stagiaire werkzaam voor mr. X, heeft op 15 januari 1997 zonder medeweten en instemming van klager het eerder bij de rechtbank ingestelde beroep tegen de afwijzende beslissing van de gemeente aangaande de bezwaren van klager tegen de verleende vergunning voor het plaatsen van 15 woonwagens vlak naast het perceel van klager, ingetrokken.

Overwegingen raad

Klager heeft zijn klacht gericht tegen mr. X, terwijl de klacht alleen betrekking heeft op werkzaamheden van mr. A, destijds als stagiaire werkzaam bij mr. X.

Aangezien mr. X heeft erkend dat hij zelf in het verleden geruime tijd als advocaat de belangen van klager in deze zaak heeft behartigd en hij ook na het vertrek van mr. A van zijn kantoor de behandeling van deze zaak weer op zich heeft genomen, acht de raad klager ontvankelijk in zijn klacht jegens mr. X.

Alhoewel een stagiaire onder leiding en verantwoordelijkheid van een patroon zijn werkzaamheden verricht, kan een advocaat in zijn hoedanigheid van patroon alleen tuchtrechtelijk worden aangesproken indien hij in die hoedanigheid tuchtrechtelijk verwijtbaar handelt, dan wel indien het een gezamenlijke behandeling door hen beiden betreft.

In de zaak van klager tegen de gemeente is zowel mr. X als mr. A als advocaat van klager opgetreden. De klacht richt zich echter puur op een handeling van mr. A, namelijk het zonder toestemming van klager intrekken van het ingestelde beroep tegen de ongegrondverklaring door de gemeente van het bezwaar van klager tegen het verlenen van een vergunning voor het plaatsen van 15 woonwagens. Hierbij is mr. X in het geheel niet betrokken geweest. De raad acht de klacht jegens mr. X ongegrond.

De raad merkt op dat ook als het mr. X was geweest die de handeling waarover wordt geklaagd had verricht, de raad van oordeel zou zijn geweest dat mr. X zich niet klachtwaardig zou hebben gedragen. Het intrekken van het beroep is immers schriftelijk bevestigd, waarop door klager nimmer is gereageerd (kennelijk doelt de raad hier op de brief van 15 januari 1997 van mr. A aan klager – *bew.*). Een advocaat mag erop vertrouwen dat door hem verrichte werkzaamheden na een redelijke tijd niet meer ter discussie worden gesteld. Indien klager het niet eens was met het intrekken van het beroep had hij hierop veel eerder dienen te reageren.

Ten overvloede merkt de raad op dat het ingestelde beroep geacht moet worden te zijn ingetrokken met toestemming van klager. Mr. A verwijst terzake naar zijn brief van 15 januari 1997, waarin hij stelde dat hij in verband met de geringe kans op succes het ter sauvering van de termijn ingestelde beroep in zou trekken. Hij adviseerde in die brief voorts om zodra het bestemmingsplan onherroepelijk zou zijn geworden, een planschadeprocedure ex artikel 49 WRO aanhangig te maken. Door klager wordt erkend dat met hem besproken is dat het beroep weinig kans van slagen zou hebben, maar hij stelt dat niet is

overeengekomen het beroep in te trekken.

De raad stelt vast dat klager naar aanleiding van de brief waarin mr. A de afspraken van 3 januari 1997 heeft vastgelegd, nooit meer heeft aangegeven dat hij het daarmee oneens was. Indien klager het niet eens was met het intrekken van het beroep had hij hierop veel eerder dienen te reageren.

Volgt

Ongegrondverklaring.

ONTVANKELIJKHEID KLACHT TEGEN ANWALT

Hof van Discipline, 4 juli 2003, nr. 3730

(mrs. Fransen, Beker, De Leeuw, Gründemann en Marres)

Raad van Discipline Arnhem, 16 december 2002

(mrs. Van Ginkel, Dam, Van Halder, Van de Loo en Van Wijmen)

Niet-ontvankelijkheid klacht.

De Raad van Discipline heeft zich terecht niet bevoegd verklaard nu geklaagd is over het handelen van een in loondienst bij een Nederlands advocatenkantoor werkzame persoon die wel Rechtsanwalt is met inschrijving bij een Duits gerecht en bij een Duitse Rechtsanwaltskammer, doch die niet de status heeft van bij een Nederlandse rechtbank ingeschreven advocaat.

De handelingen waarover wordt geklaagd hebben zich voorgedaan vóór 4 september 2002, het moment van implementatie van de Europese Vestigingsrichtlijn en aan die implementatie komt geen terugwerkende kracht toe.

– *Advocatenwet artikelen 1 en 2; Vestigingsrichtlijn 1998*

Feiten

X is in loondienst werkzaam geweest van het Nederlandse (en ook in Nederland gevestigde) advocatenkantoor BCD vanaf 1 juli 1999 tot 1 februari 2003. Gedurende die periode was X Rechtsanwalt, en in die hoedanigheid ingeschreven bij een (Duitse) Landesgericht; hij was lid van de Rechtsanwaltskammer te Y, Duitsland.

X was niet als advocaat ingeschreven bij een Nederlandse rechtbank en geen lid van de NOvA.

X heeft aan klager in de desbetreffende periode rechtsbijstand verleend met betrekking tot een sociaalverzekeringszaak bij een Sozialgericht in Duitsland. Klager was over de rechtsbijstand ontevreden en heeft de opdracht beëindigd. Het dispuut tussen X en klager over een declaratie van f 6.148,14 wordt door middel van een overeenkomst van dading aldus afgedaan dat klager ter finale kwijting f 2.000 aan X betaalt. Een klein jaar nadien bepaalt het betrokken Sozialgericht dat de door X voor klager ingediende vordering niet-ontvankelijk is omdat die één dag te laat zou zijn ingediend.

Klacht

De klacht luidt dat X bij het aangaan van de dading aan klager verzwegen heeft dat hij de klacht te laat bij het Sozialgericht had ingediend.

Overwegingen Raad van Discipline

De raad onderzoekt eerst het verweer van X dat het Nederlands tuchtrecht niet op hem van toepassing is.

Dit verweer wordt gegrond bevonden omdat ten tijde van de verweten gedragingen de Advocatenwet in de artikelen 1 en 2 alleen de bij een Nederlandse rechtbank ingeschreven advocaten aan tuchtrechtspraak door de Nederlandse tuchtrechter onderwerpt.

Dat is pas anders geworden toen met ingang van 4 september 2002 de Europese Vestigingsrichtlijn van 16 februari 1998 in de Advocatenwet is geïmplementeerd, met name door wijziging van art. 6ob.

De raad overweegt ten overvloede dat, wanneer hij bevoegd was geweest, de klacht ongegrond zou zijn geoordeeld omdat inmiddels in het vervolg van de Duitse procedure is beslist dat van termijnoverschrijding geen sprake was (de vordering was ingediend op de eerste dag na een feestdag waarop de termijn verliep en dat bleek volgens het Duitse termijnsysteem toch nog tijdig te zijn).

Overwegingen hof

Het hof overweegt dat art. 6 van de Vestigingsrichtlijn van 16 februari 1998 bepaalt dat een onder zijn oorspronkelijke beroepstitel werkzame advocaat (X als Rechtsanwalt) voor alle werkzaamheden die hij op het grondgebied van de lidstaat van ontvangst (Nederland) uitoefent, aan dezelfde beroeps- en gedragsregels is onderworpen als advocaten die onder de relevante beroepstitel van die lidstaat praktiseren.

Deze Vestigingsrichtlijn was ten tijde van de verweten gedraging echter nog niet geïmplementeerd; dat was eerst het geval vanaf 4 september 2002, en de implementatie is niet met terugwerkende kracht geschied. De raad heeft derhalve terecht geoordeeld dat gedragingen van X, die plaatsvonden voor de datum van invoering, niet onder het Nederlands tuchtrecht vallen.

De raad heeft zich derhalve terecht onbevoegd verklaard.

Het hof spreekt ten slotte nog uit de raad te volgen in het oordeel ten overvloede dat in het geval van bevoegdheid ongegrondverklaring van de klacht had moeten volgen.

Volgt

Bekrachtiging door het hof van de beslissing van de raad.

ONBETAMELIJKE OPSTELLING TEGENOVER GEMEENTE

Hof van Discipline, 4 juli 2003, nr. 3727

(mrs. Fransen, Beker, De Leeuw, Gründemann en Marres)

Raad van Discipline Arnhem, 16 december 2002

(mrs. Van Ginkel, Dam, Van Halder, Van de Loo en Van Wijmen)

In casu valt het handelen van de advocaat in het kader van een geschil tussen hem en de gemeente onder de werking van het gedragsrecht. Onbetamelijkheid gelegen in persoonlijke aansprakelijkstelling van een ambtenaar, lichtvaardige beschuldiging van diefstal en andere grievende uitlatingen.

- *Advocatenwet 46 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt; 3.3.1 Grievende uitlatingen)*
- *Gedragsregels 1, 31*

Feiten

Mr. X houdt kantoor in de gemeente A.

Klager is werkzaam als ambtenaar binnen de afdeling Openbare Werken van die gemeente en onder meer belast met het wegbeheer.

Naast het kantoor van mr. X is een aantal openbare parkeerplaatsen aangelegd op grond van een woningstichting, vooruitlopend op de eigendomsoverdracht van die grond aan de gemeente.

Begin februari 2002 brengt een buurtbewoner klager op de hoogte van het feit dat op deze openbare parkeerplaatsen borden met de tekst 'P Bezoekers' zijn geplaatst. Klager vraagt de gemeenteopzichter om controle uit te oefenen en zo nodig mr. X te verzoeken deze borden te verwijderen.

Klager en mr. X verschillen van mening of dit zo is gebeurd, maar op enig moment zijn de borden inderdaad verwijderd. Klager meent dat mr. X daarvoor heeft gezorgd, maar volgens mr. X zijn twee van de vier borden door onbekenden weggehaald en heeft hij vervolgens de overgebleven borden zelf verwijderd, in afwachting van herplaatsing in een betonnen voet.

Op 20 maart 2002 wordt klager opnieuw gebeld door dezelfde buurtbewoner met de mededeling dat weer parkeerborden zijn geplaatst. Daags daarop worden deze in opdracht van klager door een medewerker van de gemeentelijke buitendienst verwijderd, zonder voorafgaand overleg met, of kennisgeving aan, mr. X.

In een brief van 22 maart 2002 aan B&W van de gemeente A schrijft mr. X dat de gemeente zich door het optreden van klager heeft schuldig gemaakt aan vernieling en diefstal van zijn eigendommen; stelt hij de burgemeester en het college van B&W aansprakelijk voor alle dientengevolge geleden en nog te lijden schade en zegt hij de gemeente aan deze in kort geding te zullen dagvaarden indien hem niet per omme gaande wordt bevestigd dat de gemeente zich in de toekomst van dit soort handelingen zal onthouden en de kosten van herstel of vervanging van de parkeerborden, alsmede de kosten van herplaatsing daarvan, voor haar rekening neemt.

Mr. X vermeldt in dit verband dat de diefstal alleen met schade aan de borden kan hebben plaatsgevonden. Hij schrijft in genoemde brief ook het volgende: '(Klager) deelde mij telefonisch mede zich aan deze parkeerborden te hebben geërgerd. (Klager) vond dat deze borden stonden op gemeentegrond en stelt dat ze door natrekking eigendom van uw gemeente zouden zijn geworden. De wegname van de borden schakeert (klager) onder opruiming van gemeentegrond. (Klager) vond een nader contact met mij en mijn kantoor of een officieel bericht van uw gemeente terzake niet nodig (...). Uw ambtenaar is juridisch, bestuurlijk en moreel volledig de weg kwijt. Zijn handelwijzen komen eerder neer op zigeunerkamp-handelen van een individu en hebben niets te maken met correct bestuurlijk handelen zoals van een gemeente verwacht mag worden'.

Bij brief van eveneens 22 maart 2002 stelt mr. X klager persoonlijk aansprakelijk voor alle schade die hij en zijn kantoor geleden heeft en lijdt doordat klager – zoals mr. X stelt – eigenmachtig ervoor gezorgd heeft dat de vier parkeerborden gestolen en waarschijnlijk vernield zijn. Mr. X schrijft in dit verband verder: 'Ter legalisering van uw handelen stelt u gehandeld te hebben in uw functie van gemeente-ambtenaar ter uitoefening van rechten van de gemeente. Daar in dezen elk recht en elke grond van de gemeente ontbreken en ook nimmer officieel bericht van de gemeente terzake door mij is ontvangen, kan geconcludeerd worden dat u handelde als privé-persoon'.

Bij brief van 2 april 2002 laten B&W aan mr. X weten dat zijn brief hen, zowel door inhoud als toonzetting, onaangenaam heeft verrast. Zij merken op dat alle betrokken medewerkers van de gemeente onder hun verantwoordelijkheid werken, zodat persoonlijke aansprakelijkstelling van een dergelijke medewerker onnodig en ongewenst is. B&W gaan vervolgens in op de aanleg van de parkeerplaatsen: de woningstichting is daarvan op de hoogte, zodat het B&W bevreemdt dat deze stichting toestemming zou hebben gegeven tot plaatsing van borden met de tekst 'P Bezoekers', waardoor het lijkt alsof de parkeerplaatsen exclusief bij het kantoor van mr. X horen. De brief vervolgt dan: 'Begin februari 2002 heeft onze opzichter (...) de plaatsing van deze borden geconstateerd en heeft aan u persoonlijk verzocht deze borden te verwijderen. Aan dit verzoek heeft u overigens gevolg gegeven. Op 20 maart jl. constateerde hij echter dat deze borden opnieuw waren geplaatst. Daarop is, zonder nader overleg met u, tot verwijdering overgegaan. De borden zijn overigens correct en zonder schade verwijderd. Uw aansprakelijkstelling wijzen wij dan ook af. (...) Gelet op het voorgaande achten wij het karakter van uw brief buiten proportie en overigens ook een professioneel advocatenkantoor onwaardig. Hoewel wij uw emotionele gevoelens over de plotselinge 'verdwijning' van uw borden wel enigszins kunnen voorstellen, rechtvaardigt de aard van deze kwestie niet een dergelijke brief zoals uw brief van 22 maart 2002, die overigens ook – naar onze mening – ten onrechte bol staat van juridische dreigementen aan ons adres'.

Ter afwikkeling doen B&W het voorstel om de borden per omme gaande aan mr. X terug te geven zodat hij deze kan hergebruiken voor zijn eigen parkeerplaatsen en de kosten die met de verwijdering waren gemoeid niet bij hem in rekening te brengen, waartegenover mr. X zijn aansprakelijkstelling dan zou moeten herroepen.

Op 12 april 2002 laat mr. X de gemeente in kort geding dagvaarden. Vervolgens vindt schikkingsoverleg tussen de gemeente en mr. X plaats. Dit resulteert erin dat de kortgedingdagvaarding alsmede de aansprakelijkstellingen worden ingetrokken en dat de vier parkeer-

borden, met de daaraan gehechte betonnen voeten, aan mr. X worden geretourneerd.

Klacht

Mr. X heeft zich tegenover klager gedragen zoals een behoorlijk advocaat niet betaamt door zich ten opzichte van hem grievend en lasterlijk uit te laten; hem er zonder bewijzen ten onrechte van te beschuldigen dat hij door eigenmachtig optreden heeft gezorgd voor diefstal en vernieling; hem tegen beter weten in aansprakelijk te stellen; hem bij zijn werkgever en de rechtbank opzettelijk in een kwaad daglicht te stellen; onwaarheden te schrijven en zijn objectiviteit te verliezen door als advocaat op te treden in zijn eigen zaak.

Overwegingen raad

Mr. X heeft tot zijn verweer naar voren gebracht dat het tuchtrecht in deze niet van toepassing is, nu hij niet als advocaat heeft gehandeld maar als eigenaar van 'X Advocaten'. De raad kan mr. X daarin niet volgen.

Mr. X heeft zijn brieven van 22 maart 2002 geschreven op briefpapier van zijn kantoor en deze brieven heeft mr. X zelf ondertekend. In de dagvaarding heeft mr. X zichzelf tot procureur gesteld. Aldus handelend is hij opgetreden als advocaat respectievelijk procureur in eigen zaak. Dat mag, maar de consequentie daarvan is dat hij als advocaat/procureur onderworpen is aan tuchtrechtelijke toetsing.

Naar het oordeel van de raad heeft mr. X met zijn brieven van 22 maart 2002 de grenzen van het betamelijke overschreden. Het stond hem weliswaar vrij zijn belangen te behartigen op de wijze die hem goeddunkte, maar die vrijheid gaat niet zo ver dat hij zich daarbij van onjuistheden mag bedienen, dan wel anderen nodeloos mag krenken. Niet is gebleken van enige grond om aan te nemen dat klager met zijn opdracht tot verwijdering van de parkeerbordjes als privé-persoon handelde. (...) De gedachte aan een privé handelen van klager had wellicht kunnen opkomen wanneer het gemeentebestuur elke verantwoordelijkheid voor het optreden van zijn ambtenaar van de hand zou hebben gewezen, maar het tegendeel is het geval. Mr. X is dan ook met zijn persoonlijke aansprakelijkstelling van klager te ver gegaan.

De beschuldiging van diefstal is evenzeer lichtvaardig. Elke aanwijzing ontbreekt immers dat klager met zijn opdracht tot verwijdering het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening heeft gehad.

Ook met de overigens in zijn brief aan de gemeente gekozen bewoordingen heeft mr. X jegens klager de grenzen van het betamelijke overschreden, waar hij schrijft dat klager juridisch, bestuurlijk en moreel de weg volledig kwijt was, en dat zijn handelwijzen neerkomen op zigeunerkamp-handelen van een individu en niets te maken hebben met correct bestuurlijk handelen zoals van een gemeente verwacht mag worden.

Van mr. X had verwacht mogen worden dat hij ermee had volstaan zijn grieven tegen het optreden van klager in zakelijke bewoordingen aan het gemeentebestuur kenbaar te maken. De aanval op klager door hem persoonlijk aansprakelijk te stellen, hem te beschuldigen van

diefstal en de grievende bewoordingen aan zijn adres in de brief van mr. X aan de gemeente zijn, zeker gelet op het in het geding zijnde belang van vier parkeerborden, buiten elke proportie.

Ook de alineas 3 en 4 in de dagvaarding zijn ten aanzien van klager onnodig tendentius door daar te vermelden dat *'telefonisch contact met de gemeente leerde dat een daar werkzame meneer (volgt de naam van klager – bew.) opdracht zou hebben gegeven voor dan wel zelf zou hebben gezorgd voor het wegnemen van de bordjes'* (alineas 3) en *'Aan eiser was volstrekt onduidelijk wie de bordjes had ontvreemd. Of dit nu de gemeente A. was geweest of de betreffende (volgt weer de naam van klager – bew.) zelf'* (alineas 4). Ook hier geldt dat elke grond ontbrak om klager persoonlijk in de beklagdenbank te zetten.

De raad acht de klacht gegrond en legt aan mr. X de maatregel van berisping op. De raad laat daarbij meewegen dat mr. X noch in de stukken noch ter zitting blijkt heeft gegeven van enig inzicht in het klachtwaardige van zijn handelen.

Overwegingen hof

Mr. X stelt dat de hem verweten gedragingen niet onder het bereik van het tuchtrecht voor advocaten vallen, nu hij in deze zaak niet als advocaat doch louter als privé-persoon is opgetreden. Het hof verwert deze grief.

Het geschil dat ten grondslag ligt aan de klacht betreft het plaatsen (en verwijderen) van parkeerborden ten behoeve van bezoekers van het advocatenkantoor van mr. X. Hij heeft in de correspondentie met klager en de gemeente A gebruikgemaakt van het briefpapier van zijn kantoor. In de kortgedingdagvaarding, die mede ten grondslag ligt aan de klacht, is mr. X als procureur vermeld, terwijl ook niet is gesteld of gebleken dat mr. X niet verantwoordelijk zou zijn voor de inhoud van de dagvaarding. Het hof oordeelt dat mr. X zich uitdrukkelijk als advocaat en procureur heeft gepresenteerd jegens klager, terwijl het geschil over de parkeerborden betrekking heeft op de praktijkvoering van mr. X.

Gelet op de door klager in hoger beroep overgelegde schriftelijke verklaring van B, hoofd van de technische dienst van de woningstichting, staat voldoende vast dat het beheer van de parkeerplaatsen in augustus 2001 aan de gemeente A is overgedragen.

Op grond van eveneens in hoger beroep door klager overgelegde schriftelijke verklaring van C staat ook voldoende vast dat een buurtbewoner klager in februari en maart 2002 over de parkeerborden heeft gebeld.

Het onderzoek in hoger beroep heeft niet geleid tot vaststelling van andere feiten dan wel – behoudens hetgeen hiervoor werd overwogen – tot andere beschouwingen en gevolgtrekkingen dan die vervat in de beslissing van de raad, met welke beslissing het hof zich verenigt.

Volgt

Bekrachtiging.

GEFINANCIERDE RECHTSHULP EN BETAALD OPTREDEN

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 7 juli 2003

(mrs. Van Boven, Van den Dries, Meerman, Merens en Wiersma)

Zorg voor de cliënt; strenge eisen, gesteld aan het vastleggen van de afspraak betalend op te treden voor een cliënt die in aanmerking komt voor gefinancierde rechtshulp. Verplichting van de advocaat die afspraak tijdens de behandeling van de zaak onder omstandigheden te herijken.

- *Advocatenwet 46 (1.5 Vereiste van schriftelijke vastlegging)*
- *Gedragsregels 8, 24, 25*

Feiten

Mr. X neemt van klager de opdracht aan hem bij te staan in een strafzaak. Dat gebeurt tijdens een eerste contact, op een politiebureau, begin april 2001. Mr. X heeft aanstonds kenbaar gemaakt niet op toevoegingsbasis te zullen werken. Klager zegt ongeveer f 20.000 te kunnen betalen en accepteert dat mr. X op betalende basis zal werken.

Mr. X legt de afspraken vast in brieven van 1 en 9 mei 2001; mr. X deelt mede regelmatig voorschotten te zullen vragen en maandelijks declaraties te zullen zenden.

De rechtsbijstand heeft geduurd van begin april 2001 tot en met een zitting van 8 en 9 november 2001. In de periode van april 2001 tot medio februari 2002 worden declaraties toegezonden tot in totaal ruim f 76.000. Daarvan heeft klager ongeveer f 46.000 aan mr. X voldaan.

In de periode vanaf juli 2001 tot aan de zitting heeft mr. X regelmatig per brief aan klager laten weten dat deze een betalingsachterstand had en dat hij bij ongewijzigd betalingsgedrag zijn werkzaamheden zou dienen neer te leggen.

In de loop van augustus 2001 maakt klager aan mr. X duidelijk dat hij voor verdere betalingen een lening zal dienen af te sluiten. In totaal schrijft mr. X (voorzover uit de uitspraak blijkt) acht maal een brief aan klager om hem tot betaling aan te manen. In een brief van 29 oktober 2001 wordt de ontvangst van de gevraagde betaling bevestigd, alsook dat mr. X zijn werkzaamheden tot aan de zitting van 8 en 9 november 2001 zal voortzetten.

Naar aanleiding van beklag door klager over de hoogte van de te betalen declaraties in een brief van 27 december 2001 laat mr. X bij brief van 8 februari 2002 weten zijn einddeclaratie te halveren.

Klacht

Klager stelt dat mr. X de zaak ten onrechte op betalende basis heeft aangenomen en verzuimd heeft tussentijds te wijzen op de mogelijkheid zijn zaak alsnog op toevoegingsbasis door een andere advocaat te laten behandelen.

Voorts zou de prognose van mr. X over de te verwachten kosten voor klager irrealistisch zijn geweest en daardoor zou klager op het verkeerde been zijn gezet toen hij akkoord ging met rechtsbijstand op betalende basis. Ten slotte wordt geklaagd over de kwaliteit van de rechtsbijstand, omdat nagelaten is bepaalde getuigen en slachtoffers op te roepen, mr. X bepaalde zaken niet onderzocht heeft en de zitting vroegtijdig zou hebben verlaten.

Verweer

Mr. X verweert zich door te stellen correct te hebben gehandeld bij het maken van de afspraak op betalende basis en het voorschot van f 20.000 te hebben gevraagd aan de hand van de verwachte kosten voor een standaardstrafzaak bij de Meervoudige Kamer. Die afspraken zijn ook schriftelijk bevestigd. Het gevraagde voorschot bleek inderdaad ontoereikend. Mr. X heeft echter duidelijkheid over de financiële stand van zaken verschaft door het sturen van tussentijdse declaraties en het vragen van nadere voorschotten.

De rechtsbijstand is adequaat verleend. De personen die niet opgeroepen zijn zouden, zoals uit onderzoek van mr. X was gebleken, geen voor klager gunstige verklaringen hebben afgelegd. De andere punten van onderzoek zijn bezien, onderzocht en besproken met klager. Mr. X heeft de zitting niet vroegtijdig verlaten; hij heeft slechts de behandeling van de zaak van een mede-verdachte niet tot het einde bijgewoond; een kantoorgenoot echter wel.

Overwegingen raad

De raad stelt voorop dat het niet ongeoorloofd is om te bedingen op betalende basis een zaak te behandelen, ook wanneer de cliënt in aanmerking komt voor gefinancierde rechtshulp. Een dergelijke afspraak vereist echter wel een grote mate van zorgvuldigheid van de zijde van de advocaat. Zo mag de cliënt niet 'gestuurd worden' en mag geen misbruik worden gemaakt van de omstandigheden waarin de cliënt verkeert. De advocaat dient zich er ook van te vergewissen dat de cliënt de consequenties overziet van zijn keuze om af te zien van gefinancierde rechtsbijstand en het aanvaarden van een afspraak tot betaling en dat hij ook daadwerkelijk de financiële consequenties kan dragen.

De raad overweegt daarbij dat de advocaat deze afspraken ten spoedigste dient te bevestigen.

De raad stelt vervolgens vast dat klager uit de vastlegging door de advocaat de indruk heeft kunnen krijgen dat de kosten van rechtsbijstand de f 20.000 in ieder geval niet te zeer zouden overschrijden.

De raad stelt voorts vast dat uit de vastleggingsbrief onvoldoende tot uitdrukking komt dat mr. X klager op zorgvuldige wijze heeft voorgelicht over de consequenties die er voor klager zouden zijn indien mr. X op betalende basis de strafzaak voor klager zou afwikkelen.

In de loop van juli 2001 werd het aan mr. X duidelijk dat klager geld zou moeten lenen om de financiële verplichtingen jegens mr. X verder

na te komen. De aldus geïllustreerde betalingsproblematiek van klager had voor mr. X aanleiding moeten zijn tussentijds met klager diens keuze te bespreken om ofwel op betalende basis voort te gaan of de mogelijkheid te benutten om de zaak alsnog door een andere advocaat op basis van een toevoeging af te doen.

Dit alles leidt de raad tot het oordeel dat mr. X zich er bij aanvang van de rechtsbijstand onvoldoende van heeft vergewist of klager besefte wat de consequenties zouden kunnen zijn van zijn keuze om de zaak op betalende basis af te doen en of hij de daaraan verbonden kosten kon dragen. Voorts stelt de raad vast dat mr. X ook in een later stadium van de procedure, toen zich de betalingsproblemen van klager openbaarden, niet met klager heeft gesproken over de consequenties daarvan.

De raad oordeelt voorts dat de eerste brief van mr. X de indruk heeft kunnen wekken dat het totaalbedrag van de declaraties de f 20.000 niet te zeer zou overschrijden, en dat het daarom op de weg van mr. X had gelegen om klager tijdig een deugdelijk inzicht te geven in de nog te verwachten kosten van zijn rechtsbijstand. Zodra een advocaat voorziet dat zijn declaratie aanmerkelijk hoger zal uitvallen dan eerst werd ingeschat, is hij verplicht zijn cliënt daarvan op de hoogte te stellen. Het feit dat tweemaal een aanvullend voorschot van f 15.000 is gevraagd acht de raad daartoe niet voldoende. In dat verband stelt de raad vast dat aan voorschotten in totaal f 50.000 is gevraagd en er in totaal ruim f 76.000 is gefactureerd.

De raad acht de desbetreffende klachtonderdelen derhalve gegrond.

De klachten over de inhoud van de rechtsbijstand worden ongegrond bevonden; aan de hand van wat partijen over en weer hebben aangevoerd, is naar het oordeel van de raad niet aannemelijk geworden dat sprake is geweest van evidente, tuchtrechtelijk relevante verdedigingsfouten of onvoldoende zorg aan de zijde van mr. X.

De beslissing

Aan mr. X wordt de maatregel van enkele waarschuwing opgelegd.

ONNODIG GRIEVENDE UITLATINGEN

Hof van Discipline, 7 juli 2003, nr. 3738

(mrs. Zwitser-Schouten, Heidinga, Van Voorst van Beest, Gründemann en Pannekoek-Dubois)

Raad van Discipline 's-Gravenhage, 9 december 2002

(mrs. Verhoeven, Degenaar, Gilhuis, Van Hilten-Kostense en Verhulst)

Een advocaat dient zich te onthouden van onnodig grievende uitlatingen jegens zijn wederpartij en andere derden.

- *Advocatenwet artikel 46 en 46h lid 5 (3.3.1 Grievende uitlatingen); 6 Tuchtprocesrecht)*
- *Gedragsregel 31*

Feiten

In maart 2001 diende voor de President van de Rechtbank te A een kort geding tussen de directeur van een stichting als eiser en diezelfde stichting, haar Raad van Toezicht en de leden van die raad, waaronder de voorzitter, hierna: klager, als gedaagden. Mr. X trad op als advocaat van de directeur. Om te motiveren waarom de President van de Rechtbank bevoegd was om van de gevorderde voorzieningen kennis te nemen, terwijl in de arbeidsovereenkomst het Scheidsgerecht Gezondheidszorg aangewezen was om kennis te nemen van alle geschillen betreffende de arbeidsovereenkomst, heeft mr. X in zijn pleitnota onder meer het navolgende aangevoerd:

‘Ten vierde is [klager], voorzitter van de Raad van Toezicht, zelf betrokken bij het Scheidsgerecht Gezondheidszorg. Gezien de wijze, waarop hij is opgetreden tegen [de cliënt van mr. X], moet worden gevreesd, dat hij ook binnen het Scheidsgerecht niet de nodige afstand zal kunnen bewaren en zal trachten andere leden van het Scheidsgerecht te beïnvloeden.’

De klacht

Klager verwijt mr. X dat hij zich ter gelegenheid van een kort geding in zijn pleitnotities grievend over klager heeft uitgelaten en dat hij ten onrechte de integriteit van klager en van andere leden van het Scheidsgerecht Gezondheidszorg ter discussie heeft gesteld.

De Voorzitter van de raad heeft de klacht kennelijk ongegrond en deels niet-ontvankelijk verklaard. Klager heeft tegen deze beslissing verzet ingesteld.

Overwegingen van de raad

De raad is van oordeel dat mr. X had dienen te begrijpen dat het uiten van de vrees dat een lid van het Scheidsgerecht niet integer zal handelen een ernstige aantijging vormt, waarvan te verwachten valt dat deze door het betreffende lid als zeer grievend wordt ervaren. Deze grievendheid wordt des te sterker door ook de vrees te uiten dat het lid ook zal trachten andere leden van het Scheidsgerecht te beïnvloeden. Om desondanks genoemde zo ernstig grievende vrees te mogen uiten diende daartoe een aanmerkelijke noodzaak te bestaan. Naar het oordeel van de raad was die noodzaak er niet. De keuze om de procedure niet bij het Scheidsgerecht maar bij de President aanhangig te maken, kon voldoende verdedigd worden met het argument dat de positie van klager als tegenpartij in de procedure van verweerders cliënt niet goed verenigbaar was met diens positie als lid van het Scheidsgerecht. Enkel al vanwege de schijn die zou kunnen ontstaan dat het Scheidsgerecht door de betrokkenheid van klager in het conflict mogelijkwerwijs beïnvloed zou kunnen zijn bij de oordeelsvorming over het conflict. Uit het voorgaande volgt dat de betreffende uitlating van verweerder in de pleitnotities als onnodig grievend dient te worden aangemerkt, zodat de klacht gegrond is voorzover het de persoon van klager betreft. Voorzover erover geklaagd wordt dat de betreffende uitlating van mr. X ook grievend was voor de andere leden van het Scheidsgerecht sluit de raad zich aan bij het oordeel van de voorzitter dat de klacht kennelijk niet-ontvankelijk is vanwege het ontbreken van een eigen belang van klager.

Volgt

Verklaart het verzet gegrond voorzover dit is gericht tegen de kenne-

lijke ongegrondverklaring van de klacht en verklaart het verzet voor het overige ongegrond.

Verklaart de klacht van klager, voorzover deze zijn eigen gegriefdheid betreft, gegrond en legt aan mr. X terzake de maatregel van een enkele waarschuwing op.

Overwegingen van het hof

Tegen de beslissing van de raad heeft verweerder drie grieven aangevoerd.

Grief 1

Aan de beslissing van de raad is een beslissing van de Voorzitter van de raad voorafgegaan, waarbij de klacht deels kennelijk ongegrond en deels kennelijk niet-ontvankelijk was verklaard. Het tegen deze beslissing gedane verzet van klager is behandeld ter zitting van de raad van 14 oktober 2002. Uit de oproeping voor de behandeling en ook uit de bewoordingen van artikel 46h lid 5 van de Advocatenwet meende mr. X af te moeten leiden dat die behandeling uitsluitend gewijd zou worden aan het verzet en dat, indien het verzet zou slagen, de klacht in een latere zitting behandeld zou worden. Mr. X heeft zich dan ook niet voorbereid op een inhoudelijke behandeling van de klacht ter zitting van 4 oktober 2002. Nu uit de beslissing van de raad blijkt dat verzet en klacht tezamen zijn behandeld en beoordeeld, voelt mr. X zich benadeeld.

Ter zitting van het hof heeft mr. X blij gegeven de onjuistheid van zijn zienswijze omtrent een gesplitste behandeling van het verzet en van de klacht in te zien, zodat deze grief geen behandeling behoeft.

Grief 2

Ten onrechte is de raad tot het oordeel gekomen dat de geciteerde passage in de pleitnota onnodig grievend is jegens klager.

Vaste rechtspraak van het hof is dat de advocaat in een procedure de vrijheid moet hebben om stellingen van zijn cliënt in diens belang naar voren te brengen, ook indien de inhoud daarvan mogelijk onjuist zal blijken en/of schadelijk kan zijn voor derden, maar dat deze vrijheid haar begrenzing vindt in de plicht van de advocaat zich te onthouden van stellingen waarvan hij weet – of aanstonds kan weten – dat ze onwaar zijn. Bovendien dient de advocaat zich te onthouden van onnodig grievende uitlatingen jegens zijn wederpartij en andere derden.

Door de integriteit van klager als lid van het Scheidsgerecht Gezondheidszorg in twijfel te trekken, in het bijzonder door de vrees te uiten dat klager zal trachten andere leden van het Scheidsgerecht te beïnvloeden, heeft mr. X zich grievend jegens klager uitgelaten. Ook mr. X is het daarmee eens, maar beroept zich erop dat de uitlating noodzakelijk was om de President te overtuigen van diens bevoegdheid in het kort geding. Terecht heeft de raad overwogen dat deze noodzaak er niet was en dat de forumkeuze voldoende verdedigd had kunnen worden met het argument dat de positie van klager als tegenpartij in een procedure voor het Scheidsgerecht Gezondheidszorg niet goed verenigbaar was met diens betrokkenheid bij datzelfde Scheidsgerecht. Dit oordeel zou niet anders luiden, indien klager, zoals mr. X heeft aangevoerd maar niet heeft aangetoond, zich als voorzitter van

de Raad van Toezicht onbehoorlijk jegens zijn cliënt heeft gedragen. Op grond van een en ander faalt de grief.

Grief 3

Omdat mr. X al vanaf 1 januari 2002 geen advocaat meer is, heeft de raad hem ten onrechte een maatregel opgelegd.

Ook deze grief faalt. Nu de verweten uitlating door mr. X is gedaan in de tijd dat hij nog advocaat was, had de raad de bevoegdheid hem de maatregel van een enkele waarschuwing op te leggen. Het hof acht deze maatregel juist.

Volgt

Bekrachtigt de beslissing van de raad.

INGRIJPEN IN PRAKTIJKUITOEFENING

Raad van Discipline Amsterdam, 11 juli 2003

(mrs. Van Bennekom, Van den Berg, Goppel, Remme en Rigters)

Uit de geschiedenis van de totstandkoming van artikel 60b Advocatenwet is af te leiden dat deze bepaling is ingevoerd omdat de voordien geldende wettelijke regeling onvoldoende mogelijkheden bood om adequaat in te grijpen wanneer blijkt dat een advocaat zijn praktijk niet behoorlijk uitoefent. De wetgever heeft aldus onder meer beoogd om ook in die gevallen waarin andere omstandigheden dan ziekte aan de orde zijn, ingrijpen van de deken en de raad mogelijk te maken.

– *Advocatenwet artt. 9b, 10 en 60b*

– *Stagevordering 1988 art. 10*

Feiten

De stage van mr. X vangt aan in januari 1993.

In juli 1999 vindt een bespreking plaats tussen de Raad van Toezicht, mr. X en diens toenmalige patroon mr. A. Daarbij wordt afgesproken dat de stage wordt verlengd tot 31 december 1999 en dat mr. X voor die tijd aan alle opleidingsmaatregelen moet hebben voldaan. Deze afspraken worden neergelegd in een besluit van de Raad van Toezicht d.d. 29 juni 1999. Mr. X maakt geen gebruik van de mogelijkheid van beroep op de Algemene Raad tegen voormeld besluit ex art. 9b lid 5 Advocatenwet, waarmee het besluit rechtens onaantastbaar wordt.

Een verzoek om verdere verlenging van de stage en een verzoek om afgifte van de stageverklaring worden door de Raad van Toezicht bij besluit van 20 april 2000 afgewezen. Mr. X gaat tegen dit laatste besluit in administratief beroep bij de Algemene Raad, die dit beroep op 4 oktober 2000 ongegrond verklaart.

Mr. X stelt vervolgens tegen deze beslissing van de Algemene Raad beroep in bij de sector bestuursrecht van de rechtbank, welk beroep bij beslissing d.d. 17 december 2001 ongegrond wordt verklaard. Een tegen die uitspraak door mr. X ingesteld hoger beroep eindigt in een nietontvankelijkverklaring.

Bij brief van 15 december 2000 deelt mr. A, die tot 31 december 1999 als patroon van mr. X is opgetreden, aan de deken mee dat mr. X zich uiterlijk op 15 januari 2001 zal laten uitschrijven als advocaat en zijn werkzaamheden op het kantoor van mr. A voort zal zetten als juridisch medewerker. Mr. X tekent deze brief voor akkoord.

Mr. X komt deze toezegging evenwel niet na, hetgeen leidt tot een dekenbezwaar dat gegrond wordt bevonden door de Raad van Discipline bij beslissing van 19 november 2001 en in hoger beroep door het Hof van Discipline bij beslissing van 7 juni 2002. Ten gevolge van laatstgenoemde beslissing wordt mr. X onvoorwaardelijk in de uitoefening van de praktijk geschorst voor de periode van één jaar. Deze schorsing gaat in op 17 juni 2002 en eindigt op 16 juni 2003.

Op 14 mei 2003 laat mr. X in een brief aan de deken weten dat hij niet bij een voorgestelde bespreking naar aanleiding van een in te dienen dekenbezwaar aanwezig zal zijn. Hij schrijft in dat verband: *'Allereerst ben ik in ernstige mate overspannen, hetgeen tevens invloed heeft op mijn fysieke gesteldheid'*.

Verzoek

Bij brief van 16 juni 2003 brengt de deken ter kennis van de raad zijn verzoek om mr. X voor onbepaalde tijd te schorsen in de uitoefening van de praktijk, omdat verweerder blijvend niet in staat is gebleken om de praktijk behoorlijk te kunnen uitoefenen, daar hij krachtens een in kracht van gewijsde gegane beslissing van de Raad van Toezicht d.d. 20 april 2000 geen stageverklaring heeft ontvangen en hem geen verdere stageverlenging is toegestaan, onder andere vanwege het feit dat de maximale termijn van artikel 9b lid 2 Advocatenwet is verstreken. Mr. X is daarmee een advocaat zonder stageverklaring, die ook niet meer in een geldige stage onder toezicht van een patroon mag praktiseren.

Overwegingen raad

Het verzoek kan worden toegewezen. Voorop dient te worden gesteld dat de in 1993 aangevangen stage van mr. X niet met de in artikel 10 lid 2 van de Stageverordening bedoelde verklaring is beëindigd, terwijl die stage ingevolge de in rechte onaantastbare beslissing van de Raad van Toezicht van 20 april 2000 niet meer kan worden verlengd. Daarmee is de situatie ontstaan dat mr. X, na afloop van de onvoorwaardelijke schorsing, thans zonder toezicht zijn praktijk uitoefent – of kan uitoefenen – terwijl hij niet voldoet aan één van de meest elementaire voorwaarden die op grond van de artikelen 9b en 10 van de Advocatenwet en de op die wet gebaseerde verordeningen aan het zonder toezicht uitoefenen van de advocatenpraktijk worden gesteld.

Gelet op de tekst en strekking van artikel 60b van de Advocatenwet is daarmee naar het oordeel van de raad gegeven dat mr. X tijdelijk of blijvend geen blijk geeft zijn praktijk behoorlijk uit te kunnen oefenen. De raad heeft daarbij in aanmerking genomen dat uit de geschiedenis van de totstandkoming van deze bepaling is af te leiden dat zij is ingevoerd omdat de voordien geldende wettelijke regeling onvoldoende mogelijkheden bood om adequaat in te grijpen, wanneer

blijkt dat een advocaat zijn praktijk niet behoorlijk uitoefent. De wetgever heeft aldus onder meer beoogd ook in die gevallen waarin andere omstandigheden dan ziekte aan de orde zijn, ingrijpen van de deken en de raad mogelijk te maken.

Mr. X beschouwt zich blijkens zijn brief van 14 mei 2003 aan de deken als 'in ernstige mate overspannen'. De raad vindt aanleiding erop te wijzen dat deze mededeling – wat er verder ook van zij – niet de reden vormt voor de onderhavige beslissing. Redengevend voor de toewijzing van het verzoek is dat het in strijd met het systeem van de Advocatenwet moet worden geacht dat een advocaat praktijk kan uitoefenen zonder op de bij de wet voorziene wijze aan zijn stageverplichtingen te hebben voldaan. Wel heeft de raad bij zijn beslissing laten meewegen dat uit de stukken blijkt dat mr. X bij herhaling tuchtrechtelijk is veroordeeld en dat hem laatstelijk bij beslissing van het Hof van Discipline van 7 juni 2002 een onvoorwaardelijke schorsing voor de duur van één jaar is opgelegd. Voorts is van belang dat uit de door de deken ter zitting van de raad verstrekte inlichtingen is gebleken dat mr. X zich de afgelopen jaren niet heeft gehouden aan de voor hem geldende verplichtingen tot opleiding en betaling van hoofdelijke omslag.

Ten overvloede wordt opgemerkt dat de raad zich ambtshalve heeft afgevraagd of de maatregel van schorsing voor onbepaalde tijd in een situatie als de onderhavige neerkomt op oneigenlijke toepassing van een door de wetgever mogelijk gemaakte voorziening, in zoverre deze maatregel minder geëigend zou kunnen worden geacht in een situatie als de onderhavige, waarin niet is te verwachten dat de oorzaken die tot het treffen van de maatregel leiden in de toekomst zullen zijn opgeheven. De genoemde vraag kan evenwel slechts ontkennend worden beantwoord. De wetgever heeft er blijkens de uitdrukkelijke bewoordingen van artikel 60b van de Advocatenwet immers voor gekozen schorsing voor onbepaalde tijd ook mogelijk te maken voor die gevallen waarin de advocaat blijvend geen blijk geeft zijn praktijk behoorlijk te kunnen uitoefenen.

Volgt

Toewijzing van het verzoek en derhalve schorsing van mr. X voor onbepaalde tijd in de uitoefening van de praktijk, met bepaling dat deze schorsing ingaat op de eerste dag na verzending van de beslissing.

INFORMEREN OVER DATUM KORT GEDING

Raad van Discipline Amsterdam, 17 juli 2003

(mrs. Kist, Van den Biesen, Van den Berg, Hamming en Verweel-Stokman)

Het spreekt vanzelf dat de advocaat die aan een andere advocaat verhinderdata vraagt in verband met een kort geding, vervolgens die advocaat informeert indien en zodra hem bekend is geworden dat en wanneer dat kort geding plaatsvindt.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt; 5.4 Welwillendheid in het algemeen)*
- *Gedragsregels 17, 30, 31*

Feiten

Mr. X heeft familieleden van klager bijgestaan in een nalatenschapskwestie. De belangen van klager werden behartigd door mr. Y. De door mr. X namens zijn cliënten ingestelde vordering hield in dat mr. Y de in het geding zijnde woning dient te ontruimen. Door mr. X zijn terzake twee kortgedingprocedures gevoerd.

Klacht

De klacht houdt zakelijk weergegeven in, dat mr. X in strijd met artikel 46 Advocatenwet:

- a. zich onnodig grievend en onjuist heeft uitgelaten over klager, nu mr. X heeft gesteld dat klager geen inkomsten uit arbeid zou hebben en verslaafd zou zijn aan verdovende middelen;
- b. mr. Y, advocaat van klager, niet zodra mogelijk heeft geïnformeerd over de datum waarop het kort geding zou gaan plaatsvinden, maar eerst de dag voordat het kort geding zou gaan plaatsvinden daarover heeft geïnformeerd, ondanks het feit dat door mr. Y verhinderdata aan mr. X waren opgegeven en ondanks twee rappellen van mr. Y aan mr. X;
- c. brieven van mr. Y d.d. 6 april en 16 mei onbeantwoord heeft gelaten;
- d. mr. Y verhinderdata heeft gevraagd voor een tweede kort geding, maar hem vervolgens ook daarover niet tijdig heeft geïnformeerd;
- e. zich ter gelegenheid van de behandeling van een kort geding heeft bediend van informatie waarvan mr. X wist dat deze niet juist was terwijl daarmee de belangen van geen van de betrokken partijen was gediend;
- f. brieven van mr. Y o.a. d.d. 18 oktober niet heeft beantwoord en zich heeft gewend tot de notaris zonder mr. Y een kopie van die brief te sturen, ook niet na herhaald verzoek daartoe;
- g. zich onnodig grievend heeft uitgelaten jegens klager en gebruik heeft gemaakt van evident onjuiste beweringen.

Beoordeling van de klacht

Klachtonderdeel (a)

De raad heeft niet kunnen vaststellen dat de door mr. X geponeerde stelling dat klager werkloos en verslaafd aan verdovende middelen zou zijn, hem niet was ingegeven door zijn cliënten, zodat de raad het ervoor houdt dat mr. X zich op informatie van zijn cliënten heeft gebaseerd. Het enkele feit dat deze stelling is weersproken door klager is onvoldoende om voor mr. X een nadere onderzoeksverplichting in het leven te roepen alvorens hij deze stelling zou mogen handhaven. In de omstandigheden van dit geval was de geponeerde stelling ook relevant in verband met de vraag of er wel een reële verwachting was dat klager de financiering alsnog zou kunnen krijgen. Bovendien was er alle gelegenheid voor klager om de geponeerde stelling te weerspreken en onderuit te halen.

Dit klachtonderdeel is ongegrond.

Klachtonderdelen (b), (c), (d) en (f)

Deze klachtonderdelen lenen zich voor een gezamenlijke behandeling, nu zij er alle op neerkomen dat mr. X mr. Y niet heeft geantwoord op diverse brieven en verzoeken.

Het is in de ogen van de raad een vanzelfsprekendheid dat de advocaat, die aan de andere advocaat verhinderdata vraagt in verband met een kort geding, vervolgens die advocaat informeert indien en zodra hem bekend is geworden dat en wanneer dat kort geding is gepland, zodat die andere advocaat daarmee rekening kan houden in zijn agenda. Het betaamt een behoorlijk advocaat alsdan niet om een collega langer dan noodzakelijk in onwetendheid te laten over een gepland kort geding of over het toch niet aanvragen van een kort geding waarmee bedreigd is en waarvoor verhinderdata zijn gevraagd en verkregen. Het voorgaande geldt temeer nu mr. Y meermalen bij mr. X heeft gerappelleerd over de datum van de kort gedingen. De raad is niet gebleken van enige plausibele reden voor mr. X om de desbetreffende brieven van mr. Y onbeantwoord te laten.

De klachtonderdelen zijn gegrond.

Klachtonderdeel (e)

De raad van is van mening dat niet is komen vast te staan dat mr. X stellingen heeft geponeerd waarvan hij wist of behoorde te weten dat die onjuist waren. Allerm minst kan worden uitgesloten dat de informatie die mr. X van de medewerker van het notariskantoor heeft gekregen zodanig was dat hij daarop zijn stelling heeft kunnen baseren. Ook daarbij geldt dat de advocaat een grote vrijheid toekomt in de wijze van behartiging van de belangen van zijn cliënten. Bovendien was klager voldoende in staat en in de gelegenheid zich tegen de stellingen te verweren.

Dit klachtonderdeel is ongegrond.

Klachtonderdeel (g)

Dit klachtonderdeel komt er kort gezegd op neer dat mr. X zich in de memorie van antwoord onjuist en onnodig grievend jegens klager heeft uitgelaten. Voorzover er geklaagd wordt over de onjuistheid van hetgeen mr. X in de memorie van antwoord heeft gesteld, is de klacht ongegrond, nu het enkele feit dat de stelling onjuist is onvoldoende is om tot een tuchtrechtelijk verwijt te leiden, temeer daar deze onjuiste stelling zich meer dan leent voor een weerlegging door klager. De raad is niet gebleken, mede vanwege volstrekt gebrek aan kennis ten aanzien van de feiten bij de gevolmachtigde van mr. X ter zitting, waarom mr. X niet had kunnen volstaan met de mededeling dat de stellingen van klager onjuist waren en waarom mr. X heeft gemeend te moeten grijpen naar bewoordingen als misleiding en leugens. De raad acht de gebezigde bewoordingen onnodig grievend jegens klager.

Dit klachtonderdeel is gegrond.

Volgt

- verklaart onderdelen (a) en (e) van de klacht ongegrond;
- verklaart onderdelen (b), (c), (d), (f) en (g) van de klacht gegrond;
- legt aan mr. X op de maatregel van een enkele waarschuwing. ●

Damm Advocaten

Gevestigd te Amersfoort is een goed geoutilleerd kantoor waar 7 advocaten werkzaam zijn. Wij richten ons met name op het algemeen verbintenissenrecht, arbeidsrecht, personen- en familie-recht en strafrecht. Onze cliënten zijn particulieren en het MKB. Aangezien onze praktijk snel groeit zoeken wij voor spoedige indiensttreding :

advocaat medewerker (m/v)

met ervaring in het personen- en familierecht.

(gevorderde) stagiaire (m/v)

voor de algemene praktijk.

Wij bieden:

- Een team leuke en jonge collega's;
- Een informele werksfeer;
- Een gevarieerd aanbod van zaken;
- Goede arbeidsvoorwaarden;
- Gebruik van een 'Kantoor Smart';

Uw schriftelijke sollicitatie vergezeld van een curriculum vitae en cijferlijst kunt u richten aan:

Damman Advocaten B.V.
t.a.v. mr. E.J.H. Damman
Stadsring 147
3817 BA Amersfoort
033 - 46 52 800
info@damman-advocaten.nl
www.damman-advocaten.nl

VAN DUNNÉ WITHOLT GOLTERMAN ADVOCATEN

zoekt voor spoedige indiensttreding een

MEDEWERKER (met tenminste voltooide stage) en/of een STAGIAIRE (m/v)

Ons motto is: "Haven & Handel". Affiniteit met deze branche strekt derhalve tot aanbeveling, maar is geen vereiste. Wij streven naar versterking van de maatschap en bij gebleken geschiktheid zal de aan te stellen advocaat direct of op korte termijn in de maatschap kunnen worden opgenomen.

Wij leiden onze stagiaires op in de bij genoemde branche behorende specialismen. Dat zijn (hoofdzakelijk) transport-, verzekerings- en handelsrecht. Ook de algemene (commerciële civiele) praktijk (zoals ondernemingsrecht, waaronder arbeidsrecht) krijgt ruimschoots aandacht.

Goede beheersing van de Engelse taal is voor beide vacatures een vereiste.

Sollicitaties per brief met cv, cijferlijst en andere relevante bescheiden gaarne naar:

Van Dunné Witholt Golterman
T.a.v. mr A.W. Witholt
Postbus 21808
3001 AV ROTTERDAM
tel: 010 - 411 41 46
www.marefelix.com

Voor particulieren, bedrijven en advocatuur.
Voor al uw bewijsmateriaal in o.a. gerechtelijke procedures!

www.unmask.nl / info@unmask.nl
Tel: 0164 - 630 627 Fax: 0164 - 630 625
Goedkeuring Min. v. Justitie POB 885

De feiten onder uw pleidooi.

Onafhankelijk accountantsonderzoek naar feiten en omstandigheden? Bel Peter Schimmel van Ernst & Young Integrity Services & Investigations op (070) 441 21 20 of mail naar peter.schimmel@nl.ey.com

ERNST & YOUNG
Quality In Everything We Do

[NO CURE NO PAY]

[CASUS 6] Tot ons wendde zich A, kassenbouwer voor de agrarische sector. A zou voor de teler van diverse gewassen, B, een aantal hectare kassen bouwen. Ten behoeve van de aanleg van een snelweg over het gebied van B, laat B zich onteigenen van de voor de kassen bedoelde grond. Vervolgens wil B

de overeenkomst met A annuleren. A heeft voor de uitvoering van de overeenkomst al de nodige kosten gemaakt, en wil die tenminste vergoed zien. B weigert een reëel bedrag aan A te voldoen. Hij gaat ervan uit dat A, mede wegens zijn reeds gemaakte kosten, onvoldoende middelen overheeft voor

een slepende juridische procedure. B zit eraast...

Procesfinanciering
Sirus maakt het recht toegankelijk

Essenlaan 4 - 3062 NM Rotterdam - Telefoon: 010 - 212 28 91 - Fax: 010 - 212 34 84 - info@sirus.nl - www.sirus.nl

Brunet advocaten

Brunet *advocaten* is een actief en ondernemend kantoor in het centrum van Nijmegen, waar door 15 advocaten op basis van specialisatie juridische diensten worden verleend. Kwaliteit, slagvaardigheid, snelheid en het persoonlijke contact met de cliënt staan daarbij voorop. Ons kantoor richt zich met name op de ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf en de commerciële particuliere markt.

In verband met de uitbreiding van de op de onderneming gerichte praktijk zoeken wij een:

advocaat - medewerker of gevorderd advocaat - stagiaire

Het profiel van de geschikte kandidaten:

- kwaliteitsbewust en beschikkend over goede communicatieve vaardigheden
- harde werker met teamspirit
- ambitie om op basis van gelijkwaardigheid bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van ons kantoor

Wij bieden:

- de mogelijkheid om de advocatuur met een grote mate van vrijheid en zelfstandigheid uit te oefenen
- een kantoor met een goede reputatie
- een informele en open cultuur

Kandidaten worden uitgenodigd om binnen 14 dagen na verschijning van dit blad een sollicitatiebrief met curriculum vitae te sturen aan:

Brunet *advocaten*
t.a.v. mr. W.J.M. Messelink
Postbus 1106, 6501 BC Nijmegen.
mr.messelink@brunet.nl

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met mr. W.J.M. Messelink (024 - 381 09 90).

TOGA *atelier*

Schout & Katsantonis

Toga's op maat

- Rijksleverancier
- Uitsluitend eerste kwaliteit stof wordt gebruikt voor uw toga
- Uitstekende prijs/kwaliteit verhouding
- Korte levertijd
- Confectiematen uit voorraad leverbaar
- *Bef cadeau bij bestelling toga*

WWW.TOGA.NET

Industrieweg 51
Tel. 010 - 245 07 66

3044 AS Rotterdam
Fax 010 - 245 07 67

Gillesse & Winnubst

advocaten

is

gevestigd te 's-Hertogenbosch in een representatief pand op een mooie locatie vlak bij de rechtbank goed geoutilleerd

wij zijn

op dit moment werkzaam met vier advocaten op uiteenlopende rechtsgebieden

wij doen

wat we leuk vinden en dat doen we goed genoeg is genoeg

wij zoeken

een collega met ervaring op dezelfde golflengte die op kostenbasis ons kantoor wil komen versterken

Sollicitaties richten aan:

Mr. J.C. Gillesse of Mr. Th.J.A. Winnubst

Postbus 1602

5200 BR 's-Hertogenbosch

tel. 073 - 613 55 61

fax 073 - 689 12 68

e-mail: gillesse@gillesse-winnubst.nl

Baker & McKenzie Amsterdam zoekt voor de sectie Arbeidsrecht

- Advocaat-medewerker
- Advocaat-stagiaire

die een actieve bijdrage willen leveren aan de snel groeiende internationale pensioenpraktijk

BAKER & MCKENZIE

Baker & McKenzie is met 68 kantoren in 38 landen één van de grootste advocatenkantoren ter wereld. Baker & McKenzie onderscheidt zich wereldwijd door topkwaliteit in dienstverlening, een brede praktijk, een uitgebreid netwerk en bijzondere expertise op het gebied van crossborder transacties en finance.

De pensioenpraktijk van Baker & McKenzie Amsterdam bestaat uit een enthousiast klein team van civilisten en fiscalisten, die een voortrekkersrol vervullen binnen Baker & McKenzie bij de verdere uitbouw van de wereldwijde pensioenpraktijk. De civielrechtelijke pensioenpraktijk vormt onderdeel van de sectie Arbeidsrecht van Baker & McKenzie Amsterdam en richt zich op een brede advisering ten aanzien van complexe (internationale) pensioenvraagstukken. In dit verband bent u als pensioenjurist betrokken bij cross boarder transacties, internationale harmonisaties en implementaties van arbeidsvoorwaarden, alsmede bij individuele pensioenkwesies en gerechtelijke procedures. U maakt formeel deel uit van de sectie Arbeidsrecht van Baker & McKenzie Amsterdam en wordt uiteraard actief deelnemer van de Baker & McKenzie's International Pension Group.

Als **advocaat-medewerker** bent u direct aanspreekpunt voor (internationale) cliënten, waarbij u een grote zelfstandigheid geniet. U onderhoudt nauwe contacten met Employee Benefits-experts van onze fiscale secties, alsmede ook met de experts van de buitenlandse Baker & McKenzie kantoren. De ideale kandidaat heeft minimaal twee jaar ervaring als advocaat-medewerker.

Tevens zijn wij op zoek naar een beginnende **advocaat-stagiaire** die aantoonbare affiniteit heeft met pensioenrecht binnen het arbeidsrecht. De sectie zorgt voor een brede en diepgaande opleiding in een stimulerende omgeving.

Geïnteresseerd?

Stuur dan uw sollicitatie naar
Baker & McKenzie Amsterdam N.V.
T.a.v. mevrouw drs. A. Vervoort
Afdeling Human Resources
Postbus 2720
1000 CS Amsterdam

Voor aanvullende informatie
kunt u contact opnemen met
mr. Irene H. Vermeeren-Keijzers,
telefoonnummer 020 551 7817

Functie-eisen

- Sterke affiniteit met het arbeidsrecht.
- Enthousiasme, flexibiliteit en teamgeest.
- Uitstekende beheersing van de Engelse taal in woord en geschrift.
- Bereid tot het volgen van de NOvA-opleiding.

Wij bieden

- Een inspirerende werkomgeving bij een internationaal gerenommeerd advocatenkantoor.
- Wereldwijde contacten en grensoverschrijdende uitdagingen.
- Een informele cultuur met veel ruimte voor individuele ontplooiing.

www.bakernet.com/amsterdam

Baker & McKenzie Amsterdam N.V. is lid van Baker & McKenzie International, een Zwitserse Verein.

Tijdschrift voor Ambtenarenrecht

Dé autoriteit op uw vakgebied, onder leiding van een deskundige redactie

Mw. mr. D.J. Hutten, Mr. A.M.M. Mollee, mr. J.C.A. de Poorter,
mw. mr. L.A.J. Schut, mr. H.A.A.G. Vermeulen,
prof. mr. B.W.N. de Waard en mw. mr. K. Zeilemaker

Tijdschrift voor ambtenarenrecht (TAR)

houdt u elf keer per jaar op de hoogte van de ontwikkelingen in het ambtenarenrecht. U leest alle relevante jurisprudentie van belangrijke instanties, zoals de Ambtenarengerechten, de Centrale Raad van Beroep, de Adviezen Arbitragecommissie Rijksdienst en de civiele rechter. Het tijdschrift voorziet de belangrijkste uitspraken van annotaties en biedt middels artikelen van deskundigen aanvullende achtergrondinformatie, bijvoorbeeld over de gevolgen van de rechtsontwikkeling. Kortom, een onmisbaar blad om bij te blijven.

Ook digitaal beschikbaar!

TAR is bij uitstek geschikt als naslagwerk. Zowel via **cd-rom** als **internet** heeft u inzicht in alle veranderingen, direct beschikbaar via uw PC, altijd actueel.

U kunt zoeken op trefwoord, vindplaats in het tijdschrift, datum, uitspraak, instantie en zaaknummer. Door het gebruik van hyperlinks tussen de verschillende documenten heeft u alle informatie over een bepaald onderwerp bijeen en surft u gemakkelijk van de ene relevante uitspraak naar de andere. U beschikt dus over een naslagwerk dat u in verschillende werksituaties optimaal profijt kan geven.

Wilt u informatie over prijzen, bestellen of een proefabonnement?

Neemt u dan contact op met:

Kluwer
Antwoordnummer 10171
2400 VB Alphen aan den Rijn
tel: 0570-673344
fax 0570-691555
email: info@kluwer.nl

of surf naar: www.elsevierjuridisch.nl
of www.kluwer.nl/overheid/shop

Kluwer legt uw gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnement-)overeenkomst. Uw gegevens kunnen door Kluwer, of zorgvuldig geselecteerde derden, worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten. Indien u hier bezwaar tegen heeft, kunt u contact met ons opnemen.

Fort Advocaten, een collegiaal en strijdvast kantoor gevestigd in Amsterdam-Zuid. Gedreven, ervaren en scherpzinnig. Met 40 mensen, van wie 22 advocaten, werken wij aan het ondernemings- en vastgoedrecht. Een kantoor met een prettige en slagvaardige bedrijfscultuur. Met ruimte en aandacht voor maximale ontplooiing. Een no-nonsense organisatie waar de mens en het resultaat voor onze klant centraal staan. Een succesvolle zaak waar wij voor gaan.

FORT ADVOCATEN

BENT U STEEN- EN STEENGOED ?

Medewerker Bouwrecht

U bent een enthousiaste persoonlijkheid die analytisch denkt en uw bevindingen met volle overtuiging weet neer te zetten. Inmiddels bent u een aantal jaren werkzaam als medewerker. U heeft de nodige ervaring in het bouwrecht opgedaan en u durft uzelf gespecialiseerd te noemen. Bij ons kunt u verder bouwen aan uw loopbaan.

Twee stagiaires Civiel Vastgoedrecht

Hard willen werken en nog meer willen leren. Er helemaal voor gaan. Bijzonder goed willen zijn in het vastgoedrecht. Wij hebben plaats voor twee stagiaires met die gedreven instelling.

Meer weten? Neem contact op met Katinka Verdurmen, partner.

PAST DIT BEROEP BIJ U?

Twee stagiaires Bestuursrecht

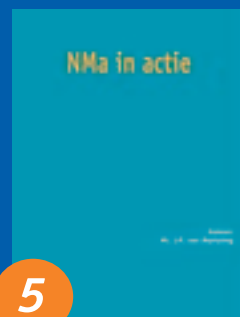
U bent creatief, direct en gaat graag in beroep. U voert procedures en adviseert onder andere op het gebied van bouw, milieu en horeca, waaronder zaken met betrekking tot schadevergoeding bij (on)rechtmatig overheidshandelen. *Meer weten? Neem contact op met Rob IJsendijk, partner.*

Werkt u graag bij een kantoor met prettige arbeidsomstandigheden, een goede werksfeer en uitstekende doorgroeimogelijkheden en beschikt u over de typische kenmerken van een Fort advocaat: professionaliteit, zelfstandigheid en flexibiliteit, dan nodigen wij u van harte uit te solliciteren.

Schrijf of mail uw brief met CV binnen twee weken na het verschijnen van deze advertentie aan Katinka Verdurmen, verdurmen@fortadvocaten.nl voor de functies Bouwrecht en Vastgoedrecht of Rob IJsendijk, ijsendijk@fortadvocaten.nl voor de functie Bestuursrecht.

Elsevier Juridisch presenteert **5** nieuwe titels op het gebied van het mededingingsrecht

1
Uitspraken Mededingingswet
Uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven

Samengesteld door:
mr. A.J. Vossestein

Dit boek bevat bijna vijftig uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven in (hoger) beroep tegen beslissingen van de directeur-generaal van de Nederlands Mededingingsautoriteit. Elke uitspraak wordt voorafgegaan door een samenvatting met de belangrijkste rechtsoverwegingen en trefwoorden. De uitgave bevat tevens een chronologisch register, een trefwoordenregister, een register op wetsartikel en een register met vindplaatsen van annotaties. De bundel vormt een handzaam naslagwerk zowel ten behoeve van de rechtspraak (advocatuur, bestuur en rechterlijke macht, als de wetenschap).

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 990 3

2
Nieuw EG Mededingingsrecht
Een aanvulling op Integraal Mededingingsrecht

Samengesteld door:
Mw. mr. J. Galjaard

Dit boek vormt een aanvulling op *Integraal Mededingingsrecht* en bespreekt de veranderingen in de communautaire mededingingsregelgeving. Per 1 mei 2004 is Verordening 1/2003 in werking getreden. Om deze decentralisatie goed te laten werken is een aantal nieuwe Mededelingen tot stand gekomen. Daarnaast wordt de Verordening inzake concentratiecontrole herzien, waarvan de inhoudelijke procedures nader uitgelegd worden in bijbehorende richtsnoeren. Tevens is de Groepsvrijstelling inzake technologieoverdracht vernieuwd.

Prijs € 35,-
ISBN 90 5901 992 X

3
Interpretatie Nederlands Mededingingsrecht 2003
Overwegingen uit besluiten en rechtspraak artikelsgewijs gerangschikt

Samengesteld door:
Mw. mr. B. van den Berg

Sinds de inwerkingtreding van de Mededingingswet in 1998 heeft de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) de taak om deze wet uit te voeren. In dit boek zijn de interpretaties, die de NMa in haar besluiten in het jaar 2003 geeft, per wetsartikel geordend. Het overzicht is gerangschikt naar de wetsartikelen van de Mededingingswet en de Algemene wet bestuursrecht.

In de praktijk is dit boek een handig naslagwerk voor zowel advocaten en bedrijfsjuristen als wetenschappers en studenten wanneer inzicht nodig is in de interpretatie van een wetsartikel uit (één van de) beide wetten.

Prijs € 57,50
Abonnementsprijs € 42,50
ISBN 90 5901 989 X

4
Integraal Energierecht

Samengesteld door:
Mw. mr. M. Pigmans

In deze bundel treft u een complete verzameling wetten en regelgeving met betrekking tot het Energierecht aan. Het betreft zowel regelgeving afkomstig van organen van de EU als die van nationale regelgevers. De bundel bevat handige margekopjes, een uitgebreide trefwoordenregister en een gedetailleerde inhoudsopgave. Deze uitgave is van grote waarde voor advocaten en bedrijfsjuristen. Ook voor wetenschappers en studenten is de bundel een betrouwbaar naslagwerk.

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 991 1

5
NMa in actie
De praktijk van de Nederlandse mededingingsautoriteit

Auteur:
Mr. J.P. van Marissing

In drie jaar tijd heeft de Nederlandse mededingingsautoriteit (NMa) meer dan 2000 zaken in behandeling genomen. Niemand had een dergelijke lawine aan besluiten verwacht. De honderden besluiten van de NMa bieden een schat aan waardevolle informatie. In deze derde, geheel herziene druk, zijn de meest recente besluiten van de NMa verwerkt.

Prijs € 45,-
Derde druk
ISBN 90 5901 993 8

combi-aanbieding!
Samen met Integraal Mededingingsrecht € 75,-!

combi-aanbieding!
Samen met 2001-2002 € 99,-!

ELSEVIER Juridisch

Elsevier Juridisch is onderdeel van Reed Business Information bv

Reed Business Information bv, legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements-)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via email, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem of per email: adresregistratie@reedbusiness.nl

Uw bestelling kunt u plaatsen bij

Reed Business Klantenservice:

fax: (0314) 349 048 of bel: (0314) 358 358
of e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl

De uitgaven zijn uiteraard ook verkrijgbaar via uw boekhandel.

— JUSTION ADVOCATEN —

*Justion Advocaten is een dynamisch kantoor met vestigingen in Middelburg en in Rotterdam.
Het leveren van hoogwaardige kwaliteit en service tegen een betaalbare prijs staat bij ons centraal.
Justion Advocaten hecht aan een open en persoonlijke relatie met haar cliënten.*

De vestiging van Justion Advocaten in Rotterdam is onlangs verhuist naar een prachtig monumentaal pand aan de Westersingel 104 (centrum). Voor dit kantoor zoeken wij in verband met verdere groei een:

ervaren advocaat / jurist (m/v)

Wat vragen wij:

- bij voorkeur een voltooide stage of ruime ervaring op het gebied van, in ieder geval, arbeidsrecht en verder bij voorkeur verbintenissenrecht en ondernemingsrecht;
- ervaring in het opbouwen en onderhouden van een relatiernetwerk;
- goede communicatieve vaardigheden;
- het leveren van een actieve bijdrage aan de verdere uitbouw van ons kantoor;
- een enthousiaste persoonlijkheid met een resultaatgerichte instelling.

Wat bieden wij:

- een professionele werkomgeving waarin ruimte is voor eigen initiatief en persoonlijke ontwikkeling;
- een onderlinge sfeer die open en informeel is.

Uw reactie:

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mevrouw mr J.M. van Koeveringe-Dekker (0118-623719) of mevrouw mr J. Mikes (010-4113076).

Uw brief en CV kunt u zenden aan: Justion Advocaten, T.a.v. mevrouw mr. J. van Koeveringe-Dekker, Postbus 132, 4330 AC Middelburg.
E-mail: info@justionadvocaten.nl
Website: www.justionadvocaten.nl

Uw sollicitatie wordt uiteraard vertrouwelijk behandeld

Te koop

**Vrijstaande villa met
praktijkruimte ca. 110 M²**

Te Bilthoven

www.koopvilla.nl

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

**o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties**

Superieure toga's

- op uw maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

**Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl**

externe

stagebegeleiding

Mr A.C. Oberman heeft besloten haar advocatenpraktijk te verwisselen voor de externe begeleiding en coaching van stagiaires en medewerkers. Als ervaren advocaat wil zij jonge advocaten, naast de opleiding die het kantoor hen biedt, de aandacht geven die het mogelijk maakt een gefundeerde conclusie te bereiken over hun plaats binnen de advocatuur.

Oberman is advocaat sinds 1982 en heeft vóór haar loopbaan in de advocatuur gewerkt bij universiteit, gemeente en in het bedrijfsleven.

Mr A.C. Oberman

externe stagebegeleiding

VAN EEGHENLAAN 12
1071 EM AMSTERDAM

020 673 71 60
FAX 671 21 95
aoberman@xs4all.nl

STEVENS THUNNISSEN VOS

ADVOCATEN • BELASTINGADVISEURS • MEDIATORS

is een middelgroot kantoor te Den Haag, waar in een plezierige informele werksfeer professioneel en op hoog niveau wordt gewerkt in de "Zurichtoren". Overheid, particuliere en zakelijke markt worden door ons bediend. Vanwege groei zijn wij op zoek naar:

- ADVOCaat-STAGIAIRE
- ADVOCaat-MEDEWERKER

Uw sollicitatie kunt u richten aan:

Mr R.F. Thunnissen
Postbus 11760
2502 AT Den Haag
telefoon: 070 - 311 5000

Informatie over ons kantoor kunt u vinden op www.stv-advocaten.nl

van Buuren & Mertens

A D V O C A T E N

gevestigd aan de Wilhelminasingel 244,
6001 GV Weert

zoekt op korte termijn een

MEDEWERK(ST)ER/STAGIAIRE

voor de algemene praktijk

schriftelijke sollicitaties kunt U binnen 14
dagen richten aan mr. G. van Buuren,
Postbus 126, 6000 AC Weert.

BvV BOL & VAN VOSKUILEN

Advocaten

zoekt per direct:

- beginnend stagiaire
- gevorderde stagiaire/beginnend
medewerker
- junior secretaresse
- secretaresse met brede ervaring.

Wij zijn een jong en dynamisch kantoor in
het Scheepvaartkwartier van Rotterdam en
uitsluitend gericht op de zakelijke markt.
Een schriftelijke reactie met C.V. kunt u
richten aan mr. M.A.D. Bol, postbus 23192,
3001 KD Rotterdam of emailen naar
info@bolvanvoskuilen.nl.

EEN TALENTVOLLE ADVOCaat
HEEFT AAN EEN HALF WOORD VOLDOENDE.
HIER ZIJN ER DRIE.

O N T W I K K E L I N G D Y N A M I E K J U R I S P R E V E N T I E

BALANCE WERFT EN PLAATST ERVAREN, HOOGOPGELEIDE PROJECTCONSULTANTS BIJ EN VOOR ONDERNEMINGEN IN DE PRIVATE SECTOR, PUBLIEKE INSTELLINGEN EN PROJECTORGANISATIES. DE BALANCE-ORGANISATIE HEEFT VESTIGINGEN IN AMSTERDAM EN ROTTERDAM EN OMVAT DRIE ZELFSTANDIGE WERKMAATSCHAPPIJEN VOOR JURIDISCHE, FINANCIËLE EN TECHNISCHE PROFESSIONALS. DAARNAAST OPEREREN WIJ ALS ADVISEUR BIJ DE GERICHTE WERVING EN SELECTIE VAN HOOGWAARDIGE KANDIDATEN VOOR VASTE POSITIES BIJ ONZE KLANTEN.

Voor een advocatenkantoor met een commerciële cliënten- en opdrachtenportefeuille van niveau, gevestigd in de IJsselstreek, zijn wij op zoek naar een

ADVOCaat-STAGIAIR OF ADVOCaat-MEDEWERKER

FUNCTIEOMSCHRIJVING

Bij onze opdrachtgever werken momenteel vijf mensen, waarvan drie advocaten. Het is een klein kantoor, dat echter kan bogen op een klantenkring die garant staat voor een stevige workload, zowel in kwantitatieve als inhoudelijke zin. Het kantoor gelooft sterk in 'jurispreventie'. Dat wil zeggen dat de advocaten hun ondernemende en boeiende cliënten op maat bedienen door advisering en coaching, primair gericht op het voorkómen van geschillen. Dit vereist een grote belangstelling voor (de onderneming van) de cliënt en een energieke instelling. Onze opdrachtgever is bereid in uw ontwikkeling te investeren. U zult nauw samenwerken met de ervaren partners in een dynamische praktijk. Naarmate uw ontwikkeling en uw expertise groeien, krijgt u alle ruimte om op eigen kracht uw praktijkvoering uit te bouwen. U wordt intensief betrokken bij alle kantoorangelegenheden en u wordt ondersteund bij het opbouwen van een eigen netwerk in de regio. Het kantoor hecht aan een gezonde balans tussen werk en privéleven en kenmerkt zich door een informele sfeer.

UW PROFIEL

Voor deze kansrijke positie, die op termijn uitzicht biedt op een partnerschap en die meer dan marktconform beloond wordt, komen wij graag in contact met een ambitieuze jonge jurist. U hebt bij voorkeur een opleiding Nederlands recht, specialisatie privaatrecht en affiniteit met ondernemingsrecht. Van belang is dat u beschikt over een positieve, pro-actieve instelling en gevoel voor commercie en verhoudingen. U bent een zelfstandige, open en enthousiaste persoonlijkheid die zich met plezier verdiept in de situatie, behoeften en drijfveren van de ondernemers die bouwen op uw advies. Enige jaren ervaring strekt tot aanbeveling. In ieder geval bent u bereid uw tijd en energie te investeren in een lange termijn relatie met dit professionele kantoor en zijn omgeving.

UW REACTIE

Voor meer informatie over deze functie kunt u contact opnemen met de heer mr. M.P. Plantenga, telefoon (020) 676 39 93. Uw schriftelijke sollicitatie kunt u sturen naar Balance Juridisch Management B.V., Emmaplein 8-10, 1075 AW Amsterdam. Of mail naar juridisch@balance.nl. Meer informatie op www.balance.nl.

JURIDISCHE ERVARING OP PROJECTBASIS

De Vereniging van Effectenbezitters is een actieve organisatie die opkomt voor de belangen van aandeelhouders. De VEB is gevestigd in Den Haag, heeft 18 medewerkers, een team van 20 vergaderingbezoekers en laat zich in voorkomende gevallen bijstaan door externe advocaten.

Wij zoeken voor in de cockpit van de organisatie een

Hoofd Juridisch Zaken VEB (m/v)

Uw profiel:

- actief pleitbezorger van de doelstellingen van de VEB
- minimaal 8 jaar ervaring als advocaat
- ruime ervaring met het aansturen en coördineren van complexe juridische procedures
- ruime expertise op het gebied van vennootschaps- en effectenrecht
- ervaring in aansturing van juridische professionals, zowel intern als extern
- kenmerken: professioneel, betrokken, initiatiefrijk, teamplayer, communicatief sterk

Uw opdracht:

Als Hoofd Juridische Zaken initieert u juridische procedures en acties, bepaalt u de processtrategie en geeft leiding aan de door de VEB te voeren procedures. U stuurt een intern team van juristen aan en bent verantwoordelijk voor het coördineren en aansturen van externe advocaten. U bepaalt tevens de VEB-positie ten opzichte van wet- en regelgeving en toezichthouders. Voorts speelt u een actieve rol in het algemene beleid en de strategie van de VEB.

Onze propositie:

- een leidende rol in een flexibele, jonge en actieve organisatie
- een interessante werkomgeving in het hart van de effectenwereld
- een zeer gevarieerd juridisch werkterrein met toonaangevende zaken
- een goede honorering

Uw reactie:

Indien u geïnteresseerd bent in deze vacature verzoeken wij u een sollicitatiebrief met curriculum vitae te sturen aan de VEB, ter attentie van de heer drs P.P.F. de Vries, directeur, Postbus 240, 2501 CE Den Haag.

Acquisitie n.a.v. deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

Honig Coaching*

Verrassend anders maar toch vertrouwd

'Het Hoogeland'
Museumlaan 2
3581 HK Utrecht
t: 030-2516916
f: 030-2520531
www.honigcoaching.nl
info@honigcoaching.nl
*Mr RPY Honig is vanaf 1986 bin-
nen de advocatuur werkzaam.

Een nog betere advocaat worden?

In balans komen of blijven?

Uw eigen positie binnen kantoor herbeziën?

Behoefte aan een klankbord?

De persoonlijke effectiviteit van uw medewerkers of stagiaires verhogen?

Praat eens met iemand die uit het vak komt en die van coaching haar beroep heeft gemaakt. Honig Coaching levert op maat gesneden begeleidingstrajecten voor arbeidsgerelateerde leerdoelen of problemen.

Diverse specifieke programma's op het gebied van stress- en timemanagement, programma persoonlijk meesterschap, content coaching op het gebied van arbeidsrecht, enneagramtrainingen. Ook teamtrajecten.

Kijk op de website voor meer informatie.

Honig Coaching is erkend in het kader van de Permanente Opleiding Advocatuur.

huisvestings advocaten

Huisvestingsadvocaten BV is een advocatenkantoor dat vanuit het WTC in Rotterdam landelijk opereert, uitsluitend op het gebied van huurrecht. Daarnaast heeft Huisvestingsadvocaten zich gespecialiseerd in de corporatiebranche. De cliënten van Huisvestingsadvocaten bestaan alleen uit woningcorporaties en verantwoordelijke commerciële verhuurders. Huisvestingsadvocaten is daarmee een zogeheten niche kantoor. Ons werkterrein strekt zich uit van ontruiming tot herstructureringsprojecten en van adviezen over werkprocessen tot het beoordelen en opstellen van contracten.

De keuze om alleen voor woningcorporaties te werken, maakt dat onze specialisatie veel verder gaat dan puur en alleen de toepassing van het huurrecht. Wij kennen de branche door en door; wij kennen de mensen, begrijpen de verantwoordelijkheidsgebieden van afzonderlijke functionarissen en kunnen ons inleven in de gevoeligheden van de branche. Wij worden daardoor door onze cliënten als laagdrempelig ervaren. De combinatie van kennis van het huurrecht en kennis van deze specifieke markt leidt tot hechte en langdurige relaties met onze cliënten en een immer groter wordende praktijk.

Vanuit de zusterorganisatie Huisvestingsjuristen BV geven wij trainingen en cursussen aan het management en de medewerkers van corporaties over de juridische aspecten van hun werk. De ervaringen die wij met deze activiteiten opdoen resulteren weer in een bredere blik en meer diepgaande kennis van onze markt.

Door de constante groei van onze praktijk is Huisvestingsadvocaten op zoek naar een:

ERVAREN ADVOCaat HUURRECHT

Gezien de complexiteit en diversiteit van de praktijk heeft u minimaal een afgeronde stage, maar meer ervaring is absoluut nuttig. Huurrecht is een must, maar onze blik is ook breder. U bent sterk in het onderhouden van relaties en kunt op verschillende niveau's communiceren. Hoewel u, als typische advocaat, uw eigen winkel beheert en af en toe trekjes van een solist vertoont, haalt u ook erg veel plezier uit het team om u heen en hebt u hen nodig om uw geest te scherpen en successen en tegenvallers mee te delen.

Parttime werken is bespreekbaar.

Als u zichzelf grotendeels herkent in deze advertentie nodigen we u uit om contact met ons op te nemen. Bellen kan met Sico den Engelsens of Jacques van Reisen (010-2053666). Schrijven of e-mailen kan ook.

Legal Eagle, software voor de advocatuur

Legal Eagle is een compleet geïntegreerd softwareprogramma voor de advocatuur. Met Legal Eagle heeft u overzicht over alle facetten van uw praktijk. U kunt alle activiteiten uitvoeren zoals uren schrijven en declareren, rol en agenda beheren of correspondentie voeren. De uitgebreide rapportagemogelijkheden zorgen daarnaast voor een actieve managementondersteuning. Legal Eagle is ook beschikbaar in een lichtere versie zonder boekhoudmodule.

Legal Eagle wordt op **meer dan 350 kantoren** naar alle tevredenheid gebruikt door duizenden advocaten en medewerkers.

Een goed administratief pakket hoeft **niet duur** te zijn. Vraag een offerte op en informeer naar de mogelijkheden om over te stappen van andere softwarepakketten.

Postbus 58027

1040 HA Amsterdam

E: mail@ksukantoor.nl

T: 020 4496410

F: 020 6860318

I: www.ksukantoor.nl